

**ESPOO,
ESPOONKARTANON ALUEEN
HISTORIALLISEN AJAN MUINAISJÄÄNNÖSTEN
INVENTOINTI**

2004

**Georg Haggrén & Jaakko Latikka
Museoviraston rakennushistorian osasto**

ESPOO
ESPOONKARTANON ALUEEN INVENTOINTI
G. Haggrén & J. Latikka 2004

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT

Tutkimuskohde: Espoo Espoonkartano (Esbo gård), Järvikylä (Träskby), Mankki (Mankby), Perinki (Sperrings)

Peruskartta: 2032 12 Espoo

Peruskoordinaatit: X = 6677 50 – 6680 50, Y = 3363 00 – 3366 50 Z = 0 - 55 m mpy

Tutkimuksen laatu: Inventointi (maanomistajan tilaama)

Kohteen ajoitus: Kivikausi – 1900

Kenttätöyönjohtaja: FT Georg Haggrén

Tutkija: Jaakko Latikka

Tutkimusapulainen: Heini Hämäläinen

Tutkimuslaitos: Museovirasto, Rakennushistorian osasto

Kenttätöyöaika: 13.4.—14.5.2002

Tutkimuskustannukset: 34000 € YIT-yhtymä (kattaa myös erilliset rakennusinventoinnin ja esihistoriallisten muinaisjäännösten inventoinnin)

Esinelöydöt: -

Diapositiivit: 125516: 1-84

Mustavalkonegatiivit: 125517 1-101

Alkuperäisen inventointikertomuksen säilytyspaikka:
 Museovirasto, Rakennushistorian osaston arkisto (MV/RHOA),
 Kulttuuritalo, Helsinki

Inventointikertomuksen kopiot:
 Museoviraston Arkeologian osaston arkisto (MV/AOA),
 Espoon kaupunginmuseo (EKM), Esbo gårds arkiv, YIT-yhtymä oyj

Aikaisemmat tutkimukset:

- Huurre, Matti: Espoon muinaisjäännösinventointi 1962 (MV/AOA)
- Härö, Erkki: Espoon rakennuskulttuuri ja kulttuurimaisema. Espoon kaupungin museo. Hanko 1984.
- Härö, Mikko: Espoon historiallinen tieverkko, Espoon kaupunginmuseo (EKM) 1985.
- Lindholm, Dan: Välähdyksiä keskiajasta - glimtar ur medeltiden. Espoon kaupunginmuseon tutkimuksia 6. Espoo 1999. s. 5-47.
- Keskiaikaisten kylätonttien inventointi, Espoon kaupunginmuseo (EKM) 2000.

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	3
2. YMPÄRISTÖN KUVAUS	3
3. ARKISTO- JA KARTTALÄHTEET	4
3.1 ARKISTOLÄHTEET	4
3.2 HISTORIALLINEN KARTTA-AINEISTO	5
4. HISTORIALLISEN AJAN MUINAISJÄÄNNÖKSET JA NIIDEN INVENTOINTI	7
4.1 ASUTUSHISTORIALLISET KOHTEET	8
4.1.1 KESKIAIKAISET KYLÄTONTIT	8
4.1.2 ESBO GÅRDIN ELI ESPOONKARTANON TONTTI	14
5 ELINKEINO- JA TEOLLISUUSHISTORIALLISET KOHTEET	18
5.1 VARHAISTEOLLISET TUOTANTOLAITOKSET	18
6. LIIKENNEHISTORIALLISET KOHTEET	21
6.1 HISTORIALLINEN TIESTÖ	21
6.1.1 MAANTIET	21
6.1.2 KYLÄTIET	22
6.2 SATAMAPAIKAT	23
7. ESPOONKARTANON PELLOT	24
8. YHTEENVETO	26
LÄHDELUETTELO	28
KOHDELUETTELO	30
KOHDEKUVAUKSET	31
KARTTALUETTELO	61
KARTAT	
LIITTEET	
LIITE 1 MUSTAVALKONEGATIIVILUETTELO	
LIITE 2 DIALUETTELO	
LIITE 3 ESBOBYN KYLÄTONTIN MUINAISJÄÄNNÖSKUVAUKSET	
LIITE 4 MANKBYN KYLÄTONTIN MUINAISJÄÄNNÖSKUVAUKSET	
LIITE 5 ESPOONKARTANON PÄÄRAKENNUKSEN JA SIIPIRAKENNUKSEN KELLAREIDEN TUTKIMUS	

ESPOONKARTANON ALUEEN INVENTOINTI

1. JOHDANTO

YIT-yhtymä tilasi 14.10.2003 Museovirastolta Espoonkartanon alueen kulttuuriympäristön inventoinnin. YIT-yhtymä ja Esbo gård ab olivat tätä ennen neuvotelleet inventoinnin toteuttamisesta sekä Espoon kaupunginmuseon että Museoviraston kanssa. Neuvottelujen jälkeen allekirjoittanut laati 3.10.2003 inventointisuunnitelman, jonka pohjalta tilaus tehtiin. Inventoinnin tarkoituksena on tunnistaa ja tuoda esille alueen ja sen rakennusten ominaispiirteet, kerroksisuus ja säilyneisyys. Inventointi pyrkii palvelemaan alueen täydennysrakentamis-, korjaus- ja kaavasuunnittelua. Tuloksia voidaan hyödyntää mm. Etelä-Espoon yleiskaavan suunnittelussa.

Inventointi tapahtui Museoviraston alaisuudessa. Työ koordinoitiin Museoviraston rakennushistorian osastolla ja se jakautui kolmeen osioon: 1. Esihistoriallisten muinaisjäännösten inventointi, 2. Historiallisen ajan muinaisjäännösten inventointi ja 3. Rakennusinventointi. Esihistorian osuudesta vastasi Henrik Jansson, Historiallisen ajan muinaisjäännöksistä Georg Haggrén ja rakennusinventoinnista Henrik Wagner. Muinaisjäännösinventointien vaatimista mittauksista huolehti Jaakko Latikka.

Kaikista kolmesta inventoinnista on laadittu erilliset raportit:

Henrik Jansson: Espoonkartanon esihistoriallisten kohteiden inventointi, 2004.

Henrik Wager: Espoonkartanon rakennetun ympäristön inventointi, 2004.

Historiallisen ajan muinaisjäännösten osalta työ alkoi arkisto- ja karttamateriaalin sekä vanhemman tutkimuksen selvittämällä maaliskuussa 2004. Tähän työhön käytettiin tavanomaista enemmän aikaa alueen kulttuurihistoriallisen merkityksen vuoksi. Sekä tilaaja että Espoon kaupunginmuseo kaipasivat kartanon alueeseen liittyvää tuoretta tutkimustietoa. Arkistotutkimukset ulotettiin aina Tukholmaan asti. Tuloksena on saatu huomattava määrä uutta tietoa alueen historiasta.

Kenttätöyöt aloitettiin 13.4 ja ne jatkuivat 14.5.2004 asti. Esbo gård ab:n mailla inventoinnissa käytettiin tarvittaessa apuna koekuopitusta. Muualla inventointialueella tyydyttiin maaston tarkasteluun. Historiallisen ajan muinaisjäännösten osalta yksityiskohtaista takymetrin avulla tapahtunutta maastomittausta tehtiin kolmessa kohteessa eli Mankbyn keskiaikaisella kylätontilla, Mankinjoen Kartanonkoskessa sekä Espoonkartanon pihapiirissä, johon myös Esboby vanha kylätontti liittyy. Mittauksista vastasi Jaakko Latikka apunaan Heini Hämäläinen ja Heidi Pasanen.

2. YMPÄRISTÖN KUVAUS

Inventointialue sijaitsee Espoon kaupungin länsiosassa Espoonkartanon, Mankin ja Järvikylän alueella. Alueen halki virtaavat Loojärvestä alkava Mankinjoki (Mankån) sekä siihen yhtyvä Gumbölenjoki (Gumböleån), joiden varsilla nykyinen asutus on keskiajalla saanut alkunsa. Mankinjoen Espoonlahden perukkaan laskeva suisto jää inventointialueen ulkopuolelle. Gumbölenjoen yhtymäkohdasta ylävirtaan aivan Espoonkartanon kohdalla Mankijoessa on koski. Tämä Kartanonkoski on tarjonnut hyvät edellytykset varhaiselle vesivoimaa hyödyntäneelle teollisuudelle. Paikalla on ollut myllyjä ainakin 1500-luvulta alkaen.

Mankinjoen varsi on muinaista merenlahtea, joka on maaton loivasti viettäväksi rinteiksi. Ne ovat alavaa savi- ja hiesupitoista maata, joka vaihettuu ylempänä rinteillä hiekaksi. Näitä rinteitä on

keskiajalta alkaen raivattu niityiksi ja pelloiksi. Jokilaakson ympärillä on kallioita, joista osa on hyvin jyrkkäpiirteisiä. Inventointialueen eteläosan Mankinmetsä on karua ja kallioista maastoa. Finnsinmäen, Espoonkartanon ja Sperringsin alueen kallioita sen sijaan reunustaa harjusoravyöhyke, jolta on jo kivikaudella valittu asuinpaikkoja.

Inventointialueelle oli keskiajan lopulla vakiintunut kolme kylää: Esboby (Espoon kylä), Mankby (Mankki) ja Träskby (Järvikylä). Ne muodostavat nykyisen asutuksen perustan. Vuonna 1556 Esbobyn ja Mankbyn maille perustettiin Espoon kuninkaankartano, jonka omistajien haltuun kertyi enimmillään 1600- ja 1700-luvuilla laajat alueet Espoosta ja Kirkkonummelta. Kartano hallitsee alueen maisemaa yhä tänään.

Suuri osa alueen historiallisesta tieverkostosta (mm. Suuri rantatie) on yhä osa Espoon kaupungin katuverkostoa. Inventointialueen itäosan halki kulkee nykyisin Kehä III, joka rikkoo Espoonkartanon vanhaa kulttuurimaisemaa. Alueen eteläosassa on lisäksi vilkas Kauklahdenväylä. Helsinki-Turku-rautatie sijaitsee inventointialueen eteläpuolella.

3. ARKISTO- JA KARTTALÄHTEET

3.1 ARKISTOLÄHTEET

Espoon kylistä on satunnaisia keskiaikaisia lähdemainintoja. Ne on pääosin julkaistu Finlands medeltids urkunder- sarjassa (FMU). Varhaisin yhtenäinen kuva asutuksesta saadaan vuonna 1540 laaditun vanhimman maakirjan pohjalta.¹ Maakirja ja muita veroluetteloita laadittiin 1540-luvulta lähtien vuosittain. Näistä voudintilien ja niitä vuodesta 1635 seuranneiden läänintilien sisältämistä veroluetteloista voidaan yksityiskohtaisesti seurata kylien ja talojen asutuksen kehitystä. Työtä helpottaa ns. Suomen asutuksen yleisluettelo (SAY) eli 1900-luvulla laadittu kooste, johon on kerätty vuosittaiset tiedot kylittäin ja taloittain. Espoon osalta tämä luettelo kattaa vuodet 1540-1713 ja 1760-1779.²

Esbobyn ja Mankbyn taloista suurin osa liitettiin vuonna 1556 Espoon kuninkaankartanoksi.³ Samasta vuodesta alkaen on säilynyt kuninkaankartanon tilejä. Niistä saadaan tietoa kartanon talouteen liittyvistä asioista kuten kylvö- ja karjamääristä sekä rakennushankkeista. Raaseporin läänin voudintilien joukossa on Espoonkartanon tilejä vuodesta 1556 aina 1600-luvun alkuun. Kartano läänitettiin 1600-luvulla, jolloin se joutui Gustaf Hornin ja Sigrid Bielken haltuun. Heidän arkistossaan on säilynyt Espoonkartanon tilejä ja muita asiakirjoja 1630-luvulta 1670-luvun alkuun.⁴ Vuosisadan lopulla kartanon omisti Fabian Wrede, jonka jälkeen jättämissä papereissa on pieni joukko Espoonkartanoa koskevaa aineistoa.⁵

Kartanon tiluksista on tietoa myös 1700-luvulla tehdyissä inventaarioissa, joista yksityiskohtaisin on vuodelta 1756.⁶ Tässä inventoinnissa on tyydytty julkisissa arkistoissa säilytettäviin asiakirjoihin eikä esim. Esbo gård ab:n hallussa olevaa kartanon arkistoa ole nyt käytetty. Myöskään kartanon 1600-luvun lopun vaiheisiin liittyvää Nordeskiöld-suvun hallussa ollutta aineistoa ei ole jäljitetty.⁷

¹ KA 2948.

² KA: SAY Espoo.

³ Ramsay 1924 s. 264-269.

⁴ RA: Bielkesamlingen. Gustaf Horns och Sigrid Bielkes samling. E2425, E2427, E2465.

⁵ RA: Börstorpsamlingen: Brev till och handlingar rörande Fabian Wrede vol. 156 (E3104).

⁶ HMA: Lohjan tuomiokunta CC1:3 s. 382-386.

⁷ Vrt. Ramsay 1936 s. 164.

3.2 HISTORIALLINEN KARTTA-AINEISTO

Espoonkartanon alueelta on vuosisatojen kuluessa laadittu suurimittakaavainen tiluskartta vuosina 1687, 1779 ja 1832. Niistä vanhimmasta on säilynyt ainoastaan karttaan liittyvä seliteosa ja verollepano.⁸ Vaikka itse kartta on hävinnyt, tarjoaa kahtena kappaleena säilynyt seliteosa runsaasti korvaamattoman arvokasta tietoa kartanosta ja sen tiluksista.

Vuonna 1779 laadittiin kartanon peltoalueista suunnitelmakartta, jossa keskeisiä olivat peltolohkot. Tälle kartanon keskeiset pellot ja osan tonttimaasta kattaneelle kartalle merkittiin, mitkä peltolohkot olivat kunkin kartanon alustalaistalonpojan hoidettavana. Samaan karttaan on merkitty myös osa kartanon rakennuskantaa. Tästä kartasta on säilynyt sekä konsepti että puhtaaksi piirretty versio.⁹

Samaan aikaan edellä mainitun peltokartan kanssa laadittiin toinen kartta, joka kattaa kartanon kaikki tilukset. Tästä kartasta on säilynyt ainoastaan konseptikappale.¹⁰ Siinäkään ei ole vuosilukua, mutta edelliseen karttaan verrattaessa se osoittautuu saman ikäiseksi. Tämä kartta tarjoa yksityiskohtaista tietoa koko inventointialueelta, sillä se ulottuu Mankbyhyn, Träskbyhyn ja Sperringsiin asti.

Vuosina 1832-1833 Espoonkartanon mailla toimeenpantiin isojako, jonka yhteydessä kartanon tilukset kartoitettiin. Isojakokartasta saadaan jälleen yksityiskohtaista tietoa koko inventointialueelta.¹¹

Suurimittakaavaisista kartoista saatua tietoa voidaan täydentää muulla kartta-aineistolla. Vanhin kartta, jossa on alueen tiestöä, on vuodelta 1696, jolloin on laadittu Uudenmaan jalkaväkirykmentin rekrytointialueen kattava kartta.¹² Tätä yksityiskohtaisempi on maanmittari Friedrik J. Fonseenin laatima Espoon pitäjänkartta vuodelta 1750.¹³ Myös 1700-luvun lopussa koottu ns. Kuninkaankartasto kattaa Espoonkartanon alueen.¹⁴ Isojakokarttojen pohjalta Espoosta koottiin vuonna 1843 uusi pitäjänkartta.¹⁵ Vanhin kartta, johon on mitattu myös korkeuskäyrät, on venäläisen topografisen kartan ja vuosien 1871 ja 1885 mittausten pohjalta laadittu väritetty ns. senaatin kartta.¹⁶

⁸ KA: UHL konttori Gar 1 s. 617v-621.; RA: Börstorpsamlingen: Brev till oc. handlingar rörande Fabian Wrede vol. 156 (E3104): Avmätningen av Esbo konungsgård & Inventarium på huusen 15.11.87.

⁹ KA: MML Espoo B7 9/1.; UMT Espoo 7:II.

¹⁰ UMT: Espoo 7:IX.

¹¹ KA: MML Espoo B7 9/6-10.

¹² KrA: Finska handritade kartor: 0410:C:001 1696 Nylands län.

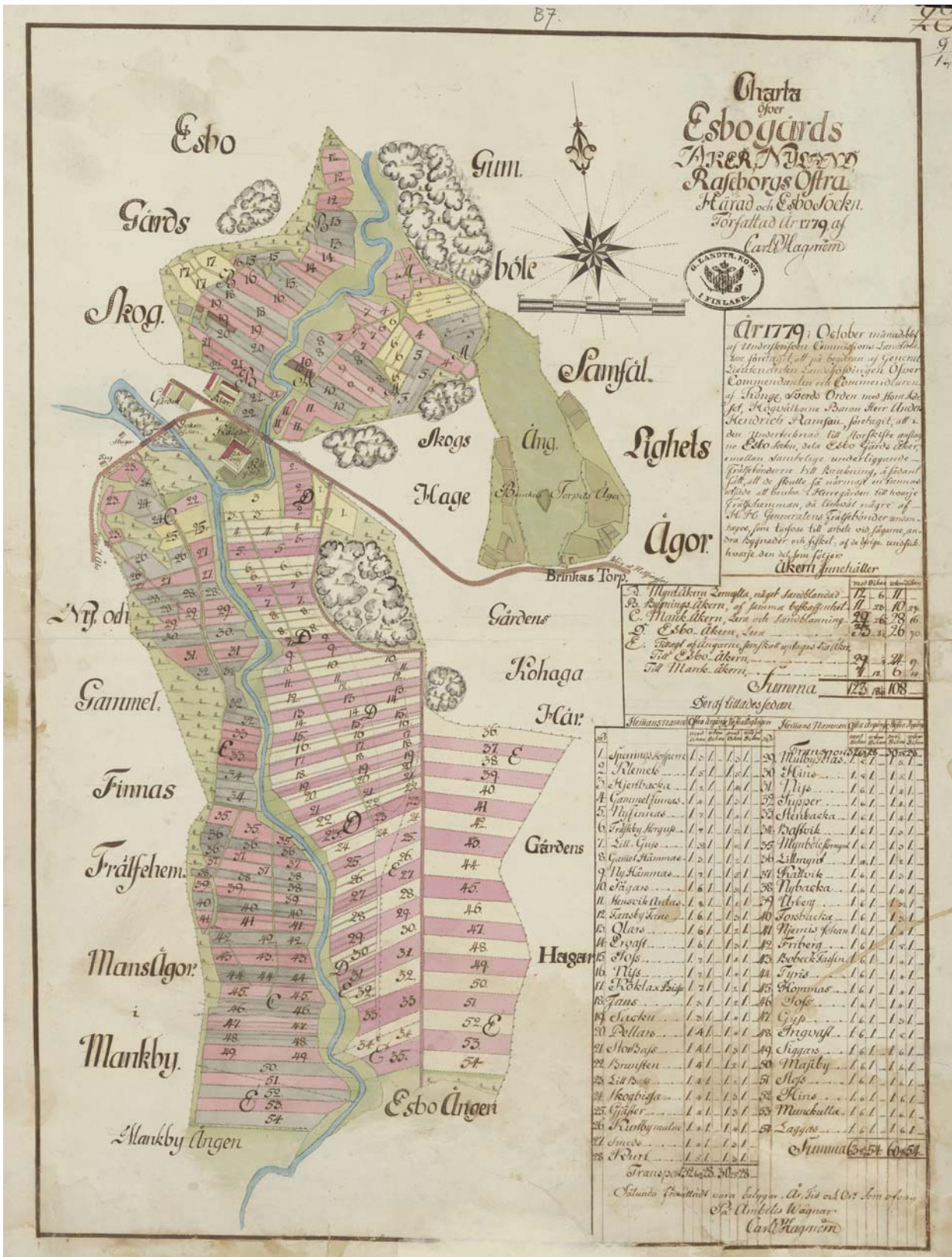
¹³ RA: Kartor och ritningar: Finland, socknar och städer: Charta över Esbo socken, 1750. Lantmät. lev. 1850, nr. 71.

¹⁴ Alanen & Kepsu 1990 kartta 35 s. 63.

¹⁵ KA: Pitäjänkartat 2032 12 Espoo.

¹⁶ KA: Senaatin kartat VI 28, VII 28.

Vuonna 1779 laadittu suunnitelmakartta Espoonkartanon pelloista. Jokien yhtymäkohdassa on Espoonkartanon tonttima ja Kartanonkoski. Mankinjoen länsipuolella ovat Mankåker ja Ytermankåker. Niiden itäpuolella on Esboåker ja Esboäng, jota nyt oltiin raivaamassa lisää pelloksi. Kartan pohjoisosassa ovat Esbobyen kaksi vanhaa Rieåker-peltoa. Niistä läntistä kutsuttin myös nimellä Byggningsåker ja itäistä nimellä Myntåker.

Espoonkartano ja Finns vuoden 1750 pitäjänkartassa.

4. HISTORIALLISEN AJAN MUINAISJÄÄNNÖKSET JA NIIDEN INVENTOINTI

Espoonkartanon alueella ja lähiympäristössä tehtiin historiallisen ajan muinaisjäännösten inventointi 13.4.-14.5.2004 välisenä aikana. Työ tapahtui yhteistyössä ja yhtä aikaisesti rakennusinventoinnin tehneen Henrik Wagerin ja esihistoriallisten muinaisjäännösten inventoinnin tehneen Henrik Janssonin kanssa. Historiallisen ajan muinaisjäännösten inventointiin kuului laaja arkisto- ja karttaselvitys sekä maastoinventointi.

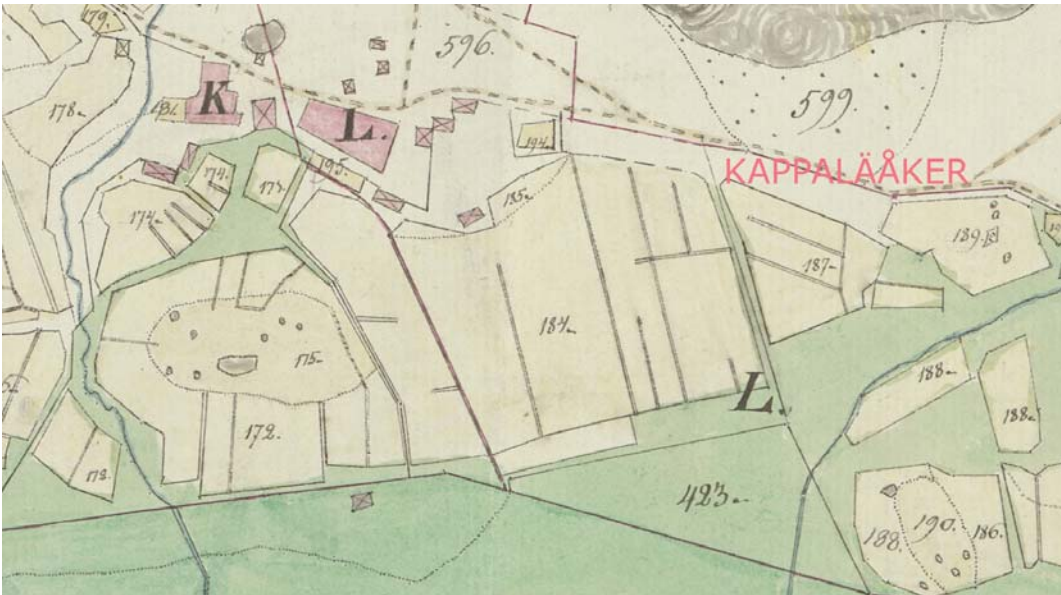
Keskeiset historiallisen ajan muinaisjäännöskohteet voidaan jakaa kuuteen ryhmään: 1. asutushistorialliset kohteet, 2. kirkolliset kohteet, 3. sotahistorialliset kohteet, 4. teollisuus- ja elinkeinohistorialliset kohteet, 5. liikennehistorialliset kohteet ja 6. muut kohteet.

Kenttätöissä keskityttiin arkisto- ja karttalähteiden perusteella merkittävimmiksi katsottuihin kohteisiin. Niistä tärkeimmät olivat asutushistoriallisesti tärkeät Esboby, Finnsin, Mankbyn, Sperringsin ja Träskbyn keskiaikaiset kylätontit sekä 1550-luvun lopulla perutetun Espoon kuninkaankartanon piha-alue.

Kirkollisia tai sotahistoriallisia kohteita alueelta ei tunneta. Espoon kirkolle on kartanolta matkaa vain runsaat 4 km. Sperringsin itäpuolella on vuonna 1779 laaditun kartan mukaan pieni peltolohko nimeltään Kappaläaker¹⁷, mutta se sijaitsee asutuksellisesti niin syrjäisessä paikassa, ettei ole uskottavaa, että nimi juontuisi keskiaikaisesta kappelista. Pikemminkin kyse on erillisestä peltolohkosta, kappaleesta, mihin myös nimen täsmällinen kirjoitustapa ”Kappaläaker” viittaa.

¹⁷ UMK: Espoo 7:IX.; Kepsu 1999 s. 24.

Sperringsin kylä vuoden 1832 isojakokartassa. Vasemmalla ylhäällä Sperringsin vanha tonttimaa (K = Sperrings, L = Klemets). Kolmiomaista peltoa (187) kuvan oikeassa reunassa kutsuttiin vuonna 1779 nimellä Kappalääker.

Espoonkartanon vieressä olevassa Mankinjoen Kartanonkoskessa on ollut vesivoimaa hyödyntänyttä varhaisteollisuutta ainakin 1500-luvulta alkaen. Myös inventointialueen pohjoisosan purojen varsilta löytyi myllynpaikkoja. Ruotsin ajan lopulla alettiin myös kartanon maiden pohjoisosassa Gumbölenjoen yläjuoksulla olevia koskipaikkoja hyödyntää varhaisteollisuuden tarpeisiin. Tämä Kvarnträskin ympäristössä oleva alue jää kuitenkin nyt tarkasteltavan alueen ulkopuolelle. Inventointialueen itälaidalla on ollut puolestaan varhaista tiilentuotantoa. Elinkeinohistoriallisia kohteita kuten tervahautoja ei alueelta ole erityisesti odotettavissa, joten niiden etsimiseen metsistä ei erikseen ryhdytty.

Inventointialueella on runsas ja monipuolinen historiallinen tieverkosto, josta huomattava osa on säilynyt nykyaikaan asti. Vesiväyliin liittyviä muinaisjäännöksiä ei sen sijaan onnistuttu paikantamaan, vaikka Mankinjokea tiedetään hyödynnetyn kartanon tarpeisiin.

4.1 ASUTUSHISTORIALLISET KOHTEET

4.1.1 KESKIAIKAISET KYLÄTONTIT

Inventointialueella on ollut kolme keskiaikaista kylää (Esboby, Mankby ja Träskby). Tunnettujen kylätonttien määrä on kuitenkin viisi, sillä kolme taloa on viimeistään 1550-luvulla ja mahdollisesti jo keskiajalla sijainnut erillään kyläkeskuksista. Pääosa Esbobystä ja Mankbystä liitettiin vuonna 1556 perustettuun Espoon kuninkaankartanoon. Ainoastaan kolme edellä mainittua erillään sijainnutta taloa jäi talonpoikaiseen omistukseen. Niistä Finns kuului Mankbyhyn, Sperrings ja Klemets puolestaan Esbobyhyn.¹⁸

¹⁸ Ramsay 1924 s. 264-269.

Mankbyn eli Mankin kylätontti

Mankby oli keskiajan lopulla Espoon suurimpia kyliä. Siihen kuului kahdeksan taloa, joiden yhteinen veroluku nousi viiteen veromarkkaan. Varhaisin maininta kylästä on vuodelta 1519, mutta edullisella paikalla Mankinjoen alajuoksulla sijainneella kylällä on tuolloin todennäköisesti ollut ikää jo ainakin 200-300 vuotta. Mankbyn taloista seitsemän liitettiin vuonna 1556 perustettuun Espoon kuninkaankartanoon. Ainoastaan muista hieman erillään sijainnut Finnsin talo jäi talonpoikaiseen omistukseen.¹⁹ Aivan kuninkaankartanokauden alussa Mankby lienee lyhyen aikaa, ehkä vain vuoden verran toiminut Espoonkartanon rinnalla omana Siuntion Sjunbyn kartanon alaisena karjakartanona (Mankby ladugård).²⁰ Heti tämän jälkeen Espoon ja Mankbyn kuninkaankartanot on yhdistetty Espoonkartanon alaiseksi yhtenäiseksi kokonaisuudeksi.

Mankbyssä on ollut kaksivuoroviljelylle ominaiseen tapaan kaksi suurehkoa kotipeltoa (Mankåkern ja Yttermankåkern). Molemmat pellot olivat 1600-luvun lopulla kooltaan runsaat kymmenen tynnyrialaa eli noin viisi hehtaaria.²¹ Nämä pellot sijaitsivat Mankinjokea kohti viettävällä rinteellä. Vanhimpia karttoja (1779, 1832) analysoimalla Mankbyn peltojen välistä voidaan hahmottaa vanhan kylätontin todennäköinen sijainti. Koska kuninkaankartanon rakennukset

Vanhan Mankbyn kylän ydinalue vuoden 1832 kartassa. Vasemmalla Finnsin talo (B) ja krouvi (e). Kuvan keskellä Backensin torpan (d) itä- ja eteläpuolella olevassa rinteessä on Mankbyn autioitunut kylätontti (peltotilkkujen 54, 55, 56, 57, 58 ja 59 välisillä alueilla).

¹⁹ Kepsu 1999 s. 57-58.; Lindholm 1999 s. 13.

²⁰ KA 3073 s. 49.

²¹ KA: ULH Konttori Gar 2: Espoon kuninkaankartanon verollepano 15.-16.11.1687.

keskittyivät Esbobyin alueelle, on tämä Finnsinmäen itärinteessä oleva ja kartanotalouden kannalta syrjässä sijainnut alue jäänyt vähäiselle maankäytölle sen jälkeen, kun kyläläiset ovat 1550-luvun lopulla joutuneet muuttamaan sieltä pois.

Kevään 2004 inventoinnissa löytyi Mankbyn laaja ja hyvin säilynyt kylätontti. Tältä noin 50 x 120 m kokoiselta alueelta paljastui ainakin 17 rakennuksen uuni, kivijalkaa tai lattiakiveystä, joiden välissä sijaitsevilla tasanteilla on todennäköisesti sijainnut useita muita rakennuksia. Rakennusten perustuksiin tehtiin muutamia koekuoppia, joista löytyi palanutta savea, vähän tiiltä, pari naulaa ja piinpalaa, mutta ei 1600-1800-lukujen asuinpaikoille ominaisia löytöjä kuten punasavikeramiikkaa tai ikkunalasiasia. Neljä kylätontille johtavaa tietä erottuu yhä maastossa kivien reunustamina noin kolme metriä leveinä urina. Niistä yksi nousee Finnsinmäen yli kohti kylän jäljelle jääneen talon eli Finnsin tonttia, toinen laskeutuu alas kohti kylän peltoja ja Mankinjokea ja kolmas koilliseen kohti Espoon kylää. Mankbyn tonttimaa on nykyisin tiheää metsää ja pensaikkoa.

Mankbyn kylätontilta löytyneen rakennuksen (nro. 10) uuninperustus. (MV/RHOA Dia 125516: 11/GH)

Mankby on Suomen parhaiten säilyneitä keskiaikaisia kylätontteja. Erityisen arvokkaaksi sen tekevät tieto jo 1500-luvulla tapahtuneesta autioitumisesta, myöhemmän maankäytön vähäisyys sekä kylän koko. Suurimmat keskiaikaiset kylät syntyivät edullisimmille paikoille eivätkä ne juuri autioituneet. Useimmilla tunnetuilla autioituneilla kylätonteilla onkin sijainnut vain yhdestä kolmeen taloa. Mankbyssä taloja on ollut seitsemän ja maastossa voi yhä hahmottaa eri talojen tontteja ja kylän sisäistä rakennetta.

Mankbyn kylätontti muodostaa valtakunnallisesti arvokkaan muinaisjännöksen ja sen säilyminen tulevaisuudessa on erittäin tärkeää. Kohteen hyvän säilyneisyyden vuoksi paikka tarjoaa mahdollisuuden jopa nähtävyyden perustamiselle.

Mankbyn Finnsin talon tontti

Mankbyn Finnsin taloa ei liitetty Espoon kuninkaankarttaan vaan se säilyi itsenäisenä.²² Talon vanhin tunnettu tontti sijaitsi Finnsinmäellä. Alueella on nykyisin Finnsin kansanopiston rakennuksia. Finnsin taloon ja kansanopiston rakennuksiin liittyneen maankäytön vuoksi on epätodennäköistä, että paikalla olisi säilynyt paljon vanhimpien rakennusten jäännöksiä.

Esbobyn eli Espoon kylän tontti

Esboby oli keskiajan lopulla Espoon suurin kylä. Siihen kuului 12 taloa, joiden yhteinen veroluku oli 8 veromarkkaa. Espoon pitäjä mainitaan säilyneissä lähteissä nimeltä ensi kerran vuonna 1431, mutta Esbobyn kylästä on tieto vasta vuodelta 1451.²³ Tuolloin se oli jo oman verokuntansa

Espoonkartanon tonttimaa vuoden 1832 isojakokartassa (A = miespiha, b = riihet, c = navetat). Kuvan yläreunan harmailla alueilla on ollut Esbobyn vanhaa tonttia.

²² Kepsu 1999 s. 57-58.

²³ Kepsu 1999 s. 23-26.; FMU 1999, 2948.

keskuskylä, joten sillä oli myöhäisestä maininnasta huolimatta jo pitkä historia takanaan. Todennäköisesti Esboby on toisen lähellä sijainneen verokunnan keskuskylän eli Kauklahten (Köklax) tavoin ainakin 1200-luvulta, mahdollisesti jopa tätä varhaisemmalta ajalta.

Kymmenen Mankinjoen ja Gumbölenjoen yhtymäkohdassa sijainneen Esbobyin taloa liitettiin vuonna 1556 Espoon kuninkaankartanoon.²⁴ Vanha kylätontti hävisi vähitellen maisemasta ja tilalle vakiintui Espoonkartano rakennuksineen.

Kartanokauden intensiivisen maankäytön vuoksi alkuperäisen kylän paikkaa on ollut vaikea hahmottaa. Vanhimpien karttojen (1779, 1832) ja alueen maaston analysoinnin perusteella kylätontti on todennäköisimmin sijainnut kartanon nykyisen tontin ja puiston alueella sekä Holkenin rinteessä.

Etualalla kartanon puistonurmea, joka on todennäköisesti vanhaa peltoa. Taustalla Esbobyin vanhaa tonttimaata. (MV/RHOA Dia 125516: 24/GH)

Kevään 2004 inventoinnissa kartanon puiston pohjoisosasta nousevasta rinteestä löytyi noin 30 x 150 m laajuiselta alueelta keskiaikaiseen kylätonttiin viittaavia rakenteita mm. kolme uuniperustusta ja yksi mahdollisesti kivijalkaan liittyvä kiveys, joihin tehdyistä koekuopista löytyi ainoastaan palanutta savea, mutta ei 1600-1900-luvuille tunnusomaista aineistoa. Näiden kohtien ympäristössä on kuitenkin 1700-1900-lukujen rakennusten jäännöksiä sekä puiston rakentamiseen liittyvän maankäytön jälkiä. Kylätontin alkuperäisiä maastonmuotoja on vaikea hahmottaa. Osa kylään liittyvistä rakenteista on säilynyt, osa tuhoutunut. Alue on nykyisin kartanon puistoa ja puistoa reunustavaa jalopuuvaltaista lehtimetsää, Parkskogenia. Todennäköisesti osa kylän taloista on sijainnut Holkenin kaakkoispuolella olevassa rinteessä myöhemmän Byggningsåkerin laidalla. Siellä ei kuitenkaan tehty koekuoppia tämän inventoinnin aikana. Kylätontti on saattanut ulottua tässä inventoinnissa esitettyä laajemmalle alueelle (esim. kartanon päärakennuksen

²⁴ Ramsay 1924 s. 264-269, 339-342.

lähiympäristöön), mutta myöhemmän maankäytön vuoksi asiaa on vaikea varmistaa ilman laajoja arkeologisia koekuopituksia.

Sperringsin eli Peringin kylätontti

Kaksi Esbobyntaloa, Sperrings ja Klemets, jäi vuonna 1556 kuninkaankartanon maiden ulkopuolelle. Talonpoikien haltuun jäänyttä osaa Esbobystä on toisen talon mukaan kutsuttu Sperringsiksi eli Peringiksi. Siihen kuului Esbobyntaloon alueen länsiosassa sijainneita ulkopeltoja. Sperringsin vanha kylätontti voidaan vanhan kartta-aineiston (1779, 1832) perusteella paikantaa laajan peltoaukean pohjoislaidalle. Tontin länsiosassa oli Sperringsin ja itäosassa Klemetsin talo. Vanhan asiakirja- ja kartta-aineiston perusteella on kuitenkin mahdotonta päätellä onko Sperringsin tontilla sijainnut asutusta jo keskiajalla vai onko talot siirretty paikalle vasta, kun kylän keskusalue jäi kuninkaankartanon alle.

Sperringsin tonttimaan länsiosassa on nykyisin hevostalli ja -aitauksia, keskiosassa on puutarhaa itäosan ollessa harvaa puustoa kasvavaa joutomaata. Paikalla on 1900-luvulle asti ollut voimakasta maankäyttöä eikä inventoinnissa havaittu keskiaikaan viittaavia rakenteita. Maastossa erottui ainoastaan 1800-1900-lukujen rakennusten raunioita, mutta maanpinnan alla saattaa olla säilynyt tätä vanhempiakin jäännöksiä. Sperringsin nykyiset asuinrakennukset sijaitsevat vanhan tonttimaan yläpuolisessa rinteessä.

Träskbyn eli Järvikylän tontti

Vanhin säilynyt maininta Träskbystä on vuodelta 1514. Kylässä on uuden ajan alussa sijainnut kolme tai neljä taloa.²⁵ Kylää hallitsee hyvin säilynyt perinteinen pelto- ja kulttuurimaisema. Vanhojen maatilojen tilakeskukset (Sågars, Lill-Guss, Hommas) ovat yhä samalla kylätontilla. Paikalla ei erotu maanpinnalle näkyviä keskiaikaan viittaavia rakenteita, mutta suhteellisen kevyestä maankäytöstä johtuen alueella on todennäköisesti säilynyt vanhoja kulttuurikerroksia ja rakennusten jäännöksiä. Stor-Gussin ja Ny-Hommasin talot on 1700-luvun lopulla siirretty vanhalta tontilta erillisille tonteille muutama sata metriä alkuperäistä etelämmäksi. (Vrt. 1750, 1779, 1832 kartat).

Torpat

Espoonkartanolla oli jo 1600-luvulla torppia. Vuonna 1701 niitä oli ainakin neljä: myllärin ja krouvarin sekä Murbackan ja Råbäckin torpat.²⁶ Osa torpista oli aivan pihapiirissä, useimmat varsin kaukana kartanosta Finnsinmäen eteläpuolella, Sperringsin itäpuolella ja pohjoispuolella. Vuonna 1756 torppia oli jo kaksitoista.²⁷ Luku pysyi noin kymmenessä 1900-luvun alkuun asti.²⁸

Vanhojen torppien paikat on rajattu tämän inventoinnin ulkopuolelle. Poikkeuksena tästä Mankbyn vanhan kylätontin luoteispuolelta dokumentoitiin Backensin torpan rakennusten jäänteitä, koska ne olivat aivan vanhan kylätontin tuntumassa (Ks. Liite 4). Luultavasti yhteen torppaan liittyy Finnsinmäen kaakkoiskulmassa lähellä Mankåkerin laitaa oleva kellarinraunio ja sen läheisyydessä oleva kivijalka.

²⁵ Kepsu 1999 s. 90-91.

²⁶ RA: Börstorpsamlingen: Brev till och handlingar rörande Fabian Wrede vol. 156 (E3104): Ote Espoon kihlakunnanoikeuden pöytäkirjasta 2-4.10.1701.

²⁷ HMA: Lohjan tuomiokunta CC1:3: Espoonkartanon katselmus 28.9.1756 s. 383v.

²⁸ Jutikkala & Nikander 1939 s. 339.

4.1.2 ESBO GÅRDIN ELI ESPOONKARTANON TONTTI

Kuningas Kustaa Vaasa perusti Espoon kuninkaankartanon vuonna 1556. Käytännössä kartanon perustaminen vahvistui Espoon käräjillä 27.8.1556 ja jo seuraavana vuonna uusi kuninkaankartano oli aloittanut toimintansa. Se oli 1500-luvulla välillä itsenäinen yksikkö, välillä alistettuna Helsingin, Porvoon tai Tammisaaren kuninkaankartanolle.²⁹

Kartano muodostettiin kymmenen Esboby ja seitsemän Mankbyn talon maista. Kuninkaankartano toimi paikallisena hallintokeskuksena, kruunun asioilla kulkeneiden rantatien matkustajien majapaikkana, suurena peltoviljelys- ja karjatalousyksikkönä sekä viereisen kosken voimaa hyödyntäneenä varhaisteollisena tuotantoyksikkönä.³⁰ Espoon kuninkaankartano sijaitsi rannikon tuntumassa olevan koskipaikan ääressä sekä maa- ja vesiteiden risteyksessä. Tällainen sijoittuminen oli rannikon kuninkaankartanoille tyypillinen, mistä ovat Espoon ohella esimerkkinä mm. Porvoon, Siuntion Sjundbyn ja Perniön Näsen kartanot.

Espoon kuninkaankartanokauden ensimmäisiltä vuosikymmeniltä ei ole tietoa rakennushankkeista, joten alkuaikoina voudit ovat todennäköisesti tyytyneet vanhoihin Esboby rakennuksiin. Vasta vuonna 1590 kartanoon rakennettiin isohko päärakennus. Siinä oli kolme tupaa ja kaksi kamaria. Se oli Suomen 1500-luvun kuninkaankartanoille tyypillinen ns. ristirakennus (sv. korsbygging), jollaisia tunnetaan mm. Perniön Näsen ja Porin kuninkaankartanoista.³¹

Espoon kuninkaankartanokausi päättyi 1600-luvun alussa. Lyhyiden omistajanvaihdosten jälkeen kartano läänitettiin vuonna 1625 marsalkka Gustaf Hornille. Hänellä oli lukuisia suurtiloja eri puolilla Ruotsin valtakuntaa. Espoonkartanoon hän rakennutti 1640-luvun puolivälissä suurehkon päärakennuksen. Sen koosta kertoo tieto, jonka mukaan rakennuksessa oli 40 ikkunaa.³² Kyseessä lienee vuoden 1687 inventaariossa kuvattu vanha rakennus, jossa oli sali, viisi kamaria, keittiö, porstua ja holvattu kellari.³³ Seuraava isohko asuinrakennus valmistui vuonna 1665, jolloin vanha rakennuskanta oli ehtinyt alkaa rappeutua.³⁴

Espoonkartano siirtyi vuonna 1672 perintönä Gustaf Hornin tyttärentyttärelle Brita Cruusille. Hänen puolisonsa valtaneuvos Fabian Wrede rakennutti kartanoon uuden päärakennuksen, joka valmistui saksalaisen muurarimestari Jürgen Didrich Wagnerin johdolla viimeistään vuonna 1681. Rakennuksessa oli kolme holvattua kellaria, kolme kivistä muurattua tupaa ja peräti viisitoista muuta huonetta. Tämän puisen barokkilinnan kulmia koristivat pienet tornit, joista kahden katto oli vielä vuonna 1687 vailla paanukatetta.³⁵ Uuden päärakennuksen tornimaisten kulmapaviljonkien esikuvat löytyvät Tukholmaan 1640-1650-luvuilla rakennetusta ritarihuoneesta, josta ne yleistyivät karoliinisen ajan kartano- ja palatsirakennuksiin.³⁶

Gustaf Horn tai Fabian Wrede eivät koskaan asettuneet asumaan Espoonkartanoon, mutta ylläpitivät kartanossa säätynsä mukaista rakennuskantaa. Mikäli vuoden 1730

²⁹ Almqvist 1919 s. 451-452.

³⁰ Haggrén 1997 s. 45-49.; Ramsay 1924 s. 264-269, 339-342.

³¹ KA 3449 s. 117.; Pietilä 1997 s. 126-128. ; Ramsay 1924 s. 324.

³² RA: Bielkesamlingen. Gustaf Horns och Sigrid Bielkes samling. vol. 30: Måns Bossons räkenskaper 1645.; vol. 31: Esbo gårds inventarium 28.8.1652.

³³ KA: UHL Konttori Gar 2: Espoon kuninkaankartanon verollepano 15.-16.11.1687.

³⁴ RA: Bielkesamlingen. Gustaf Horns och Sigrid Bielkes samling. vol. 31: Thomas Henrikssons räkenskaper 1665.

³⁵ KA: UHL Konttori Gar 2: Espoon kuninkaankartanon verollepano 15.-16.11.1687.

³⁶ Bedoire 2001 s. 55-57, 206, 210.

säterintarkastusluettelossa säilyneeseen tietoon on luottamista, ei Espoonkartanon barokkilinna koskaan ehtinyt valmistua kokonaan.³⁷ Silti tämä Fabian Wreden rakennuttama puulinna kuului Louhisaaren ja Sarvilahden kivilinnojen jälkeen merkittävimpien suomalaisten 1600-luvun kartanorakennusten joukkoon.

Suuren Pohjan sodan ja isonvihan aikana 1700-luvun alussa Suomen kaupungit, kartanot ja talonpoikaistalotkin joutuivat hävityksen kouriin. Sodan päätyttyä alkoi jälleenrakennuksen aika, mutta kesti aina 1700-luvun puoliväliin ennen kuin olot olivat palautuneet normaaleiksi. Näin kävi myös Espoonkartanossa, josta on säilynyt Augustin Ehrenswardin vuonna 1747 laatima kuva rappeutuneesta barokkilinnasta.³⁸

Espoonkartanon rappeutunut päärakennus, Fabian Wreden barokkilinna 1680-luvulta Augustin Ehrenswardin kuvassa vuodelta 1747.

Kartanon uusi kukoistuskausi alkoi vuonna 1756. Tuolloin se siirtyi maaherra Anders Henrik Ramsayn hallintaan. Ramsay ei itse asettunut Espoonkartanoon vaan asui pääasiassa Porvoon Jakkarilassa (Jackarby). Silti hän rakennutti jo 1750-luvulla Espooseen uuden pienehkön päärakennuksen ja kehitti voimakkaasti kartanon maataloutta. Uudessa, vanhalle kivijalalle pystytetyssä rakennuksessa oli sali, kolme kamaria, keittiö ja porstua. Barokkilinnaa ei vuonna 1756 laaditussa katselmuksessa enää mainittu, joten uusi rakennus on todennäköisimmin noussut sen paikalle. Vanhasta rakennuskannasta oli 1750-luvun puolivälissä käytössä yhä yksi korkealla kivijalalla varustettu asuinrakennus, jossa oli sali, neljä kamaria ja kaksi porstua.³⁹ Se mainittiin myös vuoden 1730 säterintarkastusluettelossa. Kuvauksesta päätellen se on sama kuin jo vuonna 1687 vanhaksi kutsuttu ja todennäköisesti 1640-luvulle ajoittuva rakennus. Nämä kaksi vuonna 1756 kuvattua asuinrakennusta löytyvät myös vuoden 1779 kartasta. Ne ovat sijainneet toisiaan vastapäätä nykyisen päärakennuksen etupihan kaakkois- ja luoteislaidoilla.

³⁷ KA 8194 s. 480v-481.

³⁸ Ramsay 1936 s. 162.

³⁹ HMA: Lohjan tuomiokunta CC1:3: Espoonkartanon katselmus 28.9.1756 s. 382-386.

Espoonkartanon pihapiiri vuoden 1779 kartassa. Tuolloin käytössä ollut päärakennus ja sitä vastapäätä ollut vanha rakennus ovat ylhäällä vasemmalla ("gården").

Eversti Otto Wilhelm Ramsay laati 1700-luvun lopulla suunnitelman uudesta suuresta päärakennuksesta. Sen rakentamista ei kuitenkaan koskaan ehditty aloittaa, mutta siihen liittyvät kaksi siipirakennusta valmistuivat vuosina 1797 ja 1801.⁴⁰ Niistä vanhempi eli läntinen pystytettiin osin vanhan rakennuksen paikalle, mutta lähemmäs Mankinjoen rantaa.⁴¹ Tämä rakennus toimii yhä kartanon päärakennuksena. Sitä laajennettiin vuosina 1914-1915, jolloin se sai nykyisen ulkoasunsa. Molemmissa rakennuksissa on holvatut kellarit. Kari Uotilan toukokuussa 2004 tekemien havaintojen mukaan kellarit ovat keskenään saman kaltaiset ja ajoittuvat todennäköisimmin 1700-luvun loppuun. Kellarit on siis rakennettu niiden päällä olevien rakennusten kanssa samanaikaisesti 1700- ja 1800-lukujen vaihteessa. (Liite 5)

Maanpinnan yläpuolella ei tänä päivänä erotu jäänteitä Espoonkartanon aiemmista päärakennuksista. Nykyisen päärakennuksen itäpuolella on kuitenkin noin 30 x 30 m laaja ympäristöään korkeammalla oleva tasainen kenttä, joka muodostaa kartanon etupihan. Kentän laidoilla on paksu täytemaakerros. Vuoden 1779 kartan mukaan nykyisen etupihan etelä- ja pohjoislaidalla on ollut isohko rakennus. Vanhan kartta-aineiston ja kevään 2004 maastohavaintojen perusteella voidaan päätellä, että etupihan alla on 1600-luvun barokkilinnan ja muiden vanhojen päärakennusten kellareita ja muita raunioita. Myös nykyisen päärakennuksen alla saattaa olla vanhempien rakennusten jäännöksiä, mutta asiasta ei saatu varmuutta, koska rakennuksen korkean kivijalan sisäpuolelle ei ole pääsyä. Myös etupihan kaakkoispuolisessa kiviaidan reunustamassa rinteessä saattaa olla Espoonkartanoon tai sitä edeltäneeseen kylään liittyviä rakennusjäännöksiä. Samassa rinteessä oli vielä 1770-luvulla ryytimaa ja tie kartanon pihaan.

⁴⁰ Nikander 1985 s. 337.

⁴¹ Ramsay 1928 s. 268.

Kartanon tallirakennus, jonka paikalla oli kartanon suuret riihet ainakin 1600-luvulta 1800-luvun alkuun. (MV/RHOA Dia 125516: 44/GH)

Päärakennuksen kaakkoispuolen puistoa, jonka paikalla oli karjapiha navetoineen ainakin 1600-luvulta 1800-luvun alkuun. (MV/RHOA Dia 125516: 45/GH)

Kartanolla on 1600-1800-luvuilla ollut suuria riihiä, jotka ovat sijainneet 1900-luvun alussa rakennetun tallin alueella. Kartanon navetat ovat 1700-luvun lopulle asti sijainneet päärakennuksen kaakkoispuolisella alueella eli Mankin ja Gumbölenjokien väliin jäävällä niemellä. Alue on nykyisin tammea kasvavaa puistoa, jossa ei erotu maan päälle vanhojen rakennusten jäänteitä.

Kartanon puistossa on jäänteitä vanhoista puisto- ja puutarharakenteista (mm. kivettyjä polkuja). Koillisen siipirakennuksen luoteispuolisen kallion laella on pieni kiviperustus, josta on hyvä näköala päärakennukselle. Paikalla lienee sijainnut huvimaja. Myös Parkskogenissa on puistoon liittyviä rakennelmia, mutta ne jätettiin tämän inventoinnin ulkopuolelle. Kartanonpihaa kaakossa rajaava kiviaita on merkitty jo vuoden 1832 karttaan.

Kiviaita, joka rajaa kartanon pihapiiriä Suuresta rantatiestä. Aita on merkitty jo vuoden 1832 karttaan. Taustalla häämöttää päärakennus. (MV/RHOA Dia 125516: 47/GH)

5 ELINKEINO- JA TEOLLISUUSHISTORIALLISET KOHTEET

5.1 VARHAISTEOLLISET TUOTANTOLAITOKSET

Kartanonkosken myllyt ja sahat

Kuningas Kustaa Vaasan perustamiin kuninkaankartanoihin kuului yleensä varhaisteollista tuotantoa kuten viljan jauhatusta ja lautojen sahausta sekä hiilen-, kalkin- ja tiilenpolttota. Talonpojilla oli viimeistään 1500-luvulla ollut kolme myllyä Mankinjoen koskessa.⁴² Se oli varhaisen vesivoimaa hyödyntäneen teollisuuden kannalta Uudenmaan rannikon parhaita koskipaikkoja. Tämä oli myös yksi syy kuninkaankartanon sijoittamiselle juuri Esbobyhyn.

Kosken vanhimmat myllyt olivat yksinkertaisia jalkamyllyjä. Aluksi kartanolla tyydyttiin talonpoikien vanhoihin myllyihin. Vasta 1580-luvulta on tietoja myllyn uudistamisesta. Ilmeisesti vielä tällöinkään ei paikalle rakennettu jalkamyllyjä tehokkaampaa ratasmyllyä vaan sellainen nousi Kartanonkoskeen vasta 1600-luvulla.⁴³ Uudenmaan rannikolla talonpoikien vanhat puromyllyt

⁴² Ramsay 1924 s. 288-289.; Haggrén 1997 s. 45-49.

⁴³ Ramsay 1924 s. 288-289.

harvinaistuiivat 1600-luvulla, kun viljan jauhatus keskittyi parhaisiin koskipaikkoihin rakennettuihin tullimyllyihin. Myös Espoonkartanolle saapui laajalta alueelta Espoosta ja Kirkkonummelta väkeä jauhattamaan viljaansa. Kartanonkosken itäisessä uomassa on säilynyt vuonna 1777 kivistä rakennettu mylly, joka on kulttuurihistoriallisesti arvokas kartanoon liittyvästä varhaisteollisesta toiminnasta kertova jäänne.

Espoon kuninkaankartanossa oli yksi harvoja Suomeen 1500-luvulla rakennettuja vesisahoja. Vuonna 1578 kartanolle rakennettiin sahamyllly eli vesisaha, joka sai vuonna 1582 rinnalleen toisenkin sahamylllyn.⁴⁴ Näissä vanhimmissa sahoissa oli yksi tai kaksi melko paksua terää. Vanhat vesisahat olivat kosken läntisemmän uoman äärellä. Tälle paikalle on merkitty saha vielä vuoden 1750 pitäjänkarttaan, mutta ei enää vuoden 1779 karttoihin. Kartanon sahaustoiminta siirtyi 1750-luvulla Gumböleen, jonne rakennettiin uudenaikainen hienoteräinen ns. hollantilainen saha, jossa oli 12 terää.⁴⁵ Uusi saha rakennettiin entiselle paikalle Kartanonkoskeen jälleen 1800-luvun alussa tai ehkä jo hieman aiemminkin. Joen länsirannalta ja etenkin koskessa olevilta pieniltä saarilta erottuu yhä kiviperustuksia, jotka liittyvät todennäköisesti vuoden 1832 kartassa merkittyyn sahaan. Lyhyitä katkoja lukuun ottamatta Kartanonkoskessa oli vesisaha aina 1900-luvulle asti. Viimeisin saha rakennettiin 1900-luvun alussa välittömästi kosken itäisessä uomassa olevan myllän länsipuolelle. Saha on purettu vasta 1960- tai 1970-luvulla ja alueella on maastossa yhä runsaasti sen perustuksia.

Kartanonkosken tuotantolaitokset vuoden 1832 kartassa. Itäisessä uomassa yhä jäljellä oleva myllyrakennus, läntisessä uomassa vesisaha.

Myllyrakennusta ja sahan perustusten jäänteitä lukuun ottamatta Kartanonkoskesta on vaikea erottaa rännejä tai muita tuotantolaitoksiin liittyviä rakenteita. Tämä johtuu vanhojen rakenteiden tietoisesta purkamisesta ja koskenperkauksista yhdessä tulvien ja jäiden aiheuttamien tuhojen kanssa.

⁴⁴ Ahvenainen 1984 s. 15.; KA 3402 s. 98.

⁴⁵ HMA: Lohjan tuomiokunta CC1:3: Espoonkartanon katselmus 28.9.1756 s. 383, 384v-385.

Muut vesimyllyt

Inventointialueen pohjoisosan pienten purojen varsilta löytyi jäänteitä kolmesta pienestä puromyllystä. Niistä yksi sijaitsee Myntinmäen lounaispuolella, toinen Björkbackan torpan itäpuolella ja kolmas tästä hieman luoteeseen päin. Kaikissa kolmessa kohteessa on raivattu uomaa, kahdessa on jopa jälkiä louhinnasta. Björkbackan torpan läheisyydessä sijaitsevan myllynpaikan länsirannalla on todennäköisesti 1700-1800-luvuille ajoittuva rakennuksen perustus.

Tiilitehdas

Brinkaksen vanhan torpan eteläpuolella, vanhalla osin Kauklahteen kuuluneella niityllä on sijainnut Espoonkartanon tiilitehdas. Tehtaan rakennukset on merkitty vuoden 1832 karttaan, mutta jo 1600-luvun puolivälistä on tietoja siitä, että tiiliruukki sijaitsi juuri tällä alueella.⁴⁶

Oikealla tiilitehdas vuoden 1832 kartassa. Kartassa näkyvät hyvin tiilitehtaalle vievät tiet. Mankinjoelle vievä tie on 1700-luvulla jatkunut siltaa pitkin kohti Navettamäen aluetta. Jokirannassa on luultavasti ollut lastauspaikka.

Espoonkartanossa on harjoitettu tiilenpoltoa jo 1500-luvun lopulla.⁴⁷ Varsinainen tiilitehdas perustettiin viimeistään 1640-luvulla, jolloin Espoosta vietiin runsaasti tiiliä Gustaf Hornin omistamien kartanoiden ja kaupunkitalojen rakennustyömaille Viroon, Liivinmaalle ja Tukholmaan. Sitten 1700-luvulla Espoonkartanolla tuotettiin tiiliä Viaporin linnoitukselle ja 1800-luvulla edelleen kasvavan Helsingin kaupungin tarpeisiin.

⁴⁶ Ks. Esim. Bielkesamlingen. Gustaf Horns och Sigrid Bielkes samling. vol. 31: Thomas Henrikssons räkenskaper 1656.

⁴⁷ Ks. esim. KA 3449 s. 117.

Tiilitehtaan alueella oli vielä 1900-luvun alkupuolella lukuisia savenottokuoppia. Pari kuoppaa erottui keväällä 2004 tiiviin pensaikon peittämässä maastossa. Muut tiiliruukkiin liittyvät jäännökset ovat tuhoutuneet viimeistään 1980- tai 1990-luvulla, jolloin paikalle on rakennettu uusi asuinkortteli. Maastossa ei erottunut enää edes tiilimurskaa tai hylättyjä tiiliä. Paikka sijaitsee varsinaisen inventointialueen ulkopuolella.

Laivanveistämö

Kartanon alueella on 1500-luvun lopulla ja 1600-luvulla veistetty laivoja, mutta laivanveistämän paikasta ei ole tarkkoja tietoja.⁴⁸

6. LIIKENNEHISTORIALLISET KOHTEET

6.1 HISTORIALLINEN TIESTÖ

Espoonkartanon alueella on säilynyt poikkeuksellisen paljon historiallista tieverkostoa. Erityisen merkittävää on tiestön monipuolisuus ja monitasoisuus. Alueen halkoo valtakunnallisesti tärkeä Suuri rantatie ja alueellisesti merkittävä Vihdintie. Myös Sperringsin ja Träskbyn kylätiet ovat suurelta osin säilyneet samoin osa kartanon tilusteistä ja tiilitehtaalte vievistä teistä. Pääosa edellä mainituista teistä on yhä käytössä. Lisäksi Mankbyn kylätontilta voidaan erottaa ainakin neljä tierauuniota, joista Espoonkartanoa kohti kulkeva on harvoja Suomesta tunnettuja muinaistien uria (sv. hålväg). Tiestöön liittyvistä silloista merkittävin on Kartanonkosken ylittävä Suomen vanhimpana säilyneenä kivihoivisiltana pidetty, noin vuonna 1777 valmistunut silta.

6.1.1 MAANTIET

Suuri rantatie (Kuninkaantie)

Turusta Viipuriin johtanut Suuri rantatie oli keskiajalla Suomen tärkein maantie.⁴⁹ Rantatien linjaus kulkee Espoonkartanon maiden halki. Melko hyvin tien linjausta voidaan seurata Uudenmaan jalkaväkirykmentin kartasta vuodelta 1696. Vielä tarkempi on vuoden 1750 pitäjänkartta. Vanhin suurimittakaavainen kartta, johon tie on merkitty on vuodelta 1779.

Inventointialueella tien lounaisin osa yltää Kirkkonummen rajalle, josta alkaen se on 1,4 km matkan kestopäällystettyä Mankintietä. Tämän jälkeen tie jatkuu 0,5 km pituisena kestopäällystettynä Finnsinmäkenä, joka ylittää Finnsinmäen kulkien Finnsin ja Mankbyn vanhojen tonttien välistä. Finnsinmäen luoteispuolella saman niminen tie päättyy vanhan Vihdintien risteykseen. Tästä eteenpäin kohti pohjoista vanha rantatien linjaus jatkuu 0,5 km matkan kestopäällysteisenä Finnsintienä. Se päättyy risteykseen, josta vanha tielinjaus jatkuu 0,4 km matkan kestopäällysteistä Kuninkaantietä. Tällä viimeisellä tieosuudella on kolme harmaakivestä rakennettu hoivisiltaa, joista läntisintä pidetään Suomen vanhimpana säilyneenä kivisiltana. Tämä Mankinjoen läntisen uoman ylittävä silta on rakennettu 1770-luvulla. Luultavasti myös joen itäisen uoman ylittävä silta on

⁴⁸ Ks. Esim. Ramsay 1924 s. 291.; RA: BS: GH&SB vol. 30: Finska räkningar 1642-1643.

⁴⁹ Ks. Salminen 1993.

valmistunut samoihin aikoihin. Nykyinen Gumbölenjoen yli vievä betonilla vahvistettu yksiaukkoinen kivisilta on puolestaan rakennettu noin vuonna 1900.⁵⁰

Suuren rantatien 1770-luvulla rakennettu silta Mankinjoen Kartanonkoskessa. (MV/RHOA Dia 125516: 47/GH)

Vihdintie

Finnsinmäen pohjoispuolella Suuresta rantatiestä erkani Kirkkonummelle ja Vihtiin vievä maantie. Se on merkitty Uudenmaan jalkaväkirykmentin aluetta esittävään karttaan vuodelta 1696, mutta lienee huomattavasti tätä vanhempi. Nykyisin tien itäisin osuus on 0,6 km matkalla hiekkapäällysteistä Vanhaa Finnsintietä. Järvikylän koulunmäeltä eteen päin vanha tie jatkuu 1,0 km matkan kestopäällysteisenä Järvikyläntienä.⁵¹

6.1.2 KYLÄTIET

Järvikyläntie

Vihdintiestä erkaneet Träskbyn eli Järvikylän tonttialueen eteläpuolella samaisen kylän läpi pohjoiseen viennyt tie. Se mutkittelee Träskbyn kylätontin halki ja ylittää kylän pohjoispuolella uutta siltaa pitkin Mankinjoen. Paikalle on merkitty silta jo vuoden 1779 karttaan. Nykyisen sillan molemmin puolin joessa erottuu yhä vanhojen puusiltojen jäännöksiä. Inventointialueella tämä kylätie kulkee nykyisin 0,7 km matkan hiekkapäällysteisenä Halujärventienä päättyen T-risteykseen. Tästä vanha tie on jatkunut luoteeseen. Risteyksen pohjoispuolella on sijainnut Järtbackan torppa, jonka paikalla on nykyisin hiekanoton seurauksena syntynyt iso lampi.⁵²

⁵⁰ Härö 1985 7.6.1, 7.6.2.

⁵¹ Härö 1985 7.6.4.

⁵² Härö 1985 9.17.

Sperringsintie

Sperringsiin vienyt tie erkanelee Suuresta rantatiestä Espoonkartanon päärakennuksen kaakkoispuolella. Vanha tie seuraa aluksi 0,4 km matkan nykyistä Peringintietä, mutta erkaantuu tämän jälkeen pohjoiseen jatkuvaksi 0,3 km pitkäksi metsätieksi. Tämä päättyy Vähä-Myntintiehen, joka seuraa hiekkapäällysteisenä 0,2 km matkan länteen päin vanhan Sperringsintien linjausta. Tästä länteen Vähä-Myntintie jatkuu noin 0,2 km matkan kapeana polkuna, mutta vanhaa tietä on vaikea erottaa maastossa. Tie lienee kulkenut hieman pohjoisempana kuin nykyisin käytössä oleva polku. Vähä-Myntintie yhtyy lännessä hiekkapäällysteiseen Läpisuontiehen, joka seuraa 0,2 km matkan vanhan Sperringsiin vievän tien linjaa. Tämän jälkeen vanha tielinja yhtyy jälleen nykyiseen Peringintiehen ja kulkee 1,0 km matkan inventointialueen läpi Sperringsin vanhan kylätontin pohjoispuolitse kohti Halujärveä.⁵³

Tie Mankbyhyn

Navettamäen kaakkoispuolella on säilynyt nykyisin lähinnä tilustienä ja ratsupolkuna käytettävä tie, joka on merkitty jo vuosien 1779 ja 1832 kartoihin. Tämä 0,4 km pitkä suora tie on alkujaan todennäköisesti ollut Mankbyhyn johtanut kylätie. Samaa tietä on päästy myös siltaa pitkin Mankinjoen yli tiiliruukille.

Tiiliruukintiet

Tiiliruukkiin liittyvä tiestö erottuu hyvin vuosien 1779 ja 1832 kartoista. Ruukilta on vienyt tie niin kartanolle, Mankinjoen rantaan kuin merenrantaan Fiskarsinmäellekin, jossa oli viimeistään 1800-luvun alussa kartanon lastauspaikka. Tiiliruukilta Finnsinmäelle ja Ladugårdsbackenille vievä tie on vuoden 1779 kartan mukaan ylittänyt siltaa myöten Mankinjoen lähellä nykyistä Kehä III:n siltaa.

Kartanolta tiiliruukille ja Esboängenille vievä tie erkanelee Kuninkaantieltä noin 20 m idempää kuin nykyinen tilustie/kävelytie. Vanha tielinja erottuu maastossa ojien reunustamana noin 4 m leveänä penkereenä, johon liittyy paikoin myös kivipengerryksiä. Tämä tieraunio on säilynyt noin 150 m matkalta, mutta tästä kaakkoon päin se on tuhoutunut kaivettaessa uuden tilustien/kävelytien oja. Idempänä vanha tie yhtyy nykyisiin kävelyteihin. Osa tiilitehtaaseen liittyvistä teistä on jäänyt nykyisten peltojen alle. Etelään kohti merenrantaa vievä tie on säilynyt tilustienä/kävelytienä 0,4 km matkalta Esboängenin eteläosassa.

6.2 SATAMAPAIKAT

Mankinjoen alajuoksu on lähes merenpinnan tasolla, joten sitä pitkin on historiallisella ajalla voitu päästä pienillä aluksilla lähes Kartanonkoskelle asti. Mankinjoen varresta etsittiin mahdollisia Espoonkartanon satamapaikkoja. Vanhan tiestön perusteella voitiin paikantaa kaksi joen mutkissa sijainnutta mahdollista satama- tai lastauspaikkaa. Toinen niistä on Navettamäeltä tiiliruukille johtaneen sillan vieressä, toinen Mankbyn kylätontin kohdalla jokirannassa. Mitään rakenteita ei maastossa kuitenkaan erottunut. Kartanon puistoalueella ja Kartanonkoskessa jokirantoja on muokattu ja niissä on paikoin kivipengerryks.

⁵³ Härö 1985 9.17.

Viimeistään 1800-luvun alussa kartanon satama on ollut Fiskarsinmäen rannassa, mutta tie tälle paikalle vie niin alavien alueiden halki, että siellä on tuskin ollut lastauspaikkaa ennen 1700-lukua.

7. ESPOONKARTANON PELLOT

Inventointialueella on Espoon vanhimpia peltomaisemia. Lisäksi Espoon kuninkaankartano on ollut ympäristössään maataloudellinen innovaattori, joten on kulttuuriympäristön tarkastelu on tässä inventoinnissa ulotettu myös vanhimpiin peltoihin.

Mankbyn rintapellot olivat Finnsinmäen ja Mankinjoen välissä. Pelloista pohjoisempaa kutsuttiin Mankåkeriksi ja eteläisempää Yttermankåkeriksi. Näiden molempien jo keskiajalla raivattujen peltojen kylvö oli 1680-luvulla noin 10 tynnyriä eli pellot olivat kooltaan noin 5 hehtaaria. Suomessa vallitsi aina 1800-luvulle asti kaksivuoroviljely eli puolet pelloista oli vuosittain kesannolla. Mankbyn pelloista parhaiten on säilynyt eteläinen Yttermankåkern. Pohjoisempi Mankåkern on Navettamäen rakennusten sirpaloima. Finnsin vanhat pellot olivat Finnsinmäen länsipuolella noin 200-300 metrin päässä talon vanhalta tontilta.

Espoonkartanon päärakennuksen pohjoispuolella oleva vanha Byggningsåkern. Pelto on jatkunut keskellä näkyvän kuusiaidan toiselle puolelle. Taustalla Holken-huvila, jonka alapuolisessa rinteessä lienee myös Esbobyntonttimaata. (MV/RHOA Dia 125516: 79/GH)

Näkymä Gumbölenjoen itäpuolella olevan Lilla Rieåkernin eli Myntåkernin yli kohti Espoonkartanoa. (MV/RHOA Dia 125516: 81/GH)

Espoonkartanolla ja Esbobyllä on ollut normaalista kahdesta poiketen kolme suurta vainiota. Niistä Stora Rieåkern eli Byggningsåkern sijaitsi kartanon tonttimaan koillispuolella Gumbölenjokeen laskevalla rinteellä. Sitä vastapäätä joen itäpuolella oli Lilla Rieåkern eli Myntåkern. Suuren rantatien eteläpuolella, Mankinjoen itärannalla oli puolestaan Esboåker, joka jatkui itään ja etelään laajana Esboäng-nimisenä niittynä. Molempien Rieåkern-peltojen kylvöksi arvioitiin 1680-luvulla noin 10 tynnyriä (noin 5 ha), Esboåkernin kylvön ollessa lähes 25 tynnyriä (noin 12 ha). Rieåkern ja Myntåkern ovat Esbobyyn vanhoja rintapeltoja. Myös kartanon päärakennuksen luoteispuolella oleva laaja nurmikenttä lienee alkujaan Esbobyyn peltoa. Alavalla maalla sijaitseva Esboåkern on kylän suurista peltolohkoista nuorin. On luultavaa, että pääosa Esboåkernista on raivattu aivan kuninkaankartanokauden alussa noin vuonna 1558, sillä tämän jälkeen kartanon kokonaiskylvö kasvoi noin 80 - 90 tynnyrin tasolta noin 130 – 140 tynnyrin tasolle. Esboåkern kasvoi jälleen 1750-luvulla, kun siihen rajoittunutta Esboängin niittyä raivattiin uudispelloksi. Espoonkartanon vanhat pellot ovat suurelta osin säilyneet, vaikka Kehä III halkaiseekin pahasti vanhan viljelymaiseman. Lisäksi Byggningsåkernin pohjoisosa on menettänyt peltomaisen luonteensa ollen nykyisin Holkenin piha- ja puistoaluetta.

Kartanon maiden länsiosassa oleva Hemkärrin alue, joka on nykyisin laajana peltoaukeana, oli 1800-luvulle asti pääosin niittyä. Vain aukean pohjoisreunassa Sperringsin kylätontin alapuolisessa rinteessä oli vanhaa, luultavasti jo keskiajalla raivattua peltoa. Hemkärrin alueella on säilynyt avoin pelto- ja niittymaisema tähän päivään asti.

Hemkärin entinen niittyalue, jonka laidoilla on ollut peltoja. Kuvan keskellä olevalle alueelle on keväällä tuotu noin 200 kuormaa tuotu Kartanonkosken patoaltaasta ruopattua maata. Taustalla Träskbyn kylämäki. (MV/RHOA Dia 125516: 84/GH)

Träskbyn vanhat pellot ovat kiertäneet kylämäkeä ja tonttimaata. Pellot ovat yhä alkuperäisessä käytössä ja maisema hyvin säilynyt.

8. YHTEENVETO

Espoonkartanon alueen kulttuuriympäristö inventoitiin keväällä 2004. Työ koostui rakennusinventoinnista sekä esihistoriallisten ja historiallisen ajan muinaisjäännösten inventoinnista. Inventoinnin rahoitti YIT-yhtymä ja työstä vastasi Museoviraston rakennushistorian osasto. Inventoinnin tarkoituksena on tunnistaa ja tuoda esille alueen ja sen rakennusten ominaispiirteet, kerroksisuus ja säilyneisyys. Inventointi pyrkii palvelemaan alueen täydennysrakentamis-, korjaus- ja kaavasuunnittelua.

Espoonkartanon alue muodostaa ajallisesti monikerroksisen, hyvin säilyneen rakennushistoriallisen ja kulttuurimaisemallisen kokonaisuuden. Alueen historiallisen ajan muinaisjäännöksistä merkittävimpiä ovat Mankbyn eli Mankin ja Esbobyin eli Espoon kylän keskiaikaiset kylätontit sekä Espoonkartanon entisten päärakennusten jäännökset.

Kun Espoon kuninkaankartano perustettiin vuonna 1556, seitsemän Mankbyn ja kymmenen Esbobyin talon asukkaat joutuivat jättämään talonsa. Tuolloin autioitunut ja nyt inventoinnissa löytynyt Mankbyn kylätontti on Suomen parhaiten säilyneitä suuren keskiaikaisen kylän tontteja. Se on valtakunnallisesti arvokas muinaisjäännöskohde. Myös keskiaikaisen Esbobyin eli Espoon kylän tonttimaata ja rakennusten jäänteitä saatiin paikannettua Espoonkartanon puiston pohjoisosaan.

Espoon pitäjänkartta, joka on 1800-luvun puolivälissä pääosin koottu isojakokartoista. Kartasta saa hyvän käsityksen alueen maankäytöstä 150-200 vuotta sitten. Siihen on keltaisella merkitty pellot, vaaleanvihreällä niityt ja valkoisella metsät.

Espoonkartan nykyinen päärakennus on vuodelta 1797, mutta sitä on laajennettu 1900-luvun alussa. Tätä rakennusta on edeltänyt ainakin neljä vanhempaa päärakennusta. Niistä huomattavin on ollut noin vuonna 1680 valmistunut yli 20 huoneen barokkilinna, jonka alakerta oli osittain kivirakenteinen. Kyse on yhdestä merkittävimmistä suomalaisista suurvalta-ajan kartanorakennuksista. Entisten päärakennusten jäännökset kätkeytyvät kartanon etupihan alle.

Historiallinen tiestö on alueella hyvin monipuolista ja monikerroksista. Se on myös säilynyt erittäin hyvin. Teistä erityisesti Suuri Rantatie on tärkeä kulttuuri- ja liikennehistoriallinen merkityksensä vuoksi. Rantatie kulkee kartanoalueen halki ja liittyy tärkeänä osana kartanomiljööseen.

Rantatiehen kuuluva Mankinjoen Kartanonkosken silta on tiettävästi Suomen vanhin kiviholvisilta. Se on rakennettu noin vuonna 1777.

Kuninkaankartanoihin on yleensä liittynyt varhaisteollista tuotantoa. Myös Espoonkartanossa on harjoitettu viljan jauhatusta ja lautojen sahausta sekä hiilen-, kalkin- ja tiilenpolttua. Mankinjoen koski oli varhaisen vesivoimaa hyödyntäneen teollisuuden kannalta Uudenmaan rannikon parhaita koskipaikkoja. Kartanonkosken itäisessä uomassa oleva myllyrakennus vuodelta 1777 ja siihen liittyvät pato- ja sulkurakenteet sekä läntisessä uomassa olevat sahan rauniot ovat jääne kartanon varhaisesta teollisesta historiasta.

Helsingissä 30. syyskuuta 2004

Georg Haggrén, FT

LÄHDELUETTELO

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

- Espoon kaupunginmuseo (EKM)
  - Keskiaikaisten kylätonttien inventointi 2000.
  - Kartta-arkisto
- Hämeenlinnan maakunta-arkisto (HMA)
  - Lohjan tuomiokunnan arkisto
- Kansallisarkisto (KA)
  - Maamittauslaitoksen kartta-arkisto (MML)
  - Pitäjänkartat
  - Senaatin kartta-arkisto
  - Suomen asutuksen yleisluettelo (SAY)
  - Uudenmaan ja Hämeen läänin lääninhallituksen konttorin arkisto (UHL Ko)
  - Uudenmaan ja Hämeen läänin läänintilit
  - Uudenmaan voudintilit
- Krigsarkivet (KrA), Tukholma
  - Finska handritade kartor
- Museovirasto, Arkeologian osaston arkisto (MV/AOA)
  - Matti Huurre: Espoon muinaisjäännösinventointi 1962
- Riksarkivet (RA), Tukholma
  - Bielkesamlingen
  - Börstorpsamlingen
  - Kartor och ritningar: Finland, socknar och städer
- Uudenmaan maanmittaustoimisto (UMT)
  - Uudenmaan maanmittauskonttorin kartta-arkistio

PAINETUT LÄHTEET

Alanen, Timo & Kepsu, Saulo 1989: Kuninkaan kartasto Suomesta 1776-1805. SKS toimituksia 505. Tampere.
 Finlands medeltidsurkunder (FMU) I-VIII. Utg. av Reinhold Hausen. Helsingfors 1910-1935.
 Registrum Ecclesiae Aboensis eller Åbo Domkyrkas Svartbok (REA). Utg. af Reinh. Hausen 1890.
 Faksimilepainos. Jyväskylä 1996.

KIRJALLISUUS

Ahvenainen, Jorma: Suomen sahaiteollisuuden historia. Porvoo 1984.
 Almqvist, Joh. Ax: Den civila lokalförvaltningen I Sverige 1523-1630 II. Stockholm 1919.
 Bedoire, Fredric: Guldålder. Slott och politik i 1600-talets Sverige. Verona 2001.
 Haggrén, Georg: Pyhäjoki ja Näse – Perniön kaksi kuninkaankartanoa. Perniö – kuninkaan ja kartanoiden pitäjä. Helsingin yliopiston taidehistorian laitoksen julkaisuja XV. Helsinki 1997. s. 28-54.
 Härö, Erkki: Espoon rakennuskulttuuri ja kulttuurimaisema. Espoon kaupungin museo. Hanko 1984.
 Härö, Mikko: Espoon historiallinen tieverkko. Espoon kaupunginmuseum (Painamaton käsikirjoitus, 1985).
 Jutikkala, Eino & Nikander, Gabriel: Säterier och storgårdar i Finland I. Helsingfors 1939.
 Kepsu, Saulo: Espoon vanhin asutusnimistö. Espoon kaupunginmuseum (Painamaton käsikirjoitus, 1999).
 Kerkkonen, Gunvor: Bondesegel på Finska viken. Kustbors handel och sjöfart under medeltid och äldsta Wasatid. Skrifter utg. av SLS 369. Helsingfors 1959.
 Lindholm, Dan: Välähdyksiä keskiajasta - glimtar ur medeltiden. Espoon kaupunginmuseon tutkimuksia 6. Espoo 1999. s. 5-47.
 Lindholm, Dan: Espoon kaupunginmuseon keskiaikaiset kylätontit-projekti; tulokset, ongelmat ja tulevaisuus. SKAS 3/2002, 34-36.
 Nikander, Hagar: Esbo 1700-1865. Esbo 1985.
 Pietilä, Jaana: Pystymetsästä kuninkaankartanoksi. Perniö – kuninkaan ja kartanoiden pitäjä. Helsingin yliopiston taidehistorian laitoksen julkaisuja XV. Helsinki 1997. s. 122-133.
 Ramsay, August: Esbo. Esbo socken och Esbogård på 1500-talet. Helsingfors 1924.
 Ramsay, August: Esbogård. Herrgårdar i Finland I. Nyland I s. 259-274. Helsingfors 1928.
 Ramsay, August: Esbo II. Esbo socken och Esbogård på 1600-talet. Helsingfors 1936.
 Salminen, Tapio: Suuri rantatie – Stora strandvägen. Tiemuseon julkaisuja 7. Helsinki 1993.

ESPOO
ESPOONKARTANON INVENTOINTI
G. Haggrén 2004

KOHDELUETTELO

	s.
1. Espoo, Esbo gård eli Espoonkartano, Esbobyen eli Espon kylän kylätontti	31
2. Espoo, Esbo gård eli Espoonkartano, Mankbyn eli Mankin kylätontti	33
3. Espoo, Mankby eli Mankki, Mankbyn Finnsin kylätontti	35
4. Espoo, Sperrings eli Perinki, Sperringsin kylätontti	36
5. Espoo, Träskby eli Järvikylä, Träskbyn kylätontti	38
6. Espoo, Esbo gård eli Espoonkartano, Esbo gård eli Espoonkartanon tontti	40
7. Espoo, Esbo gård eli Espoonkartano, Mankinjoen Kartanonkoski, Myllyn- ja sahanpaikka	42
8. Espoo, Esbo gård eli Espoonkartano, Kläppkärr, Myllynpaikka	45
9. Espoo, Esbo gård eli Espoonkartano, Björkbacka, Myllynpaikka	47
10. Espoo, Esbo gård eli Espoonkartano, Vähämyntintie, Myllynpaikka	48
11. Espoo, Esbo gård eli Espoonkartano ja Mankby eli Mankki, Suuri rantatie	49
12. Espoo, Esbo gård eli Espoonkartano, Mankby eli Mankki ja Träskby eli Järvikylä, Vanha Vihdintie	52
13. Espoo, Träskby eli Järvikylä, Järvikylän kylätie	53
14. Espoo, Esbo gård eli Espoonkartano ja Sperrings eli Perinki, Sperringsintie	55
15. Espoo, Esbo gård eli Espoonkartano, Tie Mankbyhyn	56
16. Espoo, Esbo gård eli Espoonkartano, Tiiliruukin tiet	58
17. Esbo gård eli Espoonkartano, Brinkas, Tiiliruukinpaikka	60

ESPOO
ESPOONKARTANON INVENTOINTI
G. Haggrén 2004

KOHDEKUVAUKSET

1. ESPOO, ESBO GÅRD ELI ESPOONKARTANO, ESBOBYN ELI ESPOON KYLÄN KYLÄTONTTI

MJ-tyyppi: Asuinpaikka
 Tyypin rakenne: Kylänpaikka
 Lukumäärä: 1
 Ajoitus: keskiaika-1500-luku

Sijainti:

Etäisyystieto: 4 km Espoon kirkolta länsilounaaseen
 Peruskartta: 2032 12 Espoo
 Peruskoordinaatit: x = 6 679 010
 y = 3 366 050
 z = 20-25 m
 Maastomerkitä: Ei merkintää

Omistajatiedot:

Rekisterikylä: Espoonkartano eli Esbo gård
 Kiinteistötunnus1: 04940800010398
 Omistaja: Esbo gård Ab
 Kiinteistötunnus2: 04940800010033 (Holken)

Arkistotiedot:

Varhaisin maininta: 1431 (FMU1999). Vuoden 1540 maakirjassa kylässä oli 12 taloa (KA 2948).
 Vanhimmat kartat: 1779, 1832
 Aikaisemmat tutkimukset ja löydöt: Keskiaikaisten kylätonttien inventointi 2000, Espoon kaupunginmuseo (EKM) (Kohde paikannettu uudestaan 2004.)

Inventointi: 7.-14.5.2004 Georg Haggrén, Henrik Jansson & Jaakko Latikka

Sijainti ja maasto: Kohde sijaitsee noin 100 m Espoon kartanon päärakennuksesta luoteeseen.

Parkskogenin mäen loivilla alarinteilla on puistoon liittyvien rakennelmien ohella jäänteitä vanhasta Espoon kylästä, Esbobystä. Paikalla on nykyään villiintynyttä jalopuuvältaista puistometsää ja lehtoa. Kylän lähin pelto on sijainnut tonttimaan kaakkoispuolella paikalla, jossa nykyisin on kartanon nurmikenttää ja puutarhaa. Pellot ovat jatkuneet tonttialueen koillispuolelle ja edelleen Gumbölenjoen toiselle puolelle. Noin 100 m päässä kylätontin lounaispuolella on kulkenut Suuri rantatie. Kylätontti saattaa ulottua nyt havaitun alueen ulkopuolelle. On hyvin todennäköistä, että osa kylätontista on Holkenin kaakkoispuolisessa rinteessä vanhan Byggningsåkerin luoteislaidalla. Tonttimaan muinaisjäännösalueen tarkka rajaaminen on kartanon alueen voimakkaasta maankäytöstä johtuen vaikeata.

Kohteen kuvaus: Kylätontti kiertää noin 30-40 m leveänä vyöhykkeenä Parkskogenin mäen alarinteitä, mutta paikalla ei erotu kylätonttiin liittyviä maanpäällisiä rakenteita. Ne ovat peittyneet viimeistään puiston perustamisen ja rakentamisen yhteydessä. Maaston intensiivisellä tarkastelulla ja T-piikkiä käyttäen valittiin muutamia koekuopan paikkoja. Niistä paljastui ainakin kaksi, todennäköisesti neljä vanhaa uuninperustusta. (Ks. Liite 3) Koekuopista löytyi runsaasti palanutta savea, mutta ei varsinaisia esinelöytöjä. Löytöjä ei talletettu.

Kuvat: RHO dia 125516: 24-30, mv 125517: 55
Luokitusehdotus: 2

Esbobyn kylätontti Parkskogenin alarinteellä. (MV/RHOA Dia 125516:25/GH)

Etualalla Esbobyn kylätontilta löytynyt uuninperustus 3. (MV/RHOA Dia 125516:30/GH)

2. ESPOO, ESBO GÅRD ELI ESPOONKARTANO, MANKBYN ELI MANKIN KYLÄTONTTI

MJ-tyyppi: Asuinpaikka
 Tyypin rakenne: Kylänpaikka
 Lukumäärä: 1
 Ajoitus: keskiaika-1500-luku

Sijainti:

Etäisyystieto: 4,5 km Espoon kirkolta lounaaseen
 Peruskartta: 2032 12 Espoo
 Peruskoordinaatit: x = 6 678 080
 y = 3 365 890
 z = 10-20 m
 Maastomerkitä: Ei merkintää

Omistajatiedot:

Rekisterikylä: Espoonkartano eli Esbo gård (alkujaan Mankby)
 Kiinteistötunnus: 04940800010398
 Omistaja: Esbo gård Ab

Arkistotiedot:

Varhaisin maininta: 1519. Vuoden 1540 maakirjassa kylässä oli 8 taloa (KA 2948).

Vanhimmat kartat: 1779, 1832

Aikaisemmat tutkimukset ja löydöt:

1. Huurre, Matti: Espoon muinaisjäännösinventointi, 1962 (MV/AO)
2. Keskiaikaisten kylätonttien inventointi 2000, Espoon kaupunginmuseo (EKM) (Kohde paikannettu uudestaan 2004.)

Inventointi: 26.4.-7.5.2004 Georg Haggrén ja Jaakko Latikka

Sijainti ja maasto: Kohde sijaitsee noin 4,5 km Espoon kirkolta lounaaseen ja noin 50 m Kehä III:n luoteispuolella. Muutoin jyrkän Finnsinmäen kaakkoon viettävän rinteiden alaosan loivassa kohdassa on lähes 20:n rakennuksen jäänteitä. Kyseessä on Mankbyn kylän tonttimaata, jonka kaakkoispuolella, hyvin loivassa Mankinjokeen laskevassa rinteessä ovat olleet kylän lähipelot ja –niityt. Nykyisen Kehä III:n luoteispuolelle jääneiltä osin vanhat pellot ovat kasvaneet umpeen ja ovat pääosin rehevän lehtomaisen metsän peittämiä. Ylempänä rinteessä on myös kuusimetsää. Itse tonttimaan alue on tiheän pensaikon ja puuston peittämä. Tonttimaan lounaispuolella on jyrkkä mäki ja kallio, koillispuolella kivikkoinen ja alarinteiltään jyrkkä mäki ja kallio. Tonttialueen keskiosissa on loivempaa rinnettä, jota pitkin on päästy Finnsinmäen yli ja Finnsin talon tontille. Kylätontin luoteispuolella, Finnsinmäen lakea myötäillen on kulkenut Suuri rantatie.

Kohteen kuvaus: Paikalla erottuu lähes 20 rakennuksen jäänteitä (Ks. Liite 4). Useimmat niistä ovat uunien perustuksia tai kivettyjä lattia- ym. tasoja. Osassa rakennusten perustuksia on harvaa kivijalkaa ja nurkkakiviä, mutta osa erottuu vain tasaisina terasseina. Alueella on lisäksi ainakin yhden kellarin raunio sekä joukko muita kuoppia, joista ainakin yhden pohjalla on kiveystä. Tonttialueelta lähtee ainakin kolme, mahdollisesti kuusi tierauniota. Ne erottuvat maastossa olevina urina, joiden reunoilla on paikoin isoja kiviä. Uunien läheisyyteen tehtiin noin 10 koekuoppaa. Niistä löytyi vain palanutta savea, pari naulaa ja piinpalaa, mutta ei

1600-1900-luvuille ajoitettavia löytöjä. Löytöjä ei talletettu. Tonttimaan länsipuolella lähellä Finnsinmäen lakea on 1800-luvulla ollut Backensin torppa.

Kuvat: RHO dia 125516: 1-22, mv 125517: 27-52
Luokitusehdotus: 1

1. Finnsinmäki, jonka rinteessä sijaitsee Mankbyn vanha kylätontti. (MV/RHOA Dia 125516:1/GH)

Mankbyn rakennuksen 13 uuninperustus. (MV/RHOA Dia 125516:14/GH)

3. ESPOO, MANKBY ELI MANKKI, MANKBYN FINNSIN KYLÄTONTTI

MJ-tyyppi: Asuinpaikka
 Tyypin rakenne: Kylänpaikka
 Lukumäärä: 1
 Ajoitus: (keskiaika-)1500-luku-2000-luku

Sijainti:

Etäisyystieto: 4,5 km Espoon kirkolta lounaaseen
 Peruskartta: 2032 12 Espoo
 Peruskoordinaatit: x = 6 678 080
 y = 3 365 690
 z = 27-33 m
 Maastomerkitä: Ei merkintää

Omistajatiedot:

Rekisterikylä: Mankki eli Mankby
 Kiinteistötunnus: 04907000010001

Arkistotiedot:

Varhaisin maininta: 1540. Vuoden 1540 maakirjassa Mankbyn kylässä oli 8 taloa, joista yksi oli myöhempi Finns (KA 2948).
 Vanhimmat kartat: 1779,1832
 Aikaisemmat tutkimukset ja löydöt: Keskiaikaisten kylätonttien inventointi 2000, Espoon kaupunginmuseo (EKM) (Kohde paikannettu uudestaan 2004.)

Inventointi: 27.4.2004 Georg Haggrén

Sijainti ja maasto: Kohde sijaitsee Finnsintien länsipuolella ja noin 150 m Kehä III:n luoteispuolella. Mankbyn kylän talot liitettiin vuonna 1556 Espoon kuninkaankartanoon. Ainoastaan kaksi taloa jäi tuolloin talonpoikien haltuun. Toinen niistä katosi pian, toinen oli Finns, joka lienee alkujaankin sijainnut hieman muusta kylästä erillään. Finnsin tonttimaan oli lähellä Finnsinmäen lakea olevaa tasannetta. Finnsin tila siirrettiin 1800-luvulla muutamia satoja metrejä tästä paikasta luoteeseen päin. Vanhan tonttimaan alueelle rakennettiin 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa Finnsin kansanopisto. Tonttimaan alueella on nykyisinkin kansanopiston rakennuksia. Kylätontin lounaispuolelta, mahdollisesti jopa lounaisosan halki on kulkenut Suuri rantatie.

Kohteen kuvaus: Paikka on nykyisin pihamaata ja pihan lähiympäristöä. Alueella on useita kansanopiston rakennuksia. Niistä kaakkoisimman eli vanhan kestikievarirakennuksen ympärille oli keväällä 2004 tehty vesijohtokaivantoja, joista ei inventoinnin yhteydessä tehdyssä tarkastuksessa erottunut vanhaan kylätonttiin liittyviä rakenteita tai löytöjä. Alueella saattaa yhä olla vanhaan Finnsin taloon liittyviä jäännöksiä, mutta niiden paikantaminen on hyvin vaikeata. Finnsintien lounaispuolella on 1800-luvulla sijainnut Finnsin krouvi, jonka lohkokivistä rakennettu yhtenäisen kivijalka erottuu yhä maastossa.

Kuvat: RHO dia 125516: 23, mv 125517: 22
 Luokitusehdotus: Tentatiivi

4. ESPOO, SPERRINGS ELI PERINKI, SPERRINGSIN KYLÄTONTTI

MJ-tyyppi: Asuinpaikka
 Tyypin rakenne: Kyläpaikka
 Lukumäärä: 1
 Ajoitus: (keskiaika-)1500-luku-2000-luku

Sijainti:

Etäisyystieto: 4,5 km Espoon kirkolta länteen
 Peruskartta: 2032 12 Espoo
 Peruskoordinaatit: x = 6 679 780
 y = 3 365 530
 z = 20-28 m
 Maastomerkitä: Ei merkintää

Omistajatiedot:

Rekisterikylä: Perinki eli Sperrings
 Kiinteistötunnus: 04945000010015 (vanha Sperrings)
 04945000020017 (vanha Klemets)

Arkistotiedot:

Varhaisin maininta: 1540. Sperrings oli alkujaan osa Esbobytä, mutta jäi omana kylänä vuonna 1556 perustetun kuninkaankartanon ulkopuolelle.
 Vanhimmat kartat: 1779, 1832
 Aikaisemmat tutkimukset ja löydöt: Keskiaikaisten kylätonttien inventointi 2000, Espoon kaupunginmuseo (EKM) (Kohde paikannettu uudestaan 2004.)

Inventointi: 11.5.2004 Georg Haggrén

Sijainti ja maasto: Kohde sijaitsee noin kilometrin Espoon kartanolta pohjoisluoteeseen. Sperringsissä oli kaksi kantatila: Klemets ja sen länsipuolella Sperrings. Mahdollisesti ne ovat jo keskiajalla sijainneet tällä paikalla, mutta yhtä todennäköistä on, että ne on siirretty vasta kuninkaankartanon perustamisen myötä 1550-luvun lopulla pois emäkylän keskustontilta. Tonttimaa sijaitsee Hemkärrin laajan peltoaukean, entisen niityn pohjoislaidalla Sperringsintien ja pellon välissä.

Kohteen kuvaus: Alue on nykyisin Sperringsin talon pihamaan eteläpuolella ja sitä alempana rinteessä. Tonttimaan länsiosassa on hevostalli aitauksineen, keskiosassa on kasvimaata ja puutarhaa, itäosassa harvaa puustoa kasvavaa joutomaata. Kasvimaan pinnassa oli 1800- ja 1900-lukujen jätettä, tiilen paloja ja hieman palanutta savea. Vanhojen rakennusten jäänteitä on todennäköisesti säilynyt tonttimaan alueella

Kuvat: RHO dia 125516: 31-33, mv 125517: 96-100
 Luokitusehdotus: Tentatiivi. Nykyisen maankäytön muuttuessa kohde on syytä tarkastaa.

Vasemmalla Sperringsin Klemetsin talon vanha tonttimaa. (MV/RHOA Dia 125516: 31/GH)

Etualalla Sperringsin vanhaa tonttimaata, taustalla nykyinen päärakennus. (MV/RHOA Dia 125516:32/GH)

5. ESPOO, TRÄSKBY ELI JÄRVIKYLÄ, TRÄSKBYN KYLÄTONTTI

MJ-tyyppi: Asuinpaikka
 Tyypin rakenne: Kylänpaikka
 Lukumäärä: 1
 Ajoitus: keskiaika-2000-luku

Sijainti:

Etäisyystieto: 5 km Espoon kirkolta länsilounaaseen
 Peruskartta: 2032 12 Espoo
 Peruskoordinaatit: x = 6 679 200
 y = 3 364 860
 z = 25 m
 Maastomerkitä: Ei merkintää

Omistajatiedot:

Rekisterikylä: Järvikylä eli Träskby
 Kiinteistötunnus: 04945700090004, 04945700090006 (Gammel Hommas)
 04945700020050 (Lill Guss)
 04945700050037 (Sågars)

Arkistotiedot:

Varhaisin maininta: 1502, 1517. Vuoden 1540 maakirjassa Träskbyn kylässä oli 3 taloa (KA 2948). Kylää on kutsuttu myös nimellä Gussbacka.
 Vanhimmat kartat: 1779, 1832
 Aikaisemmat tutkimukset ja löydöt: Keskiaikaisten kylätonttien inventointi 2000, Espoon kaupunginmuseo (EKM)

Inventointi: 27.4.2004 Georg Haggrén

Sijainti ja maasto: Kohde sijaitsee noin kilometrin Espoon kartanolta länteen Halujärventien molemmin puolin. Kylässä oli vuonna 1540 kolme taloa. Vähän myöhemmin lukumäärä nousi neljään (Lill-Guss, Stor-Guss, Hommas, Sågars). Träskbyn vanha tonttimaa oli peltojen keskeltä nousevan kumpareen laella. Talojen tontit ovat jo vanhimman kartan mukaan olleet hieman erillään toisistaan: Lill-Guss tonttimaan luoteisosassa, Sågars lounaisosassa ja Hommas itäosassa. Kylä on saanut nimensä siitä runsaan kilometrin päässä länteen olevan Loojärven mukaan. Vanhalla tonttimaalla on säilynyt maalaiskylälle tyypillinen rakennuskanta ja maisema.

Kohteen kuvaus: Alue on nykyisin Lill-Gussin, Hommaksen ja Sågarsin talojen pihamaata ja pihan lähiympäristöä. Alueella on useita asuin- ja talousrakennuksia, joiden läheisyyteen kylän pellot ulottuvat. Sågarsin vanhan päärakennuksen ympärille oli keväällä 2004 tehty vesijohtokaivantoja, joista ei inventoinnin yhteydessä tehdyssä tarkastuksessa erottunut vanhaan kylätonttiin liittyviä rakenteita tai löytöjä. Tonttimaan alueella on todennäköisesti vanhaan Järvikylään liittyviä jäännöksiä, mutta pitkään jatkuneesta asutuksesta johtuen niiden paikantaminen on vaikeata.

Kuvat: RHO dia 125516: 34-36, mv 125517: 20-21
 Luokitusehdotus: Tentatiivi. Nykyisen maankäytön muuttuessa kohde on syytä tarkastaa.

Träskbyn kylän tonttimaata. Vasemmalla takana Sågars ja keskellä takana Lill Guss. Kuvasta oikealle Gammel Hommas. (MV/RHOA Dia 125516: 35/GH)

Träskbyn kylä vuoden 1832 kartassa. F = Sågars, G = Gammel Hommas ja H = Lill Guss.

6. ESPOO, ESBO GÅRD ELI ESPOONKARTANO, ESBO GÅRDIN ELI ESPOONKARTANON TONTTI

MJ-tyyppi: Asuinpaikka
 Tyypin rakenne: Kartano
 Lukumäärä: 1
 Ajoitus: 1550-2000-luku

Sijainti:

Etäisyystieto: 4 km Espoon kirkolta länsilounaaseen
 Peruskartta: 2032 12 Espoo
 Peruskoordinaatit: x = 6 678 850
 y = 3 366 120
 z = 3-20 m
 Maastomerkitä: Ei merkintää

Omistajatiedot:

Rekisterikylä: Espoonkartano eli Esbo gård
 Kiinteistötunnus: 04940800010398
 Omistaja: Esbo gård Ab

Arkistotiedot:

Varhaisin maininta: 1556 (Ramsay 1924). Vuoden 1540 maakirjassa kylässä oli 12 taloa.
 Vanhimmat kartat: 1779, 1832
 Aikaisemmat tutkimukset ja löydöt: -

Inventointi: 14.4.-17.5.2004 Georg Haggrén

Sijainti ja maasto: Kohde sijaitsee Kuninkaantien luoteispuolella ja Mankinjoen koillispuolella Espoon kartanon nykyisellä pihamaalla ja kaakkoon viettävän rinteeseen päällä. Kartanon nykyinen päärakennus on vuodelta 1797 ja sen koillispuolella oleva siipirakennus vuodelta 1801. Molempien rakennusten kellarit ovat rakenteeltaan samanlaiset ja ajoittuvat dos. Kari Uotilan mukaan 1700- ja 1800-lukujen vaihteeseen (Liite 5). Tätä vanhemmat päärakennukset ovat arkistolähteiden ja vanhan karttamateriaalin perusteella olleet edellä mainittujen rakennusten välisellä pihatasanteella, joka on nykyisin hiekkakenttää. Kartanossa on 1500-1700-luvuilla ollut ainakin neljä eri ikäistä päärakennusta. Vanhin tunnettu on ns. ristirakennus noin vuodelta 1590 ja huomattavin 1680-luvun alussa rakennettu alaosiltaan kivistä muurattu suuri barokkilinna.

Havainnot: Vanhojen 1500-1700-lukujen rakennusten perustukset on peitetty täysin eikä niistä ole jälkeäkään maanpinnalla. Muistitiedon perusteella (Espoon museon johtaja Mariliina Perkkö 15.6.2004) paikalla on vielä 1900-luvun alussa ollut näkyvissä kellarien jäänteitä. Paikalle ei tehty koekuoppia, mutta T-piikillä tunnustelemalla saatiin viitteitä rakenteista. Kartanon navetat sijaitsivat vielä 1700-luvun lopulla Mankin- ja Gumbölen jokien väliin jäävällä niemellä. Nykyisin paikalla on puistoa eikä rakennuksista näy jälkeäkään. Kartanon suuret riihet sijaitsivat 1600-1700-luvuilla paikalla, jossa on 1900-luvun alussa rakennettu talli. Kartanon puistossa on jäänteitä vanhoista puutarha- ja puistorakenteista mm. kivettyjä käytäviä ja huvimajan perustus. Kartanon kaakkoispuolella oleva kivialta on merkitty jo vuoden 1832 karttaan.

Kuvat: RHO dia 125516: 37-42, 44-48, 53, mv 125517: 10, 11, 56-65, 68, 78
Luokitusehdotus: 2

Espoonkartanon päärakennus ja sen vasemmalla puolella etupihan tasainen kenttä, jonka alla on vanhojen rakennusten jäänteitä. (MV/RHOA Dia 125516: 38/GH)

Espoonkartanon päärakennus ja sen oikealla puolella terassi, joka peittää vanhan päärakennuksen rauniot. (MV/RHOA Dia 125516: 40/GH)

7. ESPOO, ESBO GÅRD ELI ESPOONKARTANO, KARTANONKOSKI, MYLLYN- JA SAHANPAIKKA

MJ-tyyppi: Valmistuspaikat
 Tyypin rakenne: Myllyt, sahat
 Lukumäärä: 2
 Ajoitus: 1500-1900-1

Sijainti:

Etäisyystieto: 4 m Espoon kirkolta länteen
 Peruskartta: 2032 12 Espoo
 Peruskoordinaatit: x = 6 678 770
 y = 3 366 090
 z = 0-7 m
 Maastomerkitä: Ei merkintää

Omistajatiedot:

Rekisterikylä: Espoonkartano eli Esbo gård
 Kiinteistötunnus: 04940800010398
 Omistaja: Esbo gård Ab

Arkistotiedot:

Varhaisin maininta: -
 Vanhimmat kartat: 1750, 1779, 1832
 Aikaisemmat tutkimukset ja löydöt:
 Härö, Erkki: Espoon rakennuskulttuuri ja kulttuurimaisema. Espoon kaupungin museo. Hanko 1984.

Inventointi: 14.4.-7.5.2004 Georg Haggrén

Sijainti ja maasto: Kohde sijaitsee Mankinjoen Kartanonkoskessa ja sen rannoilla. Joki haarautuu koskessa kahdeksi ja alavirran puolella jopa kolmeksi uomaksi. Kohdealueen yli kulkee kahta kivihohtosiltaa pitkin Kuninkaantie eli entinen Suuren rantatie (Ks. kohde 11). Tien luoteispuolella on pato. Itäisessä uomassa padon yläpuolella on 1700-luvun lopussa tai 1800-luvun alussa kaivettu lampi, jonka rannalla kartanon nykyinen päärakennus sijaitsee. Kartanonkoski on ollut vesivoimaa hyödyntäneiden varhaisteollisten tuotantolaitosten kannalta sopiva paikka. Koskessa on ollut kolme talonpoikien jalkamyllä viimeistään 1500-luvulla ja kartanon iso ratasmylly viimeistään 1600-luvulla. Nykyisin kosken itäisessä uomassa on vuodelta 1777 peräisin oleva harmaakivinen myllyrakennus. Muista tuotantolaitoksista on vain raunioita jäljellä.

Kohteen kuvaus: Kosken padot ovat osittain lohkokivistä, osittain betonista. Itäisessä uomassa on huonokuntoinen kivipilarien varaan rakennettu betoninen vesiränni, jota pitkin vesi on kulkenut kiviseen myllyrakennukseen, jossa oli 1900-luvulla myös sähkölaitos. Myllyrakennuksen vuonna 1777 rakennettu alakerta on harmaakiveä ja 1900-luvun alussa rakennettu yläkerta tiiltä. Rakennuksen lounaispuolella sijainneesta 1900-luvun alun sahasta on jäljellä kivi- ja betonipilareita. Kartanonkoskeen rakennettiin kaksi sahaa vuosina 1578 ja 1582. Kosken läntisen uoman lounaisrannalla ja koskessa olevalla pienellä saarella on luonnonkivistä rakennettua pengerrystä ja luultavasti myös kivijalkojen jäänteitä. Paikalla on karttojen mukaan ollut saha 1700-luvun puoliväliin asti ja jälleen 1800-luvulla. Koskenperkaukset yhdessä

tulvaveden ja jäiden kanssa ovat kuitenkin muokanneet maastoa niin, että vanhoja rakenteita on vaikea erottaa.

Itäisen uoman padottu lampi oli ruopattu keväällä 2004. Lammen pohjasta vietiin noin 200 kuormaa ruopattua maata Hemkärin eteläosassa sijaitsevalle pellolle. Siellä ruoppausjätteiden joukossa oli vähäisiä määriä talousjätettä 1700-luvun lopulta alkaen. Niistä talletettiin Albergan fajanssitehtaan leimalla varustettu lautasen katkelma, joka on liitetty Espoon kaupungin museon kokoelmiin.

Kuvat: RHO dia 125516: 49-59, mv neg 125517: 23-25, 54, 66, 70-81, 101
Luokitusehdotus: 2

Kartanonkosken mylly, jonka alaosa on vuodelta 1777. (MV/RHOA Dia 125516: 50/GH)

Mankinjoen Kartanonkosken läntisessä uomassa olevia sahan raunioita. Taustalla kivihoivisilta 1770-luvulta. (MV/RHOA Dia 125516: 57/GH)

Kartanonkosken patoallas kevättalven 2004 ruoppauksen jälkeen. Vasemmalla hämöttää päärakennuksen pääty. (MV/RHOA Dia 125516: 59/GH)

8. ESPOO, ESBO GÅRD ELI ESPOONKARTANO, KLÄPPKÄRR, MYLLYNPAIKKA

MJ-tyyppi: Valmistuspaikat
 Tyypin rakenne: Kotitarvemyllyt
 Lukumäärä: 1
 Ajoitus: 1500-1800-1?

Sijainti:

Etäisyystieto: 3,7 km Espoon kirkolta länteen
 Peruskartta: 2032 12 Espoo
 Peruskoordinaatit: x = 6 679 870
 y = 3 366 280
 z = 24-28 m
 Maastomerkitä: Ei merkintää

Omistajatiedot:

Rekisterikylä: Espoonkartano eli Esbo gård
 Kiinteistötunnus: 04940800010398
 Omistaja: Esbo gård Ab

Arkistotiedot:

Varhaisin maininta: -
 Vanhimmat kartat: -
 Aikaisemmat tutkimukset ja löydöt: -

Inventointi: 12.5.2004 Georg Haggrén

Sijainti ja maasto: Kohde sijaitsee kirkasvetisen puron varrella noin 1000 m Espoon kartanosta pohjoiseen Sperringsin ja Myntbölen välisessä metsässä.

Kohteen kuvaus: Noin 2 m leveän puron varressa on jäänteitä puromyllystä. Puroa on raivattu nostamalla kiviä sen reunoille, noin 100 m päässä yläjuoksun puolella on jopa tehty räjäytyksiä. Ne liittyvät niityn kuivatukseen eikä puron perkaamiseen myllyn tarpeisiin. Purossa on kivistä rakennettu noin 50 cm leveä pato, jota nykyisin käytetään metsäpolun siltana. Padon itäpuolella on 5 x 5 m kokoinen tasanne ja sen laidoilla mahdollisia kivijalkakiviä (=myllyrakennuksen paikka?).

Kuvat: RHO dia 125516: 60
 Luokitusehdotus: 3

Puromyllyn pato ja perustuksia. (MV/RHOA Dia 125516: 60/GH)

9. ESPOO, ESBO GÅRD ELI ESPOONKARTANO, BJÖRKBACKA, MYLLYNPAIKKA

MJ-tyyppi: Valmistuspaikat
 Tyypin rakenne: Kotitarvemyllyt
 Lukumäärä: 1
 Ajoitus: 1500-1800-l?

Sijainti:

Etäisyystieto: 3,7 km Espoon kirkolta länteen
 Peruskartta: 2032 12 Espoo
 Peruskoordinaatit: x = 6 679 670
 y = 3 366 340
 z = 20-25 m
 Maastomerkinä: Ei merkintää

Omistajatiedot:

Rekisterikylä: Espoonkartano eli Esbo gård
 Kiinteistötunnus: 04940800010398
 Omistaja: Esbo gård Ab

Arkistotiedot:

Varhaisin maininta: -
 Vanhimmat kartat: -
 Aikaisemmat tutkimukset ja löydöt: -

Inventointi: 12.5.2004 Georg Haggrén

Sijainti ja maasto: Kohde sijaitsee kirkasvetisen puron varrella metsässä noin 800 m Espoon kartanosta pohjoiseen Björkbackan torpan itäpuolella.

Kohteen kuvaus: Noin 2 m leveän puron varressa on jäänteitä puromyllystä. Puroa on raivattu nostamalla kiviä sen reunoille. Raivauksessa on mahdollisesti käytetty räjähteitä. Puron länsipuolella noin 5 m purosta on 4,5 x 5,5 m kokoinen kivijalka. Sen itäseinällä on uuninperustus. Rakennuksen perustuksissa on runsaasti tiilenpalasia. Rakennus ajoittunee 1700-1800-luvulle.

Kuvat: -
 Luokitusehdotus: 3

10. ESPOO, ESBO GÅRD ELI ESPOONKARTANO, VÄHÄMYNTINTIE, MYLLYNPAIKKA

MJ-tyyppi: Valmistuspaikat
 Tyypin rakenne: Kotitarvemyllyt
 Lukumäärä: 1
 Ajoitus: 1500-1800-1?

Sijainti:

Etäisyystieto: 3,5 km Espoon kirkolta länteen
 Peruskartta: 2032 12 Espoo
 Peruskoordinaatit: x = 6 679 490
 y = 3 366 390
 z = 20-24 m
 Maastomerkitä: Ei merkintää

Omistajatiedot:

Rekisterikylä: Espoonkartano eli Esbo gård
 Kiinteistötunnus: -

Arkistotiedot:

Varhaisin maininta: -
 Vanhimmat kartat: -
 Aikaisemmat tutkimukset ja löydöt: -

Inventointi: 22.4.2004

Sijainti ja maasto: Kohde sijaitsee metsässä aivan vanhan punaisen asuinrakennuksen pihapiirissä lähellä Hemkärrin peltoaukean Myntbölen puoleista reunaa. Kohde on yksityistien laidalla puron ollessa nykyisin myös maantienoja.

Kohteen kuvaus: Noin 2 m leveän puron varressa on jäänteitä puromyllystä. Puroa on raivattu nostamalla kiviä sen reunoille. Purossa on kivistä rakennettu pato ja sen alapuolella myös kivistä rakennettu osittain romahtanut vesikouru. Ympärillä on mahdollisesti kivijalan jäänteitä, jotka muodostavat noin 5 x 7 m kokoisen alueen.

Kuvat: RHO mv 125517: 1-2
 Luokitusehdotus: 3

11. ESPOO, ESBO GÅRD ELI ESPOONKARTANO JA MANKBY ELI MANKKI, SUURI RANTATIE

MJ-tyyppi: Kulkuväylä
 Tyypin rakenne: Tien pohja
 Lukumäärä: 1
 Ajoitus: Keskiajalta 2000-luvulle.

Sijainti:

Etäisyystieto: 3,7-6 km Espoon kirkolta lounaaseen
 Peruskartta : 2032 12 Espoo
 Peruskoordinaatit: $x = 6\ 677\ 060$ $y = 3\ 364\ 580$ läntisin ääripiste
 $x = 6\ 677\ 490$ $y = 3\ 366\ 450$ itäisin ääripiste
 $z = n. 10 - 15$ m
 Maastomerkitä: Maastossa ei merkintää.

Omistajatiedot:

Rekisterikylä: Espoonkartano eli Esbo gård ja Mankki eli Mankby

Arkistotiedot:

Vanhimmat kartat: 1696, 1750, 1779, 1832.
 Aikaisemmat tutkimukset ja löydöt:
 Härö, Mikko: Espoon historiallinen tieverkko, Espoon kaupunginmuseo (EKM) 1985.

Inventointi: 11.5.2004 Georg Haggrén

Sijainti ja maasto: Suuri rantatien kulkee 2,8 km matkan inventointialueen läpi ja kumpuilevan viljelysmaiseman ja pientaloasutuksen halki. Tämä keskiajalta periytyvä tielinjaus on yhä osa Espoon katuverkkoa. Vanhan valtatiehahmottamista vaikeuttaa se, että tie kulkee tällä vajaan kolmen kilometrin matkalla neljää eri nimistä katua pitkin (Mankintie, Finnsinmäki, Finnsintie, Kuninkaantie). Erityistä maisemallista ja historiallista arvoa on Espoon kartanon pihapiirin sivuavalla ja Mankinjoen ylittävällä osuudella (Kuninkaantie).

Kohteen kuvaus: Tie alkaa lounaasta Kirkkonummen rajalta ja kulkee nykyisen Mankin asuinalueen halki 1,4 km matkan kestopäällystettynä Mankintienä. Se päättyy Kauklahdenväylän risteykseen, jonka pohjoispuolella Suuren rantatien linjaus jatkuu koilliseen 0,5 km matkan kestopäällystettynä Finnsinmäkenä. Se ylittää samannimisen jyrkkärinteisen mäen kulkien Finnsin ja Mankbyn vanhojen tonttien välistä. Mäen laella tien luoteispuolella on Finnsin kansanopisto, kaakkoispuolella on ollut Finnsin kestickievari, josta on jäänteinä 1800-luvulla rakennettu matala kivijalka. Finnsinmäen luoteisreunassa Finnsinmäki-tie päättyy risteykseen, jossa vanha Vihdintie on eronnut Suuresta rantatiestä. Risteysalueen tielinjaukset ovat yhä samanlaisia kuin vuodelta 1696 peräisin olevassa vanhimmassa kartassa. Tästä risteyksestä Suuri rantatie jatkuu 0,5 km pohjoiseen kestopäällysteisenä Finnsintienä. Se päättyy risteykseen, josta vanha tielinjaus jatkuu 0,4 km matkan kestopäällysteistä Kuninkaantietä, joka ylittää Mankin- ja Gumbölenjoet sekä kulkee Espoon kartanon pihan ja puiston läpi. Mankinjoen länsipuolella tien pohjoislaidalla on vanha krouvirakennus Krogen 1700-luvun lopulta. Inventointialueen itäreunassa Kehä III ylittää siltaa myöden Kuninkaantien. Tämän jälkeen Suuri rantatie jatkuu nykyisenä Kuninkaantienä inventointialueen itäpuolelle kohti Kauklahtea ja Espoonjoen laaksoa.

Tällä viimeisellä tieosuudella eli nykyisellä Kuninkaantiellä on kolme harmaakivestä rakennettua holvisiltaa, joista läntisintä pidetään Suomen vanhimpana säilyneenä kiviholvisiltana. Tämä Mankinjoen läntisen uoman ylittävä silta on rakennettu 1770-luvulla. Sillan holvattu kulkuaukko on leveydeltään 2,8 m. Luultavasti myös Mankinjoen itäisen uoman ylittävä silta on valmistunut samoihin aikoihin. Tätä itäisen uoman siltaa on käytännössä vaikea dokumentoida. Se on nykyisin sivuilta hankalasti lähestyttävissä, sillä se jää 1900-luvun alun betonisen vesikourun ja 1770-luvulla rakennetun myllyn väliin. Nykyinen Gumbölenjoen yli vievä betonilla vahvistettu yksiaukkoinen kivisilta on puolestaan rakennettu noin vuonna 1900.

Laajuus: Tienä säilyneen osan pituus 2,8 km.
 Kuvat: RHO dia 125516: 43, 62-68, mv 125517: 23, 25, 69, 88-92
 Luokitusehdotus: 2

Suuren rantatien ja Vihdintien risteys. Taustalla Finnsinmäki. Tielinjaukset ovat säilyneet tällä kohdalla samanlaisina ainakin 1600-luvun lopulta asti. (MV/RHOA Dia 125516: 67/GH)

Suuri rantatie (nyk. Kuninkaantie) ja sen sillat Mankinjoen yli. (MV/RHOA Dia 125516: 64/GH)

Suuren rantatien silta Mankinjoen läntisen uoman yli vuodelta 1777. Siltaa pidetään Suomen vanhimpana kiviholvisiltana. (MV/RHOA Dia 125516: 66/GH)

12. ESPOO, ESBO GÅRD ELI ESPOONKARTANO, MANKBY ELI MANKKI JA TRÄSKBY ELI JÄRVIKYLÄ, VANHA VIHDIINTIE

MJ-tyyppi: Kulkuväylä
 Tyypin rakenne: Tien pohja
 Lukumäärä: 1
 Ajoitus: Keskiajalta tai 1500-/1600-luvulta 2000-luvulle.

Sijainti:

Etäisyystieto: 4,5-6 km Espoon kirkolta lounaaseen
 Peruskartta : 2032 12 Espoo
 Peruskoordinaatit: $x = 6\ 678\ 960$ $y = 3\ 364\ 590$ läntisin ääripiste
 $x = 6\ 678\ 240$ $y = 3\ 365\ 840$ itäisin ääripiste
 $z = n. 20 - 30$ m
 Maastomerkinä: Maastossa ei merkintää.

Omistajatiedot:

Rekisterikylä: Espoonkartano eli Esbo gård, Järvikylä eli Träskby ja Mankki eli Mankby

Arkistotiedot:

Vanhimmat kartat: 1696, 1750, 1779, 1832.
 Aikaisemmat tutkimukset ja löydöt: Härö, Mikko: Espoon historiallinen tieverkko, Espoon kaupunginmuseo (EKM) 1985.

Inventointi: 11.5.2004 Georg Haggrén

Sijainti ja maasto: Vanha Vihdintie kulkee 1,3 km matkan inventointialueen läpi ja kumpuilevan viljelysmaiseman ja pientaloasutuksen halki. Tien itäpää on nykyisin nimeltään Vanha Finnsintie ja länsipää Järvikyläntie.

Kohteen kuvaus: Vanha Vihdintie erkanelee Finnsinmäen luoteislaidalla Suuresta rantatiestä. Se kulkee aluksi 0,6 km matkan luoteeseen sorapäälysteisenä Vanhana Finnsintienä. Tämä tieosuus vie ahtaana reittinä pientalojen pihapiirejä sivuten läpi viljelysmaiseman. Vanhan Finnsin tien luoteispäässä Vihdintien linjaus ylittää Kuninkaantien ja jatkuu länteen 1,0 km matkan Järvikyläntienä, joka kulkee Järvikylän halki. Tästä tieosuudesta läntisin 0,3 km jää inventointialueen ulkopuolelle. Inventointialueen länsipuolella tie jatkuu kohti Lapinkylää (Lappböle) ja edelleen kohti Vihtiä.

Laajuus: Tienä säilyneen osan pituus 1,3 km.
 Kuvat: RHO dia 125516: 67, 69-70, mv 125517: 93-94
 Luokitusehdotus: 2

13. ESPOO, TRÄSKBY ELI JÄRVIKYLÄ, JÄRVIKYLÄN KYLÄTIE

MJ-tyyppi: Kulkuväylä
 Tyypin rakenne: Tien pohja
 Lukumäärä: 1
 Ajoitus: Keskiajalta tai 1500-/1600-luvulta 2000-luvulle.

Sijainti:

Etäisyystieto: 5,3 km Espoon kirkolta länsilounaaseen
 Peruskartta : 2032 12 Espoo
 Peruskoordinaatit: $x = 6\ 678\ 890$ $y = 3\ 364\ 780$ eteläisin ääripiste
 $x = 6\ 679\ 620$ $y = 3\ 364\ 830$ pohjoisin ääripiste
 $z = n. 15 - 30$ m
 Maastomerkintä: Maastossa ei merkintää.

Omistajatiedot:

Rekisterikylä: Järvikylä eli Träskby

Arkistotiedot:

Vanhimmat kartat: 1779, 1832.
 Aikaisemmat tutkimukset ja löydöt:
 Härö, Mikko: Espoon historiallinen tieverkko, Espoon kaupunginmuseo (EKM) 1985.

Inventointi: 11.5.2004 Georg Haggrén

Sijainti ja maasto: Järvikylän vanha kylätie (nyk. Halujärventie) kulkee 0,7 km matkan inventointialueen läpi kumpuilevan viljelysmaiseman ja Järvikylän vanhan kyläkeskuksen halki.

Kohteen kuvaus: Järvikylän vanha kylätie erkanee vanhasta Vihdintiestä Halujärventienä kohti Järvikylän alkuperäistä kyläkeskusta. Tie kulkee peltoaukean laitaa ja ylittää sitten Järvikylän kylämäen edeten Mankinjokilaakson yli pohjoista ja entistä Jertbackan torppaa kohden. Nykyisin tie vie Halujärvelle. Mankinjoen ylittävän sillan vieressä on jäänteitä vanhoista puusilloista. Jo vuoden 1779 kartassa paikalle on merkitty silta.

Laajuus: Tienä säilyneen osan pituus 0,7 km.
 Kuvat: -
 Luokitusehdotus: 2

Vanhan Vihdintien linjausta, josta takana oikealla haarautuu vanha kylätie Träskbyhyn. (MV/RHOA Dia 125516: 70/GH)

Tie Espoonkartanolta Sperringsiin. Vanha tielinjaus nousee suoraan ylös mäkeä, uudempi kaartaa vasemmalle. Vasemmalla Parkskogenin puistometsää. (MV/RHOA Dia 125516: 71/GH)

14. ESPOO, ESBO GÅRD ELI ESPOONKARTANO JA SPERRINGS ELI PERINKI, TIE SPERRINGSIIN

MJ-tyyppi: Kulkuväylä
 Tyypin rakenne: Tien pohja
 Lukumäärä: 1
 Ajoitus: 1500-/1600-luvulta 2000-luvulle.

Sijainti:

Etäisyystieto: 4-4,5 km Espoon kirkolta länsilounaaseen
 Peruskartta : 2032 12 Espoo
 Peruskoordinaatit: $x = 6\ 678\ 780$ $y = 3\ 366\ 190$ eteläisin ääripiste
 $x = 6\ 679\ 850$ $y = 3\ 365\ 540$ pohjoisin ääripiste
 $z = n. 5 - 30$ m
 Maastomerkitä: Maastossa ei merkintää.

Omistajatiedot:

Rekisterikylä: Espoonkartano eli Esbo gård ja Perinki eli Sperrings

Arkistotiedot:

Vanhimmat kartat: 1779, 1832.
 Aikaisemmat tutkimukset ja löydöt:
 Härö, Mikko: Espoon historiallinen tieverkko, Espoon kaupunginmuseo (EKM) 1985.

Inventointi: 11.5.2004 Georg Haggrén

Sijainti ja maasto:

Tie vie Espoon kartanolta Sperringsiin. Tie kulkee kaakkoispäässään kartanon pihan ja puiston läpi ja kiertää sen jälkeen koillispuolelta vanhan Hemkärrin aukean. Luoteispäässään tie seuraa harjun hiekkaita etelärinnettä kohti Sperringsiä.

Kohteen kuvaus:

Espoon kartanolta Sperringsiin vienynt vanha kylätie alkaa kartanon päärakennuksen kaakkoispuolella Kuninkaantiestä ja kulkee Peringintien nimisenä soratiena 0,4 km matkan pohjoiseen. Parkskogenin koilliskulmassa nykyinen tielinjaus vie länteen Hemkärrin yli Sperringsiin, mutta vanha linjaus jatkuu pohjoiseen yli metsikköisen mäen Myntbölen suuntaan. Tämä 0,25 km pituinen tieosuus on nykyisin metsäauto- tai tilustietä. Tämän jälkeen vanha tie kääntyy länteen ja yhtyy nykyiseen Vähän Myntintiehen edeten sorapäällysteisenä 0,2 km matkan kohti Sperringsiä. Tämän jälkeen vanha tieura on noin 0,3 km matkalta kadonnut. Tällä alueella tielinjaus on epäselvä myös vanhimmassa eli vuoden 1779 kartassa. Katkoksen länsipuolelta vanha tie jatkuu Läpisuontiennimisenä 0,3 km matkan kunnes se yhtyy uudelleen nykyiseen Peringintiehen ja seuraa sitä 0,3 km matkan Sperringsiin asti.

Laajuus: Tienä säilyneen osan pituus 0,9 + 0,6 km.
 Kuvat: RHO dia 125516: 71-72, mv 125517: 95-96
 Luokitusehdotus: 2

15. ESPOO, ESBO GÅRD ELI ESPOONKARTANO, TIE MANKBYHYN

MJ-tyyppi: Kulkuväylä
 Tyypin rakenne: Tien pohja
 Lukumäärä: 1
 Ajoitus: keskiajalta 2000-luvulle.

Sijainti:

Etäisyystieto: 4,1-4,2 km Espoon kirkolta länsilounaaseen
 Peruskartta : 2032 12 Espoo
 Peruskoordinaatit: $x = 6\ 678\ 760$ $y = 3\ 366\ 030$ eteläisin ääripiste
 $x = 6\ 678\ 360$ $y = 3\ 366\ 060$ pohjoisin ääripiste
 $z = n. 8\ m$
 Maastomerkitä: Maastossa ei merkintää.

Omistajatiedot:

Rekisterikylä: Espoonkartano eli Esbo gård
 Kiinteistötunnus: 04940800010398
 Omistaja: Esbo gård Ab

Arkistotiedot:

Vanhimmat kartat: 1779, 1832.
 Aikaisemmat tutkimukset ja löydöt: -

Inventointi: 27.4.2004 Georg Haggrén

Sijainti ja maasto: Tie vie Espoon kartanolta Navettamäen laitaa seuraten Mankbyn vanhalle kylätontille. Tie kulkee pohjoispäässään Navettamäen alueen rakennusten välistä ja eteläpäässään laidunalueen halki. kadoten Finnsimäen kaakkoisrinteeseen, jossa on Kehä III:n rakentamisesta johtuva tieleikkaus.

Kohteen kuvaus: Espoon kartanolta Mankbyhyn vienyt vanha kylätie alkaa Kartanonkosken länsirannalta ja kulkee suoraan kohti Finnsinmäen kaakkoisrinnettä ja Mankbyn vanhaa kylätonttia. Tie on säilynyt noin 0,35 m matkalta. Nykyisin se on sorapäällysteinen ja sitä käytetään yhä tilustienä ja ratsupolkuna. Tästä eteenpäin tie on tuhoutunut.

Laajuus: Tienä säilyneen osan pituus 0,35 km
 Kuvat: RHO dia 125516: 73, mv 125517: 26
 Luokitusehdotus: 2

*Espoonkartanolta Mankbyn kylätonttia kohden vievä vanha tielinjaus. Oikealla Navettamäki.
(MV/RHOA Dia 125516: 73/GH)*

*Suora Fiskarsin rannasta ja mereltä tuleva tie kohti Espoonkartanon tiiliruukinpaikkaa.
(MV/RHOA Dia 125516: 76/GH)*

16. ESPOO, ESBO GÅRD ELI ESPOONKARTANO, TIILIRUUKINTIET

MJ-tyyppi: Kulkuväylä
 Tyypin rakenne: Tien pohja
 Lukumäärä: 4
 Ajoitus: 1600-luvulta 2000-luvulle.

Sijainti:

Etäisyystieto: 4-4,5 km Espoon kirkolta länsilounaaseen
 Peruskartta : 2032 12 Espoo
 Peruskoordinaatit: $x = 6\ 677\ 590$ $y = 3\ 366\ 150$ eteläisin ääripiste
 $x = 6\ 678\ 600$ $y = 3\ 366\ 350$ pohjoisin ääripiste
 $z = n. 10\ m$
 Maastomerkitä: Maastossa ei merkintää.

Omistajatiedot:

Rekisterikylä: Espoonkartano eli Esbo gård
 Kiinteistötunnus: 04940800010398
 Omistaja: Esbo gård Ab

Arkistotiedot:

Vanhimmat kartat: 1779, 1832.
 Aikaisemmat tutkimukset ja löydöt: -

Inventointi: 11.5.2004 Georg Haggrén

Sijainti ja maasto: Tiet vievät Espoon kartanolta tiiliruukille ja tiilirukilta lastauspaikoille. Osa on metsäisessä maastossa hyvin säilynyttä tierauuniota, osa yhä käytössä tilustienä tai kevyenliikenteen väylänä, mutta osa on raivattu pelloksi tai jäänyt ojankaivuun alle. Pohjoisin tieosuus on Brinkaksenmäen metsäisessä rinteessä oleva tieraunio, joka on eteläpäästään jäänyt pellon reunaan kaivetun ojan rikkomaksi. Tuhoutuneen kohdan itäpuolella vanha tielinjaus yhtyy nykyisin käytössä olevaan kevyen liikenteen väylään. Tiiliruukilta Mankinjoelle vienyt tie on jäänyt pellon alle. Osa tiiliruukilta kohti merenrantaa ja Fiskarsia vievää tietä on yhä käytössä Esboåkerin halkaisevana tilustienä/kevyen liikenteen väylänä.

Kohteen kuvaus: Espoon kartanolta tiiliruukille vienyt tie erkanelee Gumbölenjoen itäpuolella Suuresta rantatiestä tierauuniona kohti etelää. Tämä noin 150 m pitkä tieraunio sijaitsee Brinkaksen mäen alarinteessä. Tien leveys on ollut noin 4 m ja sen molemmin puolin on selvät tieojat. Tietä on noin 15 m matkalla pengerrytetty rinteeseen. Tätä pengertä tukevat isot luonnonkivet (halk. n. 50-80 cm). Edempänä tie on kääntynyt kohti kaakkoa ja noin 100 m matkalla alarinteen puolelta jäänyt modernin ojan alle. Tämä tieosuus päättyy alkujaan 6- tai 8-kulmaiseen lohkokivistä ladottuun terassiin, jonka sivut ovat olleet 2,5-3 m pitkiä. Kivissä on porausjälkiä. Terassi on ylärinteen puolelta tuhoutunut. Tästä itään päin tie on jatkunut kohti tiiliruukkia seuraten nykyisen tilustien/kevyenliikenteenväylän linjaa. Tältä tieltä on haarautunut toinen tiiliruukintie, joka on vienyt länteen siltaa pitkin Mankinjoen yli kohti Navettamäkeä ja Espoonkartanoa. Tämä tielinjaus on jäänyt pellon alle. Mankinjoen sillan paikalla on todennäköisesti ollut myös lastauspaikka. Maastossa tällä alueella erottuu pellonpinnassa hieman tiilimurskaa ja 1700-1800-lukujen talousjätettä. Tiiliruukilta on vienyt kolmas tie kohti Fiskarsinmäkeä ja merta. Tämä hyvin suora tielinjaus on osittain yhä

käytössä peltotienä/kevyenliikenteen väylänä, osittain se on jäänyt pellon alle.
Fiskarsinmäellä on viimeistään 1800-luvun alussa ollut kartanon lastauspaikka.

Laajuus: Tienä säilyneen osan pituus 0,9 + 0,6 km.
Kuvat: RHO dia 125516: 74-76, mv 125517: 5,17, 83-85, 87
Luokitusehdotus: 2.

Tiiliruukille vieneen Brinkaksen mäenrinteeseen pengerretyn tien raunio. (MV/RHOA Dia 125516: 75/GH)

17. ESPOO, ESBO GÅRD ELI ESPOONKARTANO, BRINKAS, TIILIRUUKINPAIKKA

MJ-tyyppi: Valmistuspaikat
 Tyypin rakenne: Tiilitehtaat
 Lukumäärä: 1
 Ajoitus: 1500-1800-1

Sijainti:

Etäisyystieto: 3,7 km Espoon kirkolta länteen
 Peruskartta: 2032 12 Espoo
 Peruskoordinaatit: x =
 y =
 z =
 Maastomerkitä: Ei merkintää

Omistajatiedot:

Rekisterikylä: Espoonkartano eli Esbo gård
 Kiinteistötunnus: -

Arkistotiedot:

Varhaisin maininta: 1590-1
 Vanhimmat kartat: 1832
 Aikaisemmat tutkimukset ja löydöt: -

Inventointi:

Sijainti ja maasto: Kohde on sijainnut lähellä Brinkaksen torppaa noin 700 m Espoonkartanosta kaakkoon. Kohteen paikalla sijaitsee 1980- tai 1990-luvulla rakennettu pienkerrostalokortteli. Paikalla on ollut tähän moderniin rakennustoimintaan liittyen erittäin raskasta maankäyttöä. Alueelta ei inventoinnin aikana löytynyt edes tiilimurskaa. Itse tiilitehtaanpaikan länsipuolella on Esboåkerin laidalle ulottuva kosteapohjainen pensaikkoinen alue, jossa on jäljellä pari tiilenvalmistukseen liittyvää savenottokuoppaa.

Havainnot: Kohde on paria savenottokuoppaa lukuun ottamatta tuhoutunut.

Kuvat: RHO dia 125516: 61, mv 125517: 3, 4
 Luokitusehdotus: 3

ESPOO
ESPOONKARTANON INVENTOINTI
G. Haggrén & J. Latikka 2004

KARTTALUETTELO

Yleiskartta Mk 1:10000

- 1. Esboby eli Espoon kylän kylätontti Mk 1:1000**
- 2. Mankbyn eli Mankin kylätontti Mk 1:1000**
- 2. Mankbyn eli Mankin kylätontti Mk 1:1000 (aluerajaus)**
- 3. Mankbyn Finnsin kylätontti Mk 1:1000**
- 4. Sperringsin kylätontti Mk 1:1500**
- 5. Träskbyn kylätontti Mk 1:2500**
- 6. Esbo gård eli Espoonkartanon tonttimaa Mk 1:1000**
- 7. Mankinjoen Kartanonkoski, Myllyn- ja sahanpaikka Mk 1:750**
- 8-10 Myllyjen paikat Mk 1:2000**
- 11-16. Alueen historialliset tiet Mk 1:15000**
- 17. Brinkas, Tiiliruukinpaikka Mk 1.2500**

Pohjakarttamateriaalina on käytetty Museoviraston Rakennushistorian osaston käytössä olevaa Maastotietokantaa, joka on julkaistu Maanmittauslaitoksen lupanumerolla MYY/212/01. Kohderajaukset on tehty pääosin maastokäyntien ja takymetrimittausten pohjalta karttapohjan päälle. Mankbyn kylätontin pohjakartta-aineisto on muokattu Espoon kaupungin käyttöön luovuttamasta ko. alueen karttamateriaalista.

Karttoihin on merkitty muinaismuistolain tarkoittamien muinaisjäännösalueiden aluerajaukset. Espoonkartanon tonttimaan ja Kartanonkosken alueen osalta on yleiskarttaan merkitty myös laajempi rajaus, joka osoittaa alueen, jolla saattaa olla lisää muinaisjäännöksiä (mm. kartanon talousrakennusten jäänteitä).

ESPOO, ESPOONKARTANON INVENTOINTI 2004

Alueen yleiskartta

Mittakaava 1:10 000

Karttamateriaali: Maanmittauslaitos

Piirtänyt Jaakko Latikka

0 250 500
metriä

6 680 000

3 365 000

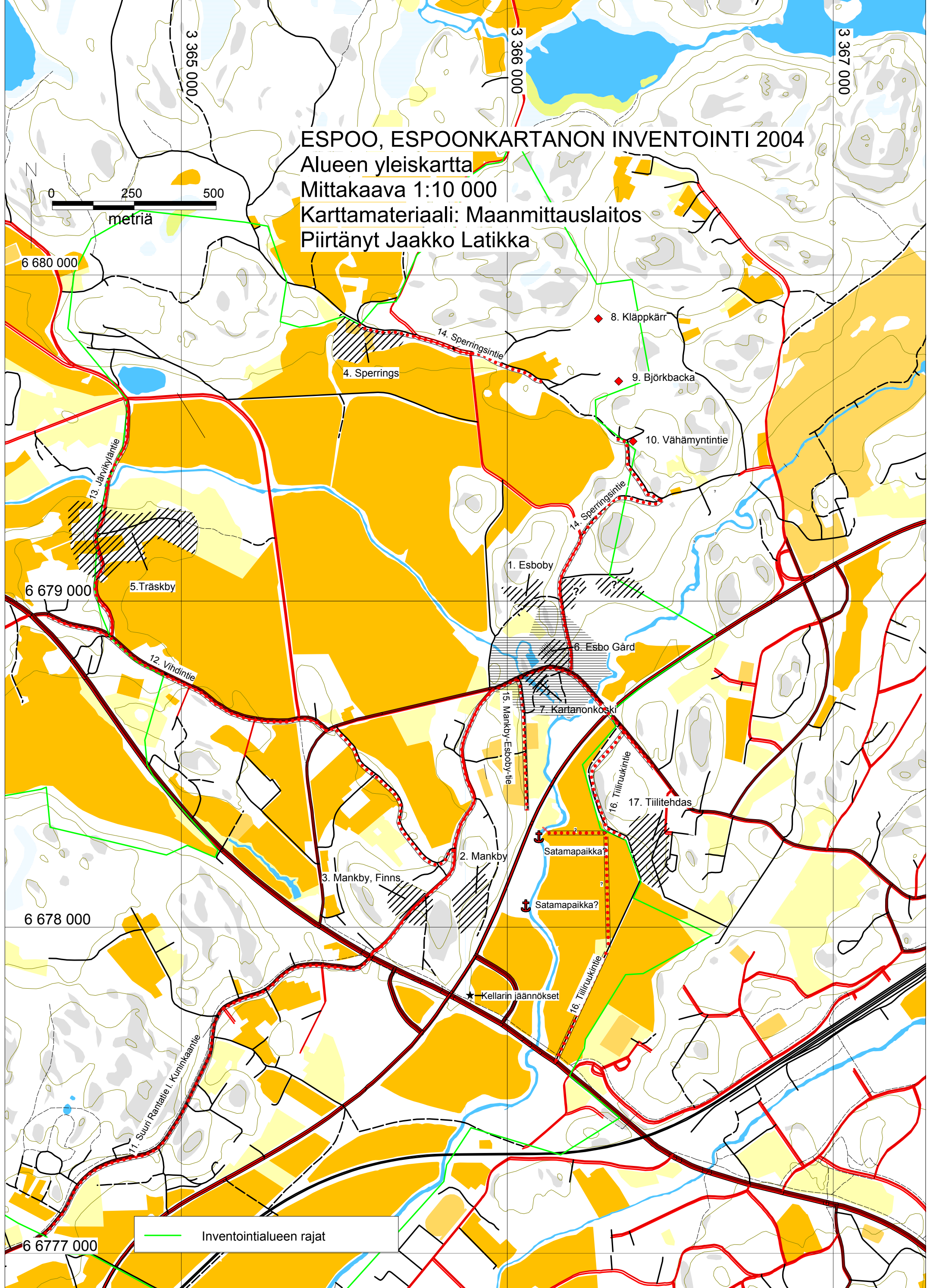
3 366 000

3 367 000

6 679 000

6 678 000

6 677 000

— Inventointialueen rajat

Parkskog

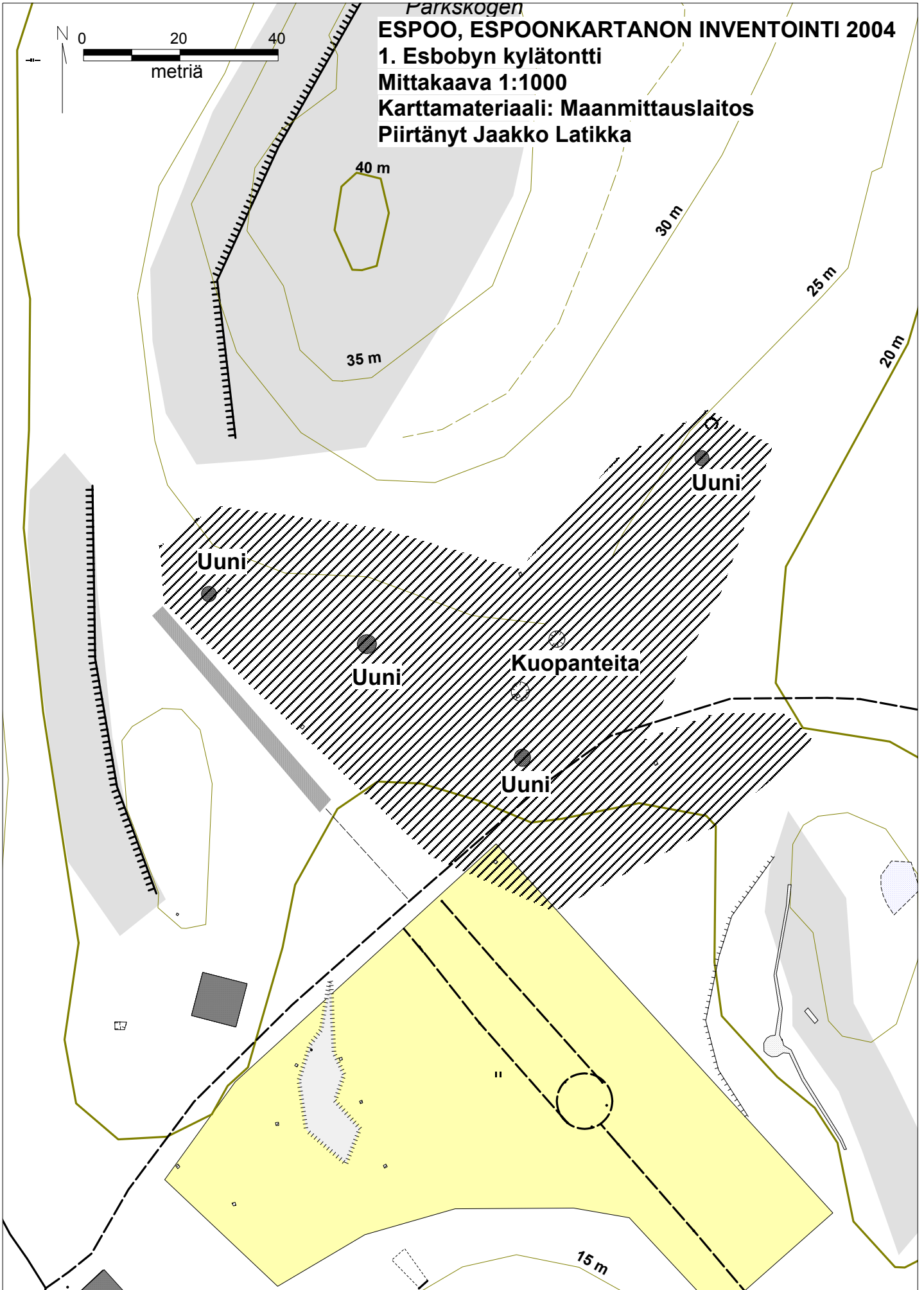
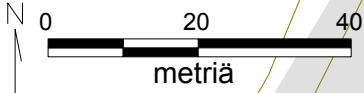
ESPOO, ESPOONKARTANON INVENTOINTI 2004

1. Esbobyyn kylätontti

Mittakaava 1:1000

Karttamateriaali: Maanmittauslaitos

Piirtänyt Jaakko Latikka

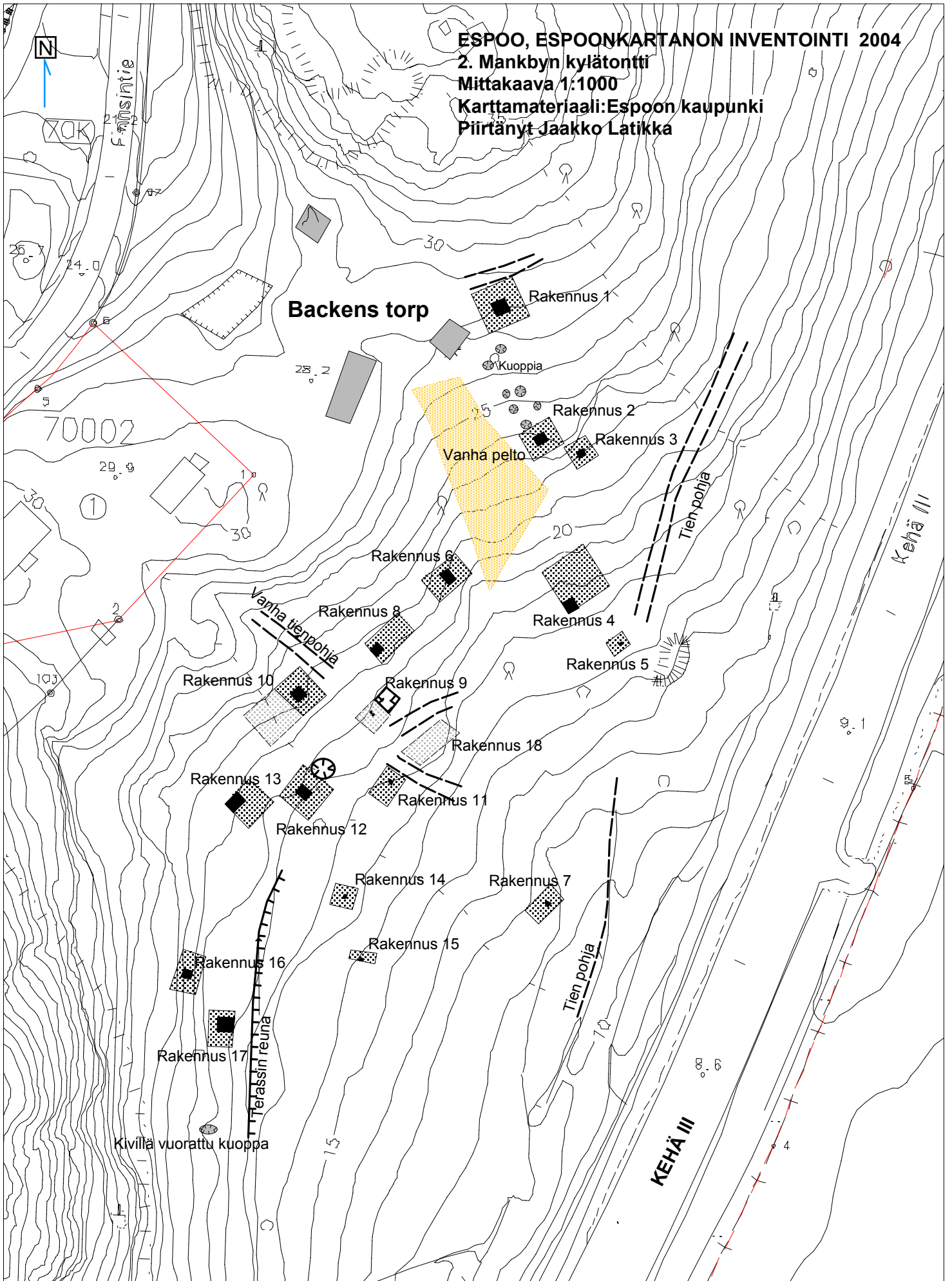
ESPOO, ESPOONKARTANON INVENTOINTI 2004

2. Mankbyn kylätontti

Mittakaava 1:1000

Karttamateriaali: Espoon kaupunki

Piirtänyt Jaakko Latikka

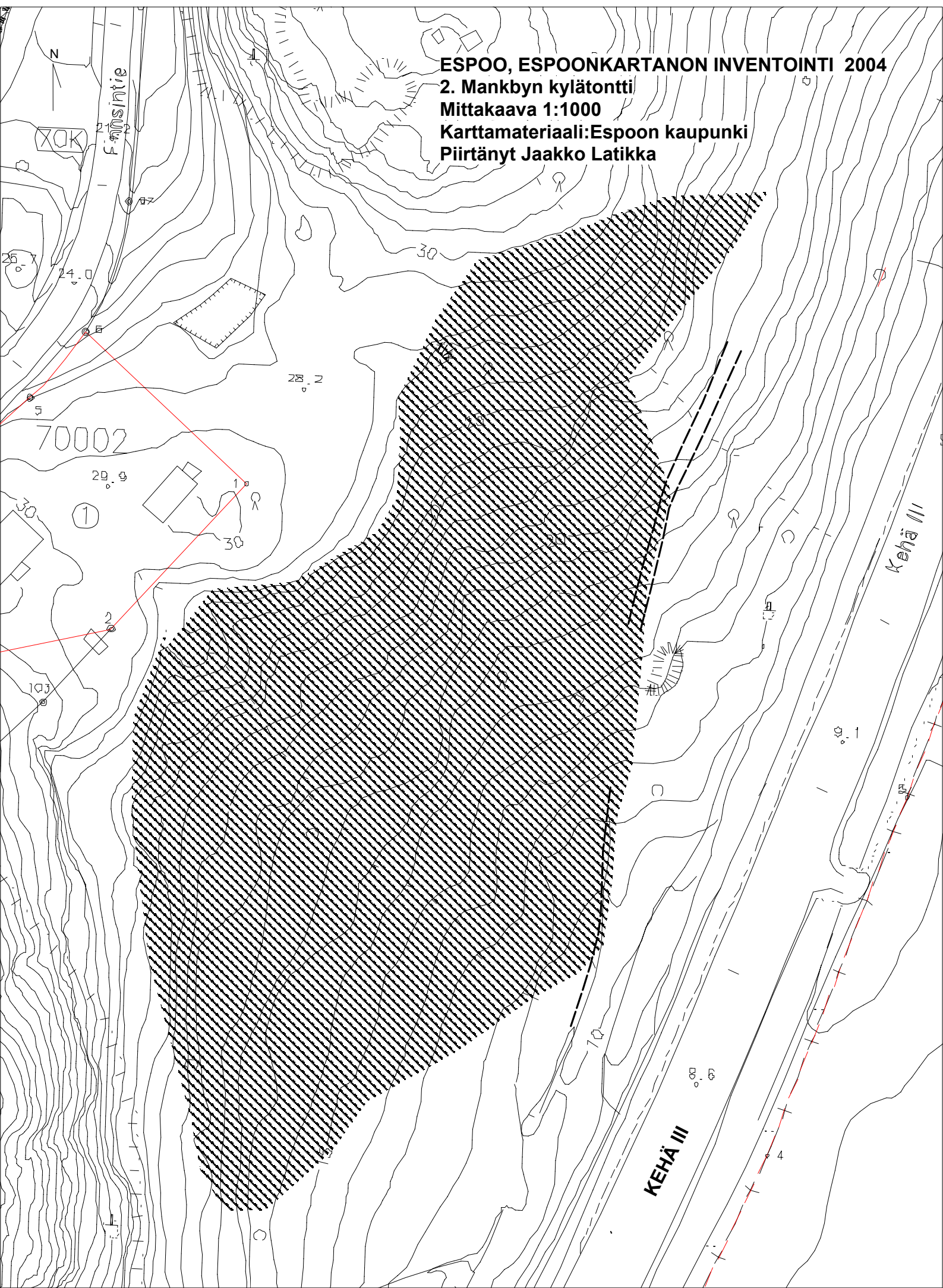
ESPOO, ESPOONKARTANON INVENTOINTI 2004

2. Mankbyn kylätontti

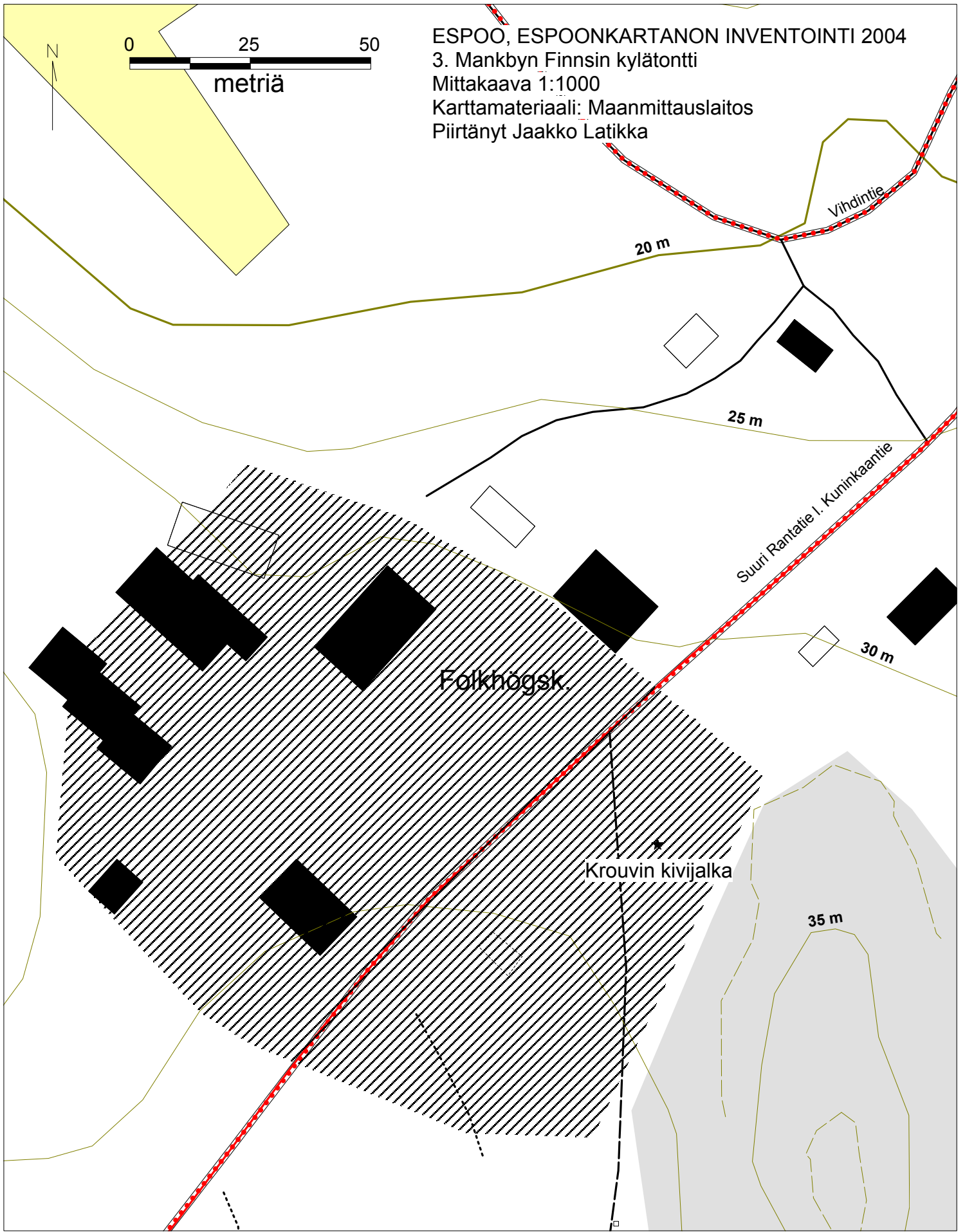
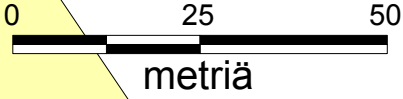
Mittakaava 1:1000

Karttamateriaali: Espoon kaupunki

Piirtänyt Jaakko Latikka

ESPOO, ESPOONKARTANON INVENTOINTI 2004
3. Mankbyn Finnsin kylätontti
Mittakaava 1:1000
Karttamateriaali: Maanmittauslaitos
Piirtänyt Jaakko Latikka

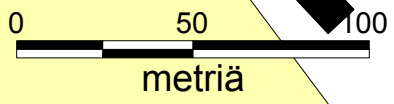
ESPOO, ESPOONKARTANON INVENTOINTI 2004

5. Träskbyn kylätontti

Mittakaava 1:2500

Karttamateriaali: Maanmittauslaitos

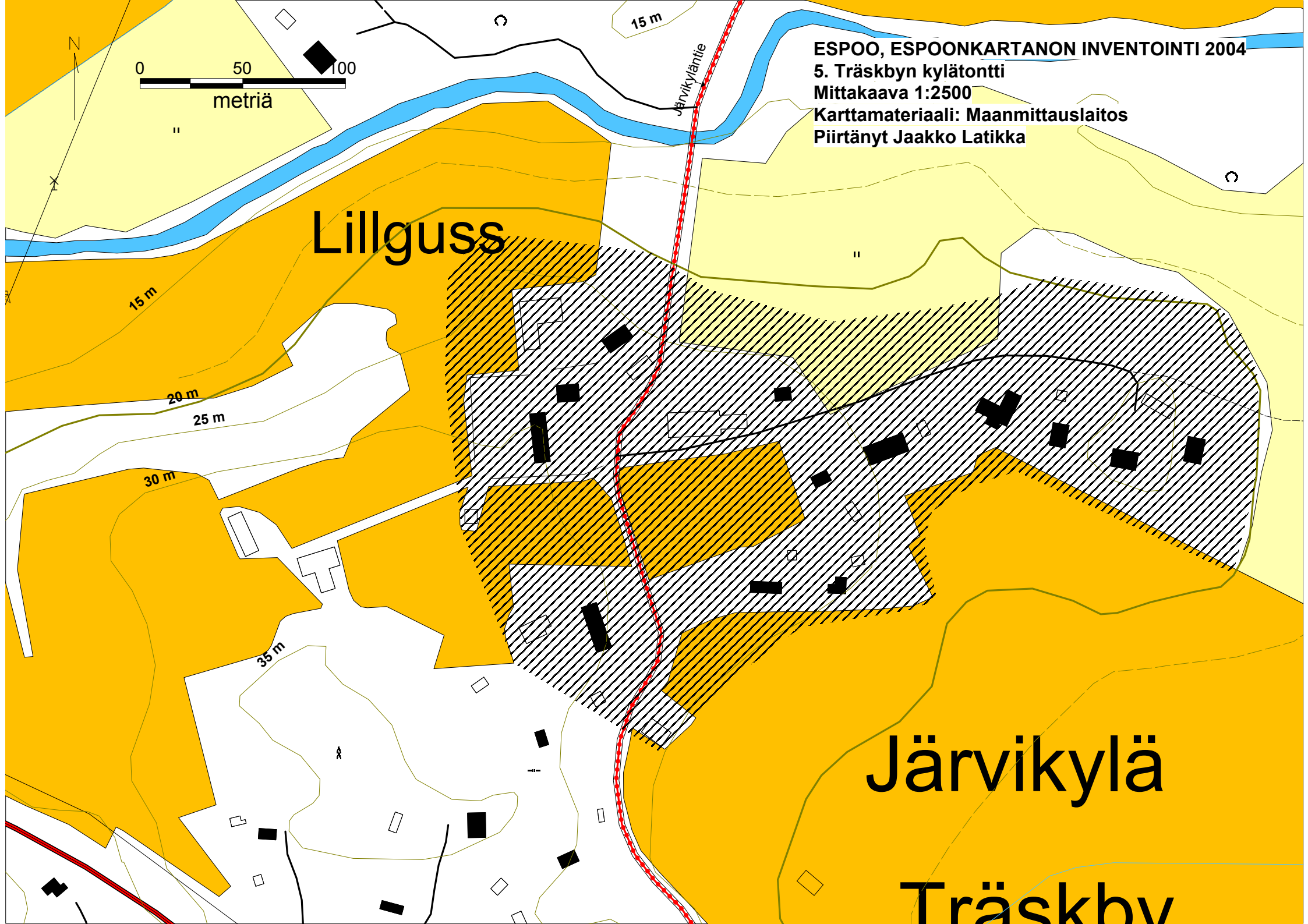
Piirtänyt Jaakko Latikka

Lillguss

Järvikylä

Träskby

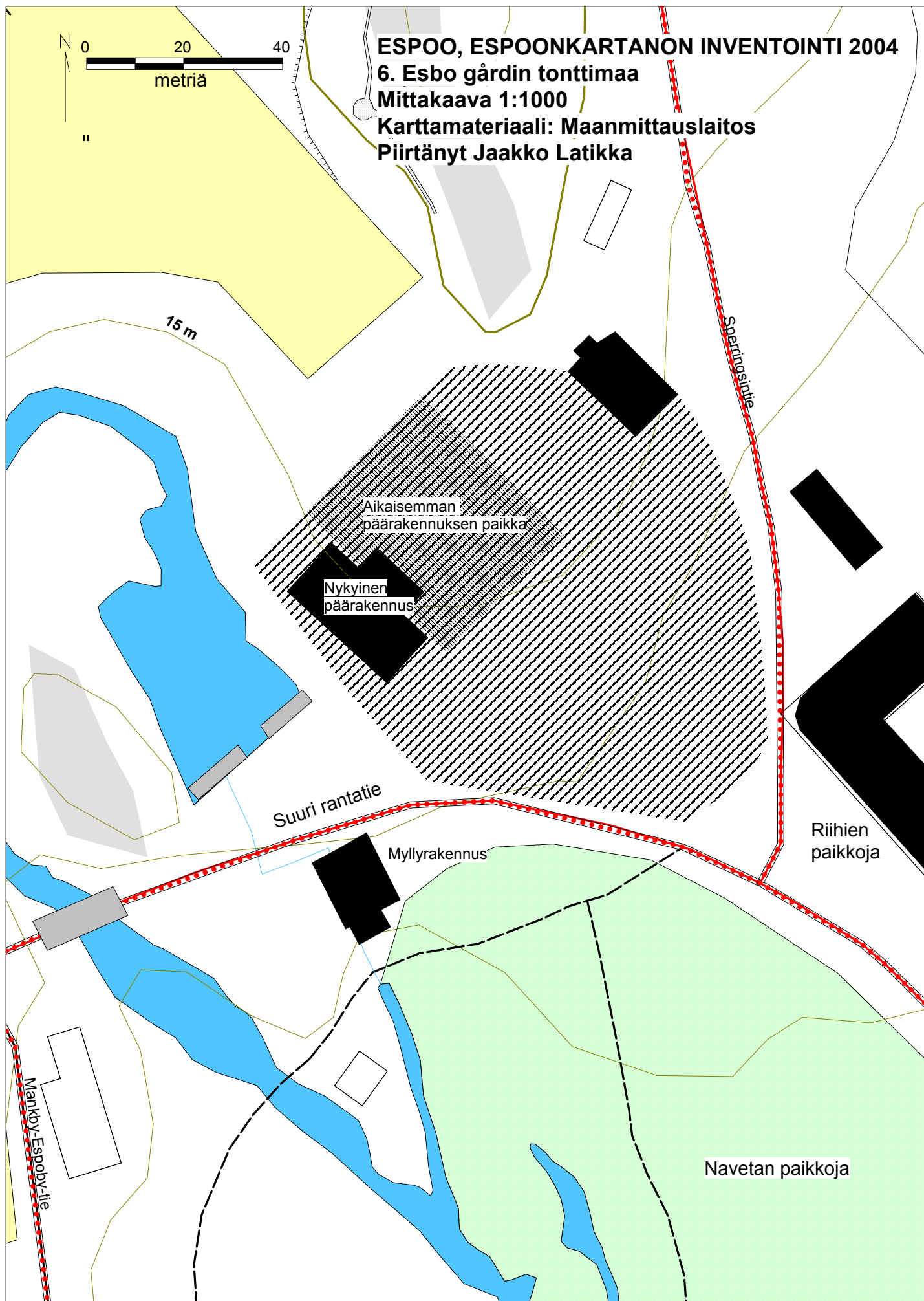
ESPOO, ESPOONKARTANON INVENTOINTI 2004

6. Esbo gårdin tonttima

Mittakaava 1:1000

Karttamateriaali: Maanmittauslaitos

Piirtänyt Jaakko Latikka

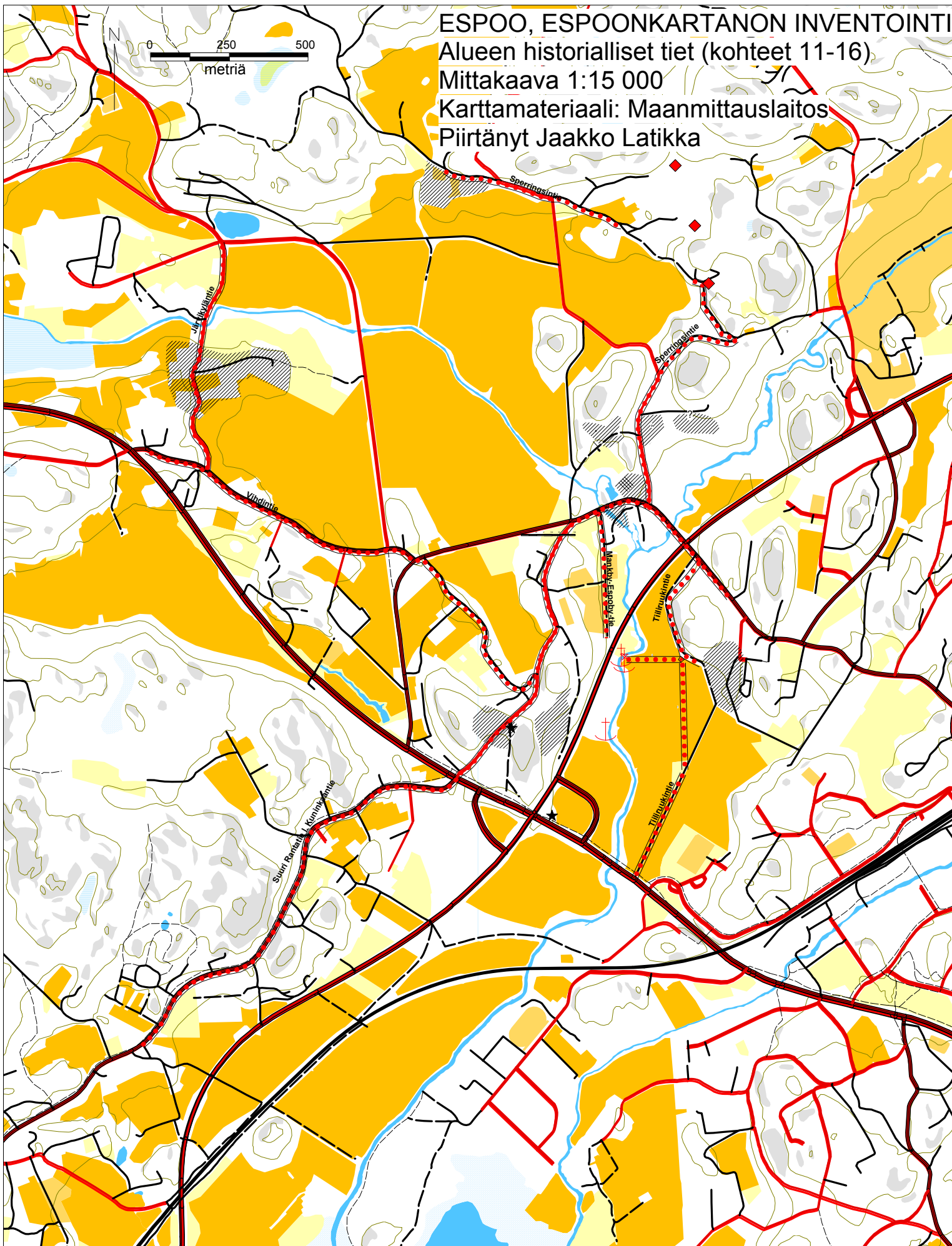
ESPOO, ESPOONKARTANON INVENTOINTI

Alueen historialliset tiet (kohteet 11-16)

Mittakaava 1:15 000

Karttamateriaali: Maanmittauslaitos

Piirtänyt Jaakko Latikka

ESPOO, ESPOONKARTANON INVENTOINTI 2004

17. Brinkas, tiiliruukin paikka

Mittakaava 1: 2500

Karttamateriaali: Maanmittauslaitos

Piirtänyt Jaakko Latikka

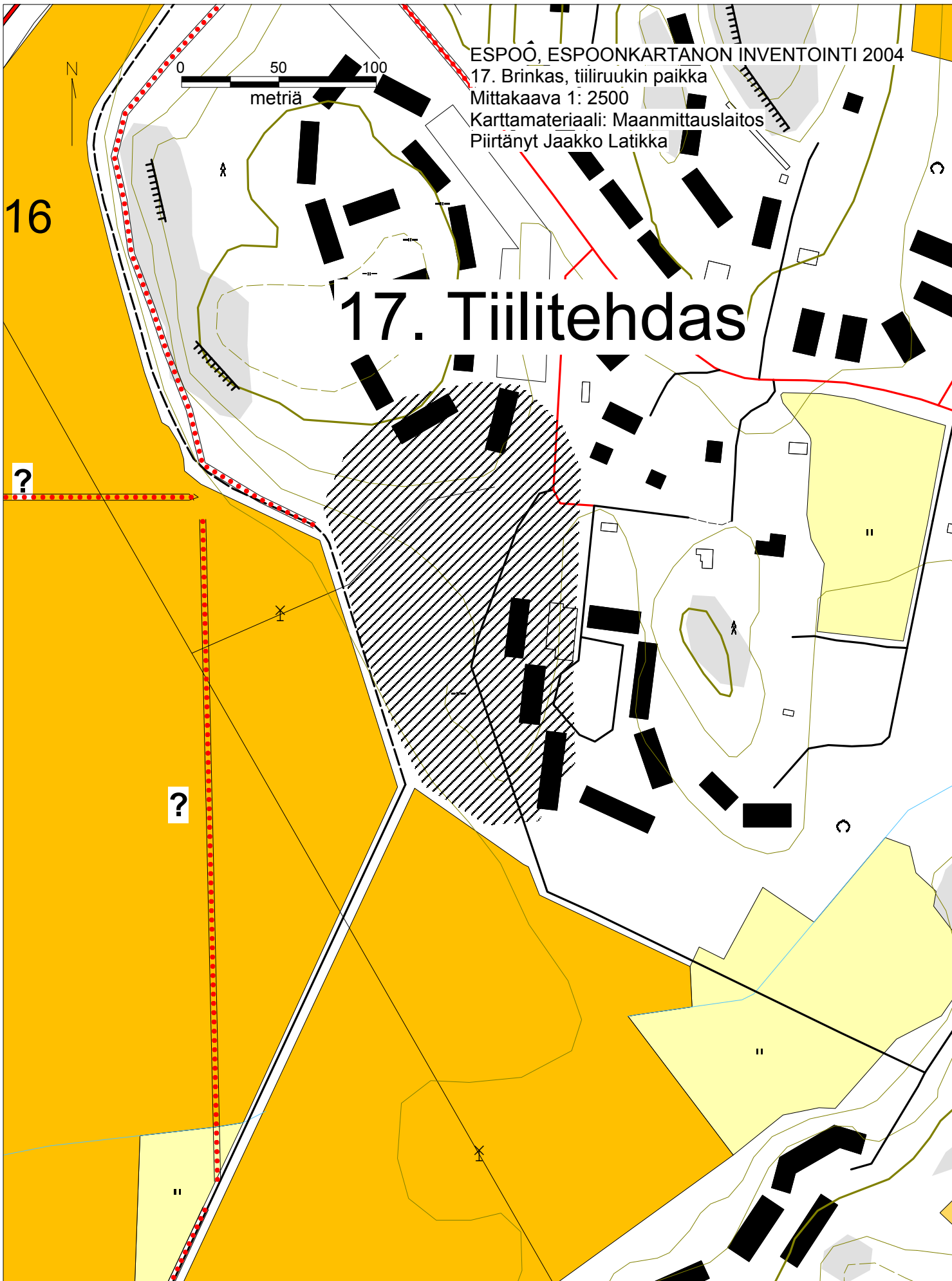
0 50 100
metriä

16

17. Tiilitehdas

?

?

Espoo Espoonkartano

G. Haggrén 2004

Dialuettelo

LIITE 2

125516: Rulla	Alue	Aihe	Kommentti	Suunta	Kuva	Pvm
1 20/1	Esbo åker	Esbo åker, Finnsinmäki	Etualalla Esboåker, taustalla Finnsinmäki.	SE-NW	GH	27.4
2 6/1	Finnsinmäki/Mankbyn kylätontti	Rakennus/uuni 1	Uuninperustus.	E-W	GH	28.4
3 7/1	Finnsinmäki/Mankbyn kylätontti	Rakennus/uuni 2	Uuninperustus.	E-W	GH	28.4
4 8/1	Finnsinmäki/Mankbyn kylätontti	Rakennus 3	Kivetty taso (lattia?).	E-W	GH	28.4
5 5/1	Finnsinmäki/Mankbyn kylätontti	Rakennus/uuni 4	Uuninperustus.	E-W	GH	28.4
6 4/1	Finnsinmäki/Mankbyn kylätontti	Rakennus 5	Kivetty taso (lattia?).	E-W	GH	28.4
7 3/1	Finnsinmäki/Mankbyn kylätontti	Rakennus ja uuni 6	Etualalla nurkkakivi.	NE-SW	GH	28.4
8 36/2	Finnsinmäki/Mankbyn kylätontti	Rakennus 7	Kivetty taso (lattia?).	E-W	GH	28.4
9 35/2	Finnsinmäki/Mankbyn kylätontti	Rakennus ja uuni 8	Rakennuksen pohja ja uuninperustus.	SE-NW	GH	28.4
10 34/2	Finnsinmäki/Mankbyn kylätontti	Rakennus/uuni 9	Uuninperustus.	SE-NW	GH	28.4
11 33/2	Finnsinmäki/Mankbyn kylätontti	Rakennus ja uuni 10	Uuninperustus.	E-W	GH	28.4
12 30/2	Finnsinmäki/Mankbyn kylätontti	Rakennus ja uuni 11	Uuninperustus.	SE-NW	GH	28.4
13 31/2	Finnsinmäki/Mankbyn kylätontti	Rakennus ja uuni 12	Uuninperustus.	E-W	GH	28.4
14 29/2	Finnsinmäki/Mankbyn kylätontti	Rakennus ja uuni 13	Uuninperustus.	NE-SW	GH	28.4
15 28/2	Finnsinmäki/Mankbyn kylätontti	Rakennus/uuni/röy kkiö 14	Uuninperustuksen ympärille kasattu peltoröykkiö?	SW-NE	GH	28.4
16 26/2	Finnsinmäki/Mankbyn kylätontti	Rakennus/röykkiö 15	Peltoröykkiö.	SW-NE	GH	28.4
17 25/2	Finnsinmäki/Mankbyn kylätontti	Rakennus 16		NE-SW	GH	28.4
18 24/2	Finnsinmäki/Mankbyn kylätontti	Rakennus ja uuni 17	Uuninperustus.	NE-SW	GH	28.4
19 23/2	Finnsinmäki/Mankbyn kylätontti	Koekuoppa 37	Rakennuksen 17 sisäpuolelta noensekaisen maan alta paljastuvaa kiveystä.	E-W	GH	28.4
20 20/2	Finnsinmäki/Mankbyn kylätontti	Tieura	Tieura idästä kylätontille. Huomaa tietä reunustava kivi oikealla.	E-W	GH	28.4

125516: Rulla	Alue	Aihe	Kommentti	Suunta	Kuva	Pvm	
21	19/2	Finnsinmäki/Mankbyn kylätontti	Tieura	Tieura länteen ylös mäkeä ja kohti Finnsiä.	E-W	GH	28.4
22	18/2	Finnsinmäki/Mankbyn kylätontti	Tieura	Tieura tonttimaan pohjoiskulmasta koilliseen kohti Espoon kylää/kartanoa. Huomaa tietä reunustavat kivet.	S-N	GH	28.4
23	13/1	Finns	Finnsin kansanopisto	Paikalla on sijainnut Mankbyn Finnsin talo.	S-N	GH	27.4
24	15/2	Espoon kartano/Esbobyn kylätontti	Kartanon puisto, Esbobyn kylätontti	Kartanon pohjoispuolella oleva nurmikenttä ja ympäröivä puisto. Taustalla Parkskogen ja Esbobyn tonttimaa.	SE-NW	GH	7.5
25		Espoon kartano/Esbobyn kylätontti	Esbobyn kylätontti	Esbobyn kylätontti Parkskogenin alarinteellä.	SW-NE	GH	7.5
26		Espoon kartano/Esbobyn kylätontti	Rakennus ja uuni 1	Koekuoppa, josta paljastui uunin jäänteitä.	SW-NE	GH	14.5
27		Espoon kartano/Esbobyn kylätontti	Rakennus ja uuni 1	Koekuoppa, josta paljastui uunin jäänteitä.	S-N	GH	14.5
28		Espoon kartano/Esbobyn kylätontti	Rakennus ja uuni 2	Koekuoppa, josta paljastui uunin jäänteitä.	SW-NE	GH	14.5
29		Espoon kartano/Esbobyn kylätontti	Rakennus ja uuni 2	Koekuoppa, josta paljastui uunin jäänteitä.	S-N	GH	14.5
30		Espoon kartano/Esbobyn kylätontti	Rakennus ja uuni 3	Koekuoppa, josta paljastui uunin jäänteitä.	E-W	GH	7.5
31	4/3	Sperrings	Sperrings	Vasemmalla Sperringsin vanhaa kylätonttia.	SEE-NW	GH	11.5
32	1/3	Sperrings	Sperrings	Sperringsin kylätontin aluetta. Taustalla nykyinen päärakennus.	S-N	GH	11.5
33	2/3	Sperrings	Sperrings	Sperringsin kylätontin alue. Vasemmalla talli.	SW-NE	GH	11.5
34	15/1	Järvikylä	Järvikylä	Etualalla Järvikylän peltoja, taustalla vanha kylämäki.	SE-NW	GH	27.4
35	14/1	Järvikylä	Järvikylä	Vasemmalla Sägarsin, takana Lill-Gussin ja oikealla Hommasin tontit.	SE-NW	GH	27.4
36		Järvikylä	Sägars	Sägarsin tontti ja päärakennus.	SE-NW	GH	27.4
37	7/2	Espoon kartano	Päärakennus	Kartanon päärakennus, jonka vanhempi osa vuodelta 1797 ja uudempi vuodelta 1914.	NE-SW	GH	7.5
38	4/2	Espoon kartano	Kartanon puisto ja päärakennus.	Oikealla päärakennus ja sen vasemmalla puolella etupiha, jonka paikalla on ollut entinen päärakennus.	NW-SE	GH	7.5
39	11/2	Espoon kartano	Kartanon puisto ja päärakennus.	Kartanonmäen kaakkoispuolinen rinne. Vasemmalla päärakennus, ylhäällä hämmöttää terassoitu piha ja itäinen siipirakennus.	SW-NE	GH	7.5

125516: Rulla	Alue	Aihe	Kommentti	Suunta	Kuva	Pvm	
40	10/2	Espoon kartano	Kartanon puisto ja päärakennus.	Kartanonmäen kaakkoispuolinen rinne. Vasemmalla päärakennus, oikealla terassoitu piha ja entisen päärakennuksen paikka.	SE-NW	GH	7.5
41	12/2	Espoon kartano	Kartanon puisto ja päärakennus.	Kartanonmäen kaakkoispuolinen rinne. Taustalla päärakennus ja terassoitu piha, jonka alla rakennusten jäänteitä.	E-W	GH	7.5
42	13/2	Espoon kartano	Kartanon puisto ja koillinen siipirakennus.	Kartanonmäen kaakkoispuolinen rinne. Taustalla koillinen siipirakennus ja terassoitu piha.	S-N	GH	7.5
43	36/3	Espoon kartano	Krogen	Krogen eli krouvirakennus 1700-luvulta.	SW-NE	GH	7.5
44	1/2	Espoon kartano	Talli	Tallirakennukset, joiden paikalla sijaitsivat 1600-1700-luvuilla kartanon riihet.	SE-NW	GH	7.5
45	17/2	Espoon kartano	Kartanon puisto, navetan paikka.	Puisto, jonka paikalla on 1600-1700-luvuilla sijainnut kartanon navettapiha.	NW-SE	GH	7.5
46	25/1	Espoon kartano	Kartanon puisto, Gumbölen joki.	Puisto, jonka paikalla on 1600-1700-luvuilla sijainnut kartanon navettapiha. Etualalla Gumbölenjoen kivettyä pengertä.	S-N	GH	26.4
47	25/3	Espoon kartano	Puiston kiviaita	Kartanon puiston kiviaita 1700- ja 1800-lukujen vaihteesta.	S-N	GH	7.5
48	6/2	Espoon kartano	Huvimajan perustus?	Puistossa oleva kevyt kiviperustus, mahdollisesti huvimajanperustus. Paikalta näköala päärakennukselle.	N-S	GH	7.5
49	33/3	Espoon kartano	Kartanonkoski	Kartanonkosken läntisin haara. Taustalla myllyrakennus vuodelta 1777.	SE-NW	GH	7.5
50	16/2	Espoon kartano	Myllyrakennus	Kartanon koskessa oleva myllyrakennus, jonka vanhimmat osat ovat vuodelta 1777 ja yläkerta 1910-luvulta.	E-W	GH	7.5
51	32/3	Espoon kartano	Kartanonkoski	Kartanonkosken saari, jossa jäänteitä mylly- ja saharakennuksista. Taustalla myllyrakennus vuodelta 1777.	S-N	GH	7.5
52	24/3	Espoon kartano	Kartanonkoski	Mylly- ja saharakennuksen jäänteitä 1900-luvun alkupuolelta.	SW-NE	GH	7.5
53	30/3	Espoon kartano	Kartanonkoski	Patoaltaalta myllylle johtava betonikouru.	SW-NE	GH	7.5
54		Espoon kartano	Kartanonkoski	Patoaltaalta myllylle johtava betonikouru.	NW-SE	GH	7.5
55	34/3	Espoon kartano	Kartanonkoski	Kartanonkosken läntisin haara, jossa vesisahan jäänteitä. Taustalla häämöttää kosken ylittävä kiviholvisilta 1770-luvulta.	SE-NW	GH	7.5
56	35/3	Espoon kartano	Kartanonkoski	Kartanonkosken läntisin haara, jossa vesisahan jäänteitä. Taustalla kosken ylittävä kiviholvisilta 1770-luvulta.	SE-NW	GH	7.5

125516: Rulla	Alue	Aihe	Kommentti	Suunta	Kuva	Pvm
57 22/3	Espoon kartano	Kartanonkoski	Kartanonkosken läntisin haara, jossa vesisahan jäänteitä. Taustalla kosken ylittävä kiviholvisilta 1770-luvulta.	SE-NW	GH	7.5
58 11/1	Espoon kartano	Mankinjoki, kartanon päärakennus	Etuallalla Mankijoen patoallas, vasemmalla pato, taustalla kartanon päärakennus.	SW-NE	GH	27.4
59 3/2	Espoon kartano	Kartanonkosken lampi	Kartanonkosken lampi. Taustalla häämöttää myllyn pato ja Kuninkaantien silta.	N-S	GH	7.5
60	Kläppkärr	Puromyllyn paikka	Puromyllyn paikka ja pato lähellä Myntbölen rajaa.	W-E	GH	12.5
61 34/1	Brinkas, tiiliruukin paikka	Tiiliruukin paikka	Taustalla metsikössä kartanon Brinkaksen torpan ja vanhan tiiliruukin paikka.	SSW-NN	GH	22.4
62 15/3	Espoon kartano	Suuri rantatie	Suuren rantatien linjaus (Kuninkaantie) idästä kohti Espoon kartanoa.	SE-NW	GH	11.5
63 14/3	Espoon kartano	Gumbölenjoen silta	Suuren rantatien Gumbölenjoen ylittävä silta 1900-luvun alusta.	S-N	GH	11.5
64 13/3	Espoon kartano	Suuri rantatie	Suuren rantatien linjaus (Kuninkaantie) Kartanonkosken yli.	SW-NE	GH	11.5
65 10/1	Espoon kartano	Mankinjoen silta, lounaisempi aukko	Suomen vanhin tunnettu säilynyt kiviholvisilta noin vuodelta 1777.	N-S	GH	27.4
66 12/1	Espoon kartano	Mankinjoen silta, lounaisempi aukko	Suomen vanhin tunnettu säilynyt kiviholvisilta noin vuodelta 1777.	S-N	GH	27.4
67 12/3	Finnsinmäki	Suuri rantatie	Suuren rantatien (Finnsintie) ja Vihdintien (Vanha Finnsintie) risteys.	NE-SW	GH	11.5
68 9/3	Mankki	Suuri rantatie	Suuren rantatien linjaus (Mankintie) nykyisen Mankin alueella.	SW-NE	GH	11.5
69 8/3	Finns	Vihdintie	Vihdintien linjaus (Vanha Finnsintie) Finnsinmäeltä luoteeseen.	SE-NW	GH	11.5
70 7/3	Järvikylä	Vihdintie	Vihdintien linjaus (Järvikyläntie) kohti Järvikylää. Taustalla oikealla vanha tie Järvikylään (Halujärventie).	SE-NW	GH	11.5
71 6/3	Espoon kartano	Tie Sperringsiin	Espoon kartanolta Sperringsiin vievä tie (Peringintie). Vasemmalla Parkskogen.	SSW-NN	GH	11.5
72 5/3	Sperrings	Tie Sperringsiin	Espoon kartanolta Sperringsiin vievä tie (Peringintie).	SEE-NW	GH	11.5
73 9/1	Navettamäki	Espoon kartanolta Mankbyhyn johtanut tieura	Espoon ja Mankbyn välinen vanha tie, joka on yhä kartanon tilustienä. Oikealla Navettamäki (Ladugårdsbacken).	N-S	GH	27.4
74 20/3	Brinkas	Tieraunio	Tiiliruukille vieneen tien ura. Huomaa tieojat. Taustalla vasemmalla Kehä III.	NE-SW	GH	11.5
75 19/3	Brinkas	Tieraunio	Tiiliruukille vieneen rinteeseen pengerretyn tien ura.	NE-SW	GH	11.5
76 30/1	Esbo åker	Esbo åker, tiiliruukin tie	Eteläisin Esbo åker, jonka tiiliruukille vienyt tie halkaisee.	SSW-NN	GH	26.4

125516: Rulla	Alue	Aihe	Kommentti	Suunta	Kuva	Pvm
77 19/1	Fiskars	Fiskarsinmäen kaakkoisrantaa	Etualalla Fiskarsin torpan aluetta, jossa on 1800-luvulla ollut myös kartanon ranta-aittoja. Taustalla Espoonlahti.	N-S	GH	27.4
78 23/1	Mankbyåker	Mankby åker	Taustalla Finnsinmäki.	SE-NE	GH	26.4
79 2/2	Espoon kartano	Espoon kylän Riihipelto	Espoonkylän vanha Riihipelto (Byggningsåker, Stora Rieåker), jonka takana huvila Holken, jonka alapuolella lienee ollut osa Esbobyen kylätonttia.	SE-NW	GH	7.5
80 29/1	Esbo åker	Esbo åker	Lilla Rieåkern, vasemmalla Gumbölenjoen laakso.	SSW-NN	GH	26.4
81 28/1	Esbo åker	Esbo åker, taustalla Espoon kartano	Lilla Rieåkern, taustalla Gumbölenjoen laakso ja Espoon kartanon tonttima.	NE-SW	GH	26.4
82 21/3	Espoon kartano	Esbo åker & Esbo äng	Esboåkernin ja Esboängenin pelto- ja niitty maisemaa.	N-S	GH	11.5
83 21/1	Esbo åker	Esbo åker, Finnsinmäki	Etualalla Esboåker, taustalla Finnsinmäki ja Espoon kartano.	SSE-NN	GH	27.4
84	Espoon kartano	Hemkärr	Peltoaukea, entinen niittyalue Hemkärr. Huomaa Mankinjoen patolammesta tuodut noin 200 kuormaa ruopattua maata.	NE-SW	GH	11.5

**ESBOBYN KYLÄTONTTI
MUINAISJÄÄNNÖSKUVAUKSET**

Espoonkartanon puiston pohjoisosasta löytyi vuoden 2004 inventoinnissa keskiaikaisen Esbobyin kylätontti, joka on historiallisten lähteiden perusteella hylätty 1500-luvun lopulla tai 1600-luvulla.

Tässä liitteessä on luettelo Esbobyin kylätontilta löytyneistä rakenteista.

Rakennus/uuni 1

Parkskogenin länsirinteen alaosassa paljastui uuninjäänteitä. Paikalla ei ollut kumpareta, mutta maan pinnalla erottui palaneen saveen palasia. Paikalle tehdystä noin 50 x 50 cm kokoisesta koekuopasta paljastui noin 10 cm paksun hiekansekaisen mullan alta kiveys. Kyseessä oli luonnonkivistä ladottu uuniperustus. Kiveyksen joukossa ja uuninperustuksen ympäristössä on runsaasti palanutta savea ja vähän hiiltä, mutta ei esinelöytöjä. Alueen maasto on tasoitettu puistoksi eikä maanpinnalle erotu rakennusten perustuksia tms.

Uunista 1 noin 5-10 m länteen on 1800- tai 1900-luvulle ajoittuvan rakennuksen jäänteitä (mm. tiilimurskaa).

Rakennus/uuni 2

Parkskogenin länsirinteen alaosassa noin 15 m uunista 1 eteläkaakkoon löytyi hiekan sekaisen mullan alta noin 10-15 cm syvyydeltä kiveys, mahdollinen uuninperustus. Sen seassa oli palanutta savea ja tiilenmuruja. Paikalle tehdystä koekuopasta ei saatu esinelöytöjä. Kuten uunin 1 kohdalla myös tällä paikalla alueen maasto on tasoitettu puistoksi eikä maanpinnalle erottunut rakennusten perustuksia tms.

Rakennus/uuni 3

Parkskogenin etelärinteessä on matala, noin 30 cm korkea kumpare. Siihen tehdystä 40 x 80 cm kokoisesta koekuopasta paljastui noin 10 cm paksun hiekan sekaisen mullan alta lohkokivistä ladottu rakenne, jonka seassa oli runsaasti palanutta savea, mutta ei esinelöytöjä. Rakenne tulkittiin uuninperustukseksi. Sen koon selvittäminen vaatisi pintamaan poistamista, mihin ei ryhdytty.

Rakennus/uuni 4

Parkskogenin kaakkoisrinteessä oli matala kiveys, jonka seasta löytyi palanutta savea. Kyseessä on mahdollinen uuninperustus.

**MANKBYN KYLÄTONTTI
MUINAISJÄÄNNÖSKUVAUKSET**

Finnsinmäen kaakkoisrinteestä löytyi vuoden 2004 inventoinnissa keskiaikaisen Mankbyn kylätontti, joka on historiallisten lähteiden perusteella hylätty 1550-luvun lopulla.

Tässä liitteessä on luettelo Mankbyn kylätontilta löytyneistä rakenteista.

Rakennus/uuni 1

Rakennus 1 sijaitsee tonttimaan luoteisimmassa kulmassa ja sen luoteispuolelta kulkee vanha tieura kohti Espoon kylää/kartanoa.

Rakennuksessa 1 on suorakaiteenmuotoinen (3,0 x 3,3 m) luonnonkivistä (halk. n. 15-40 cm) ladottu uuniperustus. Sen ympärillä on noin 9 x 9 m laaja tasanne, jonka laidoilla on isoja kiviä ja siirtolohkareita. Uuni on sijainnut keskellä tätä raivattua tasannetta.

Uunin viereen tehdyssä lapionpistossa on noin 20 cm hiekan sekaista multaa, jonka alla oli puhdas pohjasora. Kuoppa oli löydötön.

Rakennus/uuni 2

Rakennus 2 sijaitsee Finnsinmäen rinnettä nousevan kapean, nykyisin umpeen kasvaneen pellon pohjoislaidalla. Rakennuksessa on neliömäinen (2,5 x 2,5 m) noin 80 cm korkea luonnonkivistä ladottu uuninperustus. Etenkin sen reunoilla on suuria kiviä (halk. 50 cm). Uuninperustuksen ympärillä on noin 6 x 7 m kokoinen tasanne, mutta ei näkyvää kivijalkaa tai nurkkakiviä. Uunin päällä kasvaa viinimarjapensas.

Lähellä toisiaan olevat rakennukset 2 ja 3 sijaitsevat tonttimaan pohjoisosassa rakennuksen 1 kaakkoispuolella. Välissä on yhdeksän halkaisijaltaan 2-3 m olevaa kuoppaa, joista osa on pyöreitä ja osa soikeita. Nämä kuopat saattavat liittyä Backensin torppaan ja olla kylätontin käyttöaikaa myöhäisempiä.

Rakennus 3

Noin 4 m uunista 2 itään on noin 5 x 5 m laaja pienehköistä kivistä (halk. 5-15 cm) ladottu kiveys, joka tulkittiin rakennuksen pohjaksi. Siihen ei kuulu selvää uuninperustusta. Kiveyksen NE-kulmaan on asetettu nurkka- tms. kivi (halk. 50-70 cm) ja sitä tukemaan pienempiä kiviä.

Rakennus/uuni 4

Rakennus 4 sijaitsee aivan Finnsinmäen rinnettä nousevan kapean, nykyisin umpeen kasvaneen pellon itäkulmassa. Rakennuksessa on neliömäinen 2,5 x 2,5 m kokoinen lohkokivistä ladottu uuninperustus, jonka SE-kulmassa on muita suurempi nurkkakivi (halk. n. 50 cm). Kiveyksen

seassa on palanutta savea. Uuninperustus sijaitsee noin 10 x 10 m kokoisen tasaisen alueen eteläreunassa.

Rakennus 5

Rakennus 5 sijaitsee noin 4,5 m uunista 4 kaakkoon. Kyseessä on kiveys, josta paljastettiin noin 3 x 4 m laaja L-muotoinen osa. Sitä ei paljastettu enempää, minkä vuoksi jäi epäselväksi onko kyseessä kivistä ladottu taso vai matala valli. Kiveystä paljastettaessa löytyi palaneen saven ja tiilenpalasia.

Tonttimaan alarinteessä sijaitsevien rakennusten 4 ja 5 pohjoispuolella on isoista kivistä koostuva peltoraunio.

Rakennus/uuni 6

Rakennus 6 sijaitsee Finnsinmäen rinnettä nousevan kapean pellon eteläpuolella noin 15 rakennuksesta 4 länteen. Rakennuksessa on noin 5,5 x 8,5 m laaja isoista kivistä (halk. n. 50 x 100 cm) koostuva harva kivijalka. Rakennuksen keskellä on suorakaiteenmuotoinen uuninperustus. Se on laajuudeltaan noin 2,5 x 3 m ja nousee noin 50 cm korkeudelle ympäröivästä maanpinnasta. Rakennuksen perustus ympäristöineen muodostaa noin 6 x 12 m kokoisen tasanteen. Sen luoteispuolella ylärinteessä on kaareva isojen kivien reunustama terassi.

Rakennuksen pohjan alueelle tehtiin neljä lapionpistoa, joista paljastui noin 20 cm paksu kerros hiekan sekaista multaa, jonka joukossa oli palaneita kiviä. Kuopista ei tullut löytöjä lukuun ottamatta kahta tiilen ja kahta palaneen saven murua.

Rakennus 7

Rakennus 7 on tonttialueen kaakkoisosassa selvästi muita rakennuksia alempana olevassa rinteessä. Kyseessä on 3-4 x 7 m laaja kivetty tasanne. Sen keskellä on pienempiä (halk. 5-20 cm) ja reunoilla isompia (halk. noin 50 cm) kiviä. Kyseessä lienee kivetty lattia. Rakennuksesta ei erottunut uunin jäänteitä.

Rakennus/uuni 8

Rakennus 8 sijaitsee rakennuksen 6 lounaispuolella. Rakennus on rinteessä, jossa sen SE- ja NE-kulmissa on suuret nurkkakivet (halk. noin 80 ja 150 cm). Rakennuksen pituus on noin 9 m. Rakennus on noin 8 m leveällä tasanteella. Sen tarkkaa leveyttä on kuitenkin vaikea määrittää, sillä ylärinteen puolella ei erotu selvää seinälinjaa. Rakennuksen lounaisseinällä on neliömäinen uuninperustus. Se on laajuudeltaan noin 2 x 2 m ja korkeudeltaan noin 50-80 cm. Uuninperustuksen pinnalla olevat kivet ovat palaneita.

Rakennus/uuni 9

Rakennus/uuni 9 löytyi matalaan kumpareeseen tehdystä koekuopasta (koekuoppa 35). Uunin koko ei ole selvitetävissä ilman sen esiin kaivamista. Uuninperustus on ladottu lohkokivistä (halk. 5-30 cm). Sen pinnalla on runsaasti palanutta savea. Uunin itäpuolella on vähintään 30 cm kerros hiekan sekaista multaa.

Uunin 9 pohjoispuolella on runsaan metrin syvyinen ja noin 3,5 x 3,5 m laaja neliönmuotoinen kuoppa, jonka pohjalla on isoja kiviä. Vaikka kuopan reunoilla ei ollut jälkiä kylmämuurauksesta,

kyse lienee kellarista. Tämä lienee saman ikäinen kuin ympärillä olevat rakennusten perustukset, mutta saattaa olla nuorempi.

Rakennus/uuni 10

Rakennus 10 sijaitsee aivan Finnsinmäen rinnettä ylös nousevan tieuran lounaispuolella. Rakennuksessa on isoista kivistä (halk. noin 20-50 cm) ladottu neliönmuotoinen uuninperustus. Se on kooltaan 2,5 x 2,5 m ja korkeudeltaan noin 100 cm. Uunin päällä on ison puun lahonnut kanto. Uuninperustuksen ympärillä on noin 8 m leveä tasanne, joka jatkuu yli 15 m lounaaseen, missä on tiheätä pensaikkoa. Rakennuksen luoteispuolella rinne nousee jyrkästi ja on louhikon peittämä.

Rakennus/uuni 11

Rakennuksessa 11 on neliönmuotoinen noin 2,5 m leveä lohkokivistä ladottu uuninperustus, joka erottuu maansekaisena kumpareena. Uuninperustuksen kaakkoispuolelle tahtiin koekuoppa (34), josta löytyi palanutta savea, kaksi palaa piitä ja yksi rautanaula (ns. hevosenkengännaula). Uunin ympärillä on kolme mahdollista rakennuksen nurkkakiveä. Niiden perusteella uuni on sijainnut keskellä huonetta. Rakennuksesta noin 3 m etelään on nyttemmin metsittyneen pellon reuna.

Rakennuksen 11 koillispuolella on alas kohti Mankåkeria vievän tierauunion pää.

Rakennus/uuni 12

Rakennuksessa 12 on neliönmuotoinen, noin 2,5 x 2,5 m suuruinen ja 50-80 cm korkea uuninperustus. Se on ladottu lohkokivistä (halk. 15-50 cm), mutta pinnassa oli myös kaksi tiilen puolikasta (koko 8 x 14 x ? cm). Dos. Kari Uotilan mukaan tiilet vaikuttavat 1700-lukua vanhemmilta. Kiveyksen pinnalla ja seassa oli myös palanutta savea. Uuninperustus sijaitsee keskellä noin 8 x 8 m laajuista tasoitettua terassia.

Rakennuksen pohjoispuolella on matala noin 4 x 4 m laaja painanne (kellari tms. kuoppa).

Rakennus/uuni 13

Rakennuksessa 13 on noin 2,5 x 3,5 m laajuinen ja 80 cm maanpinnasta nouseva suurehko uuninperustus. Se on ladottu isoista (halk. noin 30-50 cm) lohko- ja luonnonkivistä. Uuninperustus on rakennuksessa, jossa on isojen (halk. 50-100 cm) nurkkakivien ohella ainakin kolmen seinän keskikohdassa saman kokoinen kivijalkakivi. Uuni on sijainnut 6,5 x 7 m kokoisen huonetilan länsikulmassa. Rakennus jatkuu mahdollisesti lounaaseen, jossa on nykyisin noin 15 x 15 m laaja ryteikköinen tasanne.

Uuninperustuksen viereen tehdyssä lapionpistossa oli hiekan sekaista multaa. Sen joukossa oli palanutta savea ja tiilenpaloja, mutta ei esinelöytöjä.

Noin 4 m rakennuksenperustuksen 13 koillispuolella on matala soikea kuoppa (halk. 2x3 m), jossa on piikillä tunnustellen yli 50 cm pehmeätä maata.

Rakennus/uuni? 14

Mahdollinen rakennus ja uuni 14 sijaitsee keskellä umpeenkasvanutta peltoa. Paikalla on noin 4,5 x 4,5 m laaja ja 50-100 cm korkea rökkiö. Sen reunoilla on suuria kiviä (halk. 30-60 cm, jopa 100

cm), mutta keskellä on pienempää kiveystä (halk. 5-20 cm), josta osa koostuu palaneista kivistä. Päälimmäisistä kivistä osa on kertynyt paikalle pellonraivauksen myötä, mutta palaneista kivistä päätellen pohjalla on liesi tms. rakennelma, johon liittynyt tulenpitoa.

Rakennus?/röykkiö 15

Varsinaisen tonttimaan lounaispuolella olevassa pellossa on rakennuksen (?) 14 ohella pitkänomainen 2 x 5 m kokoinen ja noin metrin korkuinen maansekainen röykkiö, joka jatkuu länttä kohden noin 5 m matkan maavallina. Kyse lienee pellonraivaukseen liittyvästä röykkiöstä.

Rakennus/uuni 16

Keskellä noin 5 x 8 m laajuista tasoitettua terassia on noin 2 x 2 m kokoinen ja 50-80 cm korkea kivirakennelma. Siinä on iso silmäkivi ja sen ympärille ladottua kiveystä. Kyse on mahdollisesti uunista. Sen ympärillä olevan tasanteen alarinteen puoleista reunaa seura kivirivi, mahdollinen kivijalka. Terrassoitu tasanne on joko kivetty tai raivattu hyvin kiviselle moreenille.

Uunin (?) 16 itäpuolella on kahden maakiven ympärille kasattu röykkiö, jonka tarkoitus jäi epäselväksi.

Rakennus/uuni 17

Rakennuksessa 17 on 3 x 3 m laaja ja noin 50-100 cm korkea uuninperustus. Sen reunoilla on isoja (halk. 30-50 cm) kiviä, keskellä ja päällä pienempiä (halk. 5-20 cm) kiviä. Rakennuksenpohja muodostaa noin 5 x 7 m laajuisen mäen rinteeseen raivatun tasanteen. Uunin pohjoispuolelle tehtiin koekuoppa (39), jossa oli 20 cm paksu hiilen ja hiekan sekainen multakerros ja sen alla harva lohkokivistä ladottu kiveys. Kuopasta löytyi ainoastaan palanutta savea, ei muita löytöjä.

Rakennuksen 17 sisäpuolelle tehdystä koekuopasta paljastunutta lattia- tms. kiveystä. (MV/RHO Dia 125516: 19/GH).

Noin 20 m rakennuksesta 17 etelään on mäenrinteeseen kaivettu matala (noin 80 cm syvä) soikea (2,5 x 3 m) kuoppa, jonka pohjalla on luonnonkivistä ladottu kiveys.

Rakennus 18

Rakennus 18 on noin 6 m leveä ja 10 m pitkä terassoitu tasanne, jonka lounais- ja kaakkoisreunoilla on harvaa kiveystä. Se tulkittiin kivijalaksi. Rakennuksessa 18 ei ole merkkejä uuninperustuksesta eikä kivetystä lattiasta. Paikalle tehdystä koekuopasta (36) paljastui noin 25 cm paksu likaiseksi värjäytynyt hiekkakerros.

Rakennusten 11 ja 18 välissä on alas kohti Mankåkeria vievän tierauunion pää.

KYLÄTONTILTA LÄHTEVÄT TIET

Tonttimaan koillispuolinen Espoon kylää/kartanoa kohden vievä tie

Heti rakennuksen 1 luoteispuolella on noin 2,5-3 m leveä raivattu tieura, joka laidoilla on isoja (halk. 0,5-1 m) kiviä. Tie on uurtanut maastoon selvän painauman ja muistuttaa muualta Pohjois- ja Keski-Euroopasta tunnettuja muinaisteitä (sv. hålväg). Tie on säilynyt noin 50 m matkalta.

Finnsin talolle vievä tie

Rakennusten 8 ja 10 välistä alkaa ylös kohti Finnsinmäen lakea ja Finnsin taloa vievä tie. Se seuraa rinteessä olevaa notkelmaa ja erottuu maastossa noin 3 m leveänä urana, jonka laidoille on raivattu isoja kiviä. Tämä tierauunion muistuttaa ns. hålväg-tyyppisiä teitä.

Mankåkerille vievä tie

Rakennusten 11 ja 18 välistä alkaa alas rinnettä kulkeva tie joka vie kohti Mankåkeria. Myös tämä tie on noin 2,5-3 m leveä ns. hålväg-tyyppinen ura, jonka reunoille on raivattu isoja kiviä. Tierauunion päättyy kaakossa metsittyneen pellon reunaan. Tierauunion pituus on noin 18 m,

Finnsinmäen eteläpäättä kohden vievä tie

Rakennuksen 11 luoteispuolelta alkaa maastossa heikosti erottuva lounaaseen vievä ura, joka jatkuu edempänä kylätontin lounaisosan ja sen alapuolisessa rinteessä olevan pellon välissä kulkevana umpeutuneena peltotienä.

Toinen Espoon kylää ja Mankåkeria kohden vievä tie

Rakennuksen 18 luoteispuolella on matala koillista kohden vievä ura, joka on jääne vanhasta tiestä. Se saattaa kuitenkin olla vasta tonttimaan käyttöäikää myöhäisemmiltä vuosisadoilta.

BACKENS TORP

Finnsinmäen laella olevassa notkelmassa, mäen kaakkoisrinteen päällä on 1800-luvulla ollut Backens torp. Se on merkitty vuoden 1832 karttaan. Torpan rakennusten perustukset ja tonttima

sivuavat alempana rinteessä olevaa Mankbyn keskiaikaista kylätonttia, mutta eivät inventointihavaintojen mukaan ole tuhonneet kylätonttiin kuuluvia rakenteita.

Asuinrakennuksen kivijalka

Mäen kaakkoisrinteen päällä on isoista kivistä rakennettu kivijalka. Kyse on todennäköisesti vuoden 1832 karttaan merkityn Backensin torpan päärakennuksesta.

Rakennuksen kivijalka

Torpan päärakennuksesta noin 20 m pohjoiseen on neliönmuotoinen isoista kivistä rakennettu kivijalka. Tämän rakennuksen sisällä on tiilestä muuratun uunin ja savupiipun jäänteitä. Rakennus ajoittunee 1800-1900-luvuille.

Kellari

Rakennuksen 1 eteläpuolella on isohko kylmämuurattu ja väliseinän kahteen huonetilaan jakama kellari. Se on kooltaan noin 6 x 7 m. Kellari on vuoden 1832 karttaan merkityn Backensin torpin pihapiirin laidalla. Kellari kuulunee torpan rakennuksiin ja ajoittunee 1800-luvulle tai aivan 1900-luvun alkuun.

**ESPOONKARTANON PÄÄRAKENNUKSEN JA SIIPIRAKENNUKSEN KELLAREIDEN
TUTKIMUS**

3.5.2004.
FT Kari Uotila
Muuritutkimus ky
20780 Kaarina
050-5287360

ESPOONKARTANON NYKYISET KELLARIRAKENNUKSET

Osana käynnissä olevaa Espoon kartanon inventointia tehtiin 3.5.2004 nykyrakenteiden kartoituskäynti Espoon kartanon pihapiiriin rakennuksissa eli päärakennuksessa ja itäisessä siipirakennuksessa.

Päärakennuksen kellarikerros on suurelta osin maan päällä oleva rakenneosa, joka kattaa koko rakennuksen pohja-alan. Kellarikerroksessa on selvä rakennussauma tunnetun jatko-osan kohdalla. Kellarikerros on hyvin suurelta osin uuden korjaus- ja rakentamiskerroksen peitossa, joten tarkkoja rakenteellisia havaintoja ei voi tehdä ilman purkutöitä.

Kellarikerroksen kulmauksessa oleva pilarilla jaettu laaja yhtenäinen huonetila on koristeellisesti maalattu ilmeisesti vuonna 1915. Maalauksen alla olevassa laastissa on useita pitkittäisiä - rakennuksen suuntaisia - halkeamia, jotka voivat viitata koko rakenteen liikkumiseen. Holvin kuntoa olisi ehkä syytä seurata esimerkiksi kipsisilloin.

Kokonaisuutena vaikutelma on se, että kellarikerros muodostaa suurelta osin yhtenäisen kokonaisuuden, jossa huonetilat on holvattu loivilla risti- ja tynnyriholveilla. Muutamassa huonetilassa holvissa on terävät ruodeosat, joiden materiaalia ei voi selvittää tässä vaiheessa. Rakennuksen pihan puolella on muutamia onttoja umpeen muurauksia, joiden avaaminen voisi tuoda lisätietoa rakennuksen laajuudesta nykyisen piha-alueen alle.

Päärakennuksen kellarikerroksen näkyvät rakennusosat ovat suurelta osin samankaltaiset kuin nykyisessä itäisessä siipirakennuksessa, joka on rakennettu 1800-luvun alussa. Samaan 1700-1800 - luvun rakentamiseen viittaavat myös päärakennuksen rakenteet.

Kokonaan toinen asia on sitten se, että minkälaisten rakennusosien päälle on nykyinen päärakennus tehty. Alueen alkuperäistä maanpintaa ei tunneta ja kellarikerroksen alla olevan kivijalan näkyvä korko - suurimmillaan n. 1.5 m voi kertoa siitä, että nykyisen kellarikerroksen alla olisi vanhemman rakennuksen osia jäljellä. Samanlaisia rakennusjäännöksiä voi olla päärakennuksen itäpuolella olevan pihatasanteen alla. Kohteessa olisi tehtävä arkeologisia kaivauksia ennen kuin alueen jatkokäyttöä suunnitellaan.

Kaarinassa 3.5.2004

FT Kari Uotila
Muuritutkimus ky